

»Mojster, ki nam določa korake«

ZGODOVINA

RAZISKOVALNA NALOGA

Luka Lindič, 8. a

Filip Podobnik, 8. b

Mentor: Olga Debeljak Babnik

Marec, 2022

OŠ Prule,

Prule 13, Ljubljana

KAZALO VSEBINE

1	POVZETEK	8
2	UVOD	12
2.1	Formulacija hipotez in metod dela.....	12
3	TEORETIČNI DEL.....	16
3.1	Jože Plečnik (1872–1957) – arhitekt v Ljubljani, Pragi in na Dunaju.	16
3.2	Jože Plečnik skozi čas, od rojstva do smrti – hitri pregled	17
3.3	Jože Plečnik po korakih ... MOJSTER, KI DOLOČA KORAKE.....	19
3.3.1	Wagnerjeva šola	20
3.3.2	Wagner in Semper, Wagner proti Semperju	21
3.3.3	Prvi projekti na Wagnerjevi šoli	24
3.3.4	Sanjska pokrajina Italije	25
3.3.5	Samostojni arhitekt	27
3.3.6	Samostojni dunajski projekti	30
3.3.7	Plečnikovo dožemanje samega sebe.....	33
3.3.8	Vzdušje v novi češkoslovaški republiki	34
3.3.9	Grad za predsednika	36
3.3.10	Trdnjava demokracije.....	38
3.3.11	Univerza v domovini.....	40
3.3.12	Predsednikov človek.....	41
3.3.13	Cerkev sv. Srca Jezusovega.....	45
3.3.14	V Ljubljani	46
3.3.15	Cerkev sv. Frančiška Asiškega.....	46
3.3.16	Cerkev v Bogojini	48
3.3.17	Plečnikova hiša v Trnovem	49
3.3.18	Cerkev sv. Mihaela na Barju	51
3.3.19	Zbornica za trgovino, obrt in industrijo	52
3.3.20	Vzajemna zavarovalnica in Celjska posojilnica	53
3.3.21	Narodna in univerzitetna knjižnica in Plečnikov tekmeč	55
3.3.22	Urbanizem in mostovi	58
3.3.23	Mesto mrtvih.....	62
3.3.24	Katedrala svobode.....	64
3.3.25	Križanke	66
3.3.26	Mestni arhitekt.....	67
3.3.27	Peglezen	68
3.3.28	Stadion	70
3.3.29	Samooklicani mučenik.....	71
3.3.30	Večni arhitekt	72
4	EKSPERIMENTALNI ALI EMPIRIČNI DEL	73

4.1	Anketni vrašalnik	73
4.2	Analiza anketnega vrašalnika.....	79
4.3	Ustvarjalna delavnica na OŠ Prule, Plečnik na majici in v sliki	104
4.4	Razstava o Plečnikovem delu v Pragi	109
4.5	Plečnikova hiša – biser slovenske kulturne dediščine 20.stoletja – ogled stalne razstave, občasne razstave Plečnik in vodstvo po Plečnikovem domu	114
4.6	Intervju z dr. Petrom Krečičem	130
4.7	Živi kip Jožeta Plečnika	138
5	RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK	146
6	ZAHVALA.....	149
7	LITERATURA	150
8	ZANIMIVOST – PLEČNIKOV ČAJ	150

KAZALO SLIK:

SLIKA 1: JOŽE PLEČNIK OKROG LETA 1920	20
SLIKA 2: PLEČNIK KOT ŠTUDENT NA DUNAJU MED RISANJEM V WAGNERJEVI ŠOLI	21
SLIKA 3: OTTO WAGNER	21
SLIKA 4: GODFFRIED SEMPER	22
SLIKA 5: PLEČNIKOVE SKICE	23
SLIKA 6: ZACHERLOVA HIŠA NA DUNAJU	29
SLIKA 7: VILA LANGER	30
SLIKA 8: VILA LANGER – FASADA	30
SLIKA 9: VODNJAK KARLA BOROMEJSKEGA	31
SLIKA 10: NOTRANJOST CERKVE SVETEGA DUHA	32
SLIKA 11: JAN KOTĚRA	34
SLIKA 12: TOMÁŠ MASARYK	37
SLIKA 13: PRAŠKI GRAD OKROG LETA 1606	38
SLIKA 14: JOŽE PLEČNIK MED BIVANJEM V PRAGI	39
SLIKA 15: OTO ROTHMAYER	40
SLIKA 16: JOŽE PLEČNIK	40
SLIKA 17: IVAN VURNIK	41
SLIKA 18: FONTANA LEVJE GLAVE Z NAPISOM SEMPER V NOTRANJOSTI GRADU	42
SLIKA 19: STEBRIŠČNA DVORANA V PRAŠKEM GRADU	43
SLIKA 20: ZUNANJOST CERKVE	45
SLIKA 21: NOTRANJOST CERKVE	45
SLIKA 22: CERKEV SV. FRANČIŠKA ASIŠKEGA	46
SLIKA 23: NOTRANJOST CERKVE SV. FRANČIŠKA ASIŠKEGA	47
SLIKA 24: CERKEV V BOGOJINI	NAPAKA! ZAZNAMEK NI DEFINIRAN.
SLIKA 25: POLKROŽNI STOLPIČ IN ODVEČNI STEBER ČEVljARskega MOSTU	49
SLIKA 26: STEBRI IZ CELJSKE POSOJILNICE	50
SLIKA 27: OKROGLA SOBA	51
SLIKA 28: ZUNANJOST CERKVE SV. MIHAELA NA BARJU	51
SLIKA 29: NOTRANJOST CERKVE SV. MIHAELA	52
SLIKA 30: NOTRANJOST TRGOVINSKE ZBORNICE	53
SLIKA 31: VZAJEMNA ZAVAROVALNICA	54
SLIKA 32: PLEČNIKOV STOL IZ VZAJEMNE ZAVAROVALNICE	54
SLIKA 33: CELJSKA POSOJILNICA	55
SLIKA 34: NUK	56
SLIKA 35: ATRIJ S STEBRI	57
SLIKA 36: VELIKA ČITALNICA	57
SLIKA 37: ZAPORNICA NA LJUBLJANICI	58
SLIKA 38: DETAJL IZ ZAPORNICE NA LJUBLJANICI	59
SLIKA 39: TRŽNICA	59
SLIKA 40: TAKO BI IZGLEDAL MESARSKI MOST, ČE BI GA ZGRADILI	60
SLIKA 41: MAKETA PLEČNIKOVEGA MOSTU	60
SLIKA 42: ČEVljARSKI MOST	61
SLIKA 43: TROMOSTOVJE, POGLED IZ ZRAKA	61
SLIKA 44: TROMOSTOVJE	62
SLIKA 45: MAKETA PLEČNIKOVIH ŽAL	62
SLIKA 46: ŽALE	63
SLIKI 47, 48: MOLILNICA Z BALDAHINOM. VSE KAPELICE SO BELE IN OBDANE Z DREVESNI IN ZELENIJEM.	64
SLIKI 49, 50: PREDSTAVITEV NAČRTOV V PLEČNIKOVI HIŠI ZA KATADRALO SVOBODE	65

SLIKA 51: PEGLEZEN	69
SLIKA 52: STADION LETA 2006	70
SLIKA 53: POGLED NA STADION IZ ZRAKA DANES	70
SLIKA 54: JOŽE PLEČNIK	71
SLIKA 55: JOŽE PLEČNIK	72
SLIKE 56, 57, 58: USTVARJANJE PLEČNIKA	104
SLIKE 59, 60, 61: PLEČNIK IN SIVKO	105
SLIKA 62: PLEČNIK	106
SLIKI 63, 64: SIVKO, PLEČNIKOV PODPIS	106
SLIKE 65, 66, 67, 68: SIVKO, PLEČNIK	107
SLIKE 69, 70, 71, 72, 73: SIVKO, PLEČNIK	108
SLIKA 74: PREDSTAVITVENI PANO O PLEČNIKOVEM DELU V PRAGI IN RAZISKOVALEC LUKA LINDIČ.....	109
SLIKA 75: PLEČNIK IN KOTĚRA, SOŠOLCA IN PRIJATELJA, NA SLIKI PA TUDI PISMA, KI STA SI JIH PISALA.....	110
SLIKA 76: PRAŠKI GRAD – MALO RAZGLEDIŠČE IN BELLEVUE.....	111
SLIKA 77: PRAŠKI GRAD – STEBRIŠČNA DVORANA LIKA 78: PRAŠKI GRAD – KNJIŽNICA V MASARYKOVEM	111
SLIKA 79: CERKEV SV. SRCA JEZUSOVEGA SLIKA 80: DVOREC LÁNY	111
SLIKI 81, 82: PLEČNIK KOT UČITELJ	112
SLIKA 83: ZEMLJEVID PLEČNIKOVH DEL V LJUBLJANI	112
SLIKA 84: OŠ PRULE	113
SLIKA 85: SKICA	114
SLIKA 86: TLORIS PLEČNIKOVE HIŠE	115
SLIKE 87, 88, 89, 90: PROČELJE PLEČNIKOVE HIŠE	117
SLIKA 91: LUKA LINDIČ PRED PLEČNIKOVO HIŠO	117
SLIKA 92: LUKA LINDIČ IN KUSTOSINJA NIKA DAMJANOVIČ	118
SLIKA 93: MAKETA PLEČNIKOVE HIŠE.....	118
SLIKI 94, 95: VODEN OGLED PO PLEČNIKOVH HIŠI	118
SLIKE 96, 97: STOLI IN VHOD V HIŠO	120
SLIKE 98, 99, 100, 101, 102: V SPREJEMNICI	120
SLIKE 103, 104, 105, 106, 107: V KUHINJI	120
SLIKA 108: DŽEZVE	121
SLIKA 109: SPALNICA.....	121
SLIKI 110, 111: OČALA, SVINČNIKI	121
SLIKE 112, 113, 114, 115: KNJIGE, KLOBUK, DROBNARIJE, POSTELJA	122
SLIKA 116: POSTELJA	122
SLIKA 117: SOBA.....	123
SLIKA 118: PISALNA MIZA.....	123
SLIKE 119, 120, 121: KOPALNICA, BANJA, TUŠ.....	124
SLIKA 122, 123, 124: POGLED NA SPALNICO	124
SLIKE 125, 126, 127, 128, 129: SOBA ZA GOSTE.....	125
SLIKA 130: DELOVNA SOBA	125
SLIKE 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138: DETAJLI DELOVNE SOBE	126
SLIKA 139: OMARA SLIKA 140: PLEČNIKOVA DELA V MINIATURI	127
SLIKE 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149: ZIMSKI VRT	127
SLIKE 150, 151, 152: PLEČNIKOV VRT, ČEBELNJAK	128
SLIKE 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160: TRANSFORMACIJA FILIPA PODOBNIKA V PLEČNIKA.....	139
SLIKI 161, 162: PREOBRAZBA	140
SLIKI 163, 164: ŽIVI KIP PLEČNIKA NA OŠ PRULE	141
SLIKE 165, 166, 167 168, 169: ŽIVI KIP PLEČNIKA NA PODSTAVKU	142
SLIKI 170, 171: FILIP PODOBNIK KOT JOŽE PLEČNIK.....	142

SLIKA 172: FILIP PODOBNIK KOT JOŽE PLEČNIK NA OŠ PRULE	143
SLIKA 173: GRAFIKA MATIJE MEDVEDA	153

KAZALO GRAFOV:

GRAFIKON 1: SPOL, VSI ANKETIRANCI.....	79
GRAFIKON 2: SPOL, PO POSAMEZNIH RAZREDIH.....	79
GRAFIKON 3: KAKŠNO DELO OPRAVLJAJO ARHITEKTI?, 5.R.	80
GRAFIKON 4: KAKŠNO DELO OPRAVLJAJO ARHITEKTI?, 6.R.....	81
GRAFIKON 5: KAKŠNO DELO OPRAVLJAJO ARHITEKTI?, 7.R.....	81
GRAFIKON 6: TLORIS PLEČNIKOVE HIŠE, 5., 6., 7.R.	82
GRAFIKON 7: PO ČEM JE PLEČNIK NAJBOLJ PREPOZNAVEN?, 5.R.	84
GRAFIKON 8: PO ČEM JE PLEČNIK NAJBOLJ PREPOZNAVEN?, 6.R.	84
GRAFIKON 9: PO ČEM JE PLEČNIK NAJBOLJ PREPOZNAVEN?, 7.R.	85
GRAFIKON 10: KAJ POMENI BESEDA FASADA?, VSI ANKETIRANCI	86
GRAFIKON 11: KAJ POMENI BESEDA TLORIS?, VSI ANKETIRANCI	87
GRAFIKON 12: KAJ POMENI BESEDA NARIS?, VSI ANKETIRANCI.....	87
GRAFIKON 13: KAJ POMENI KRATICA NUK?, 5.R.	88
GRAFIKON 14: KAJ POMENI KRATICA NUK?, 6.R.	88
GRAFIKON 15: KAJ POMENI KRATICA NUK?, 7.R.	89
GRAFIKON 16: MOJSTER JE NA FASADI NUK-A UPORABIL VEČ MATERIALOV. MES SPODAJ NAŠTETIMI MATERIALI LE ENA NI PRAVILNA. IMEL JE RAD NARAVNE MATERIALE. OBKROŽI VSILJIVCA.....	90
GRAFIKON 17: KAKO SE IMENUJE PLEČNIKOVA STVARITEV, KJER LAHKO KUPIŠ RIBE, SADJE, ZELENJAVO, SKUTO...?, 5.R.....	91
GRAFIKON 18: KAKO SE IMENUJE PLEČNIKOVA STVARITEV, KJER LAHKO KUPIŠ RIBE, SADJE, ZELENJAVO, SKUTO ...?, 6.R.....	91
GRAFIKON 19: KAKO SE IMENUJE PLEČNIKOVA STVARITEV, KJER LAHKO KUPIŠ RIBE, SADJE, ZELENJAVO, SKUTO...?, 7.R.....	92
GRAFIKON 20: NEKAJ PA VNDARLE PLEČNIK NI URESNIČIL PRI IZGRADNJI MOSTU. LE KAJ MANJKA?, 5.R.	93
GRAFIKON 21: NEKAJ PA VNDARLE PLEČNIK NI URESNIČIL PRI IZGRADNJI MOSTU. LE KAJ MANJKA?, 6.R.	94
GRAFIKON 22: NEKAJ PA VNDARLE PLEČNIK NI URESNIČIL PRI IZGRADNJI MOSTU. LE KAJ MANJKA?, 7.R.	94
GRAFIKON 23: MINLJIV SI LE TVOJA DELA SO TVOJ... DOPOLNI!, 5., 6., 7. R.	95
GRAFIKON 24: POMISLI, NA KAJ TE SPOMINJA OBLIKA POTI., 5.R.	96
GRAFIKON 25: POMISLI, NA KAJ TE SPOMINJA OBLIKA POTI., 6. R.	97
GRAFIKON 26: POMISLI, NA KAJ TE SPOMINJA OBLIKA POTI", 7.R.	97
GRAFIKON 27: KAKO SE IMENUJEJO ULITI STEBRIČKI IZ CEMENTA?, 5.R.....	98
GRAFIKON 28: KAKO SE IMENUJEJO ULITI STEBRIČKI IZ CEMENTA?, 6.R.....	98
GRAFIKON 29: KAKO SE IMENUJEJO ULITI STEBRIČKI IZ CEMENTA?, 7.R.....	99
GRAFIKON 30: PLEČNIKOV PORTRET JE NA BANKOVCU ZA 500 TOLARJEV., VSI ANKETIRANCI	100
GRAFIKON 31: ČEŠKA PRESTOLNICA, KJER JE PLEČNIK DELAL KOT PROFESOR IN ARHITEKT SE IMENUJE PRAGA, VSI ANKETIRANCI.....	101
GRAFIKON 32: LEŠENI PLEČNIKOVI STOLI, KI SO V KNJIŽNICI NUK SO MEHKI IN OBLEČENI V TEKSTIL, VSI ANKETIRANCI.....	101
GRAFIKON 33: PLEČNIK JE HOTEL PODRETI LJUBLJANSKI GRAD IN NAMESTO NJEGA ZGRADITI DRUGO STAVBO., VSI ANKETIRANCI.....	102
GRAFIKON 34: ARHITEKT PLEČNIK JE IMEL NEURESNIČENO IDEJO ZA PARLAMENT, KI NAJ BI NASTAL V TIVOLIJU., VSI ANKETIRANCI.....	102
GRAFIKON 35: V LJUBLJANI NA TRGU FRANCOSKE REVOLUCIJE STOJI SPOMENIK V ČAST PREŠERNOVI ILIRIJI., VSI ANKETIRANCI.....	103

1 POVZETEK

Sva Luka Lindič in Filip Podobnik, učenca osmega razreda OŠ Prule. Luka Lindič: »Že od malih nog se rad sprehajam po mestnih ulicah stare Ljubljane, prečkam mostove čez Ljubljanico in poleti posedam v hladni senci vrb v Trnovskem pristanu, ki ga lahko opazujem tudi skozi okno naše OŠ Prule. Nikoli nisem razmišljal o tem, kam me vodijo koraki, dokler nisem leta 2017 srečal »mojstra Plečnika« in se z njim odpravil na vrt njegovega doma. Spoznal sem, da je živel v bližini mojega doma in šole, ki jo obiskujem. Podoba živega kipa mojstra me je tako navdušila, da sem se odločil, da je čas, da tudi njega bolje spoznam, saj me njegova dela spremljajo na vsakem koraku. Plečnikovi mostovi, stavbe, stoli, lestenci, spomeniki, stebri in nabrežja. V Ljubljani, Kranju, Rakeku, Vipavi, Beogradu, Pragi in na Dunaju. Čisto blizu nas in prav to je zadosten razlog za raziskovanje.«

»Minljiv si, le tvoja dela so tvoj spomin.«

J. Plečnik

Že takoj na začetku ustvarjanja raziskovalne naloge sva se znašla v dilemi pri opredelitvi raziskovalne naloge glede na področje. Žal ni bilo področja arhitekture niti umetnostne zgodovine. Za mnenje sva povprašala dr. Krečiča (tel. pogovor 4. 1. 2022 ob 18.38), ki naju je takoj napeljal na arhitekturo in umetnostno zgodovino, kot zadnja alternativa je bila zgodovina; tako je bila najina opredelitev določena. Hvala lepa.

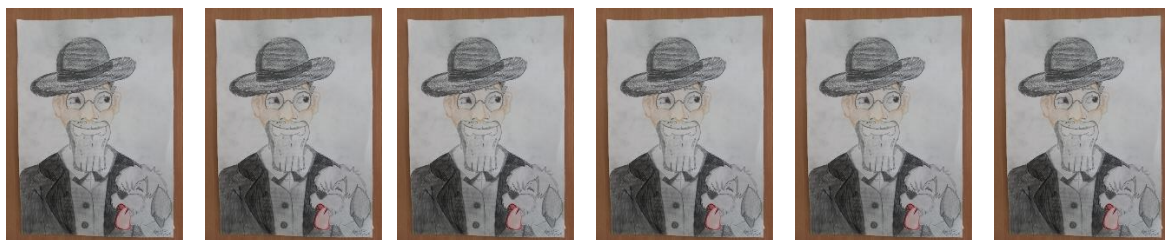
Mlada raziskovalca sva se podala na raziskovanje po Plečnikovi Ljubljani malce drugače, in sicer sva za začetek pokukala v poučno slikanico Helene Janežič ČUKEC NUKEC.

Slikanica govori o malemu Čukcu Nukcu, ki se vsak večer zatopi v ure in ure branja med policami v NUK-u. Njegova noč se je začela, ko je knjižničarka zvečer zaklenila težka vrata in pustila police s knjigami, da so v miru počakale na nov dan. Ko je Čuhec slišal knjižničarkine korake, kako so se oddaljevali v noč, je brž smuknil do trinajste police in začel iz druge vrste vleči debelo knjigo. Pri polici je zagledal obris slokega moškega, ki je imel na sebi temen klobuk in črn plašč. Prišlek je brž stopil do police, kjer se je skrival prestrašeni Nukec. »Pozdravljen, vidim, da se zanimaš za arhitekturo!« se mu je nasmehnil moški, ko mu je pogled ušel na knjige na polici. Čuhec Nukec je, še vedno ne vedoč, kaj naj si misli o prišleku, z velikimi očmi strmel

predse. Ko je moški opazil njegovo zadrego, mu je razložil, da mu je ime Jože Plečnik in da je arhitekt. »Izdelal sem načrte za stavbo, v kateri se nahajava, zato kdaj pa kdaj preverim, kaj se tu dogaja.« Ko je Čukec spoznal, kdo mu dela družbo, je strah v njem izginil, tako da je z največjim veseljem sprejel povabilo na sprehod po knjižnici. Plečnikova roka se je ustavila na kljuki, za katero je razložil, da jo krasi podoba Pegaza, krilatega konja. Čukec je osuplo opazoval Pegaza in zdelo se mu je, da konji v resnici nimajo kril, a si je mislil: »Če mojster Plečnik tako pravi, je to zagotovo res.« S pogledom je sledil sogovorniku, ki je kazal na okna nad njima, rekoč: »Povej mi, Nukec, na kaj te spominjajo ta okna?« Naenkrat ga je prešinilo: »Seveda, saj izgledajo kot napol odprte knjige!« Mojster Plečnik je bil vidno zadovoljen z njegovim odgovorom. Razložil mu je, da to sploh ni golo naključje; takšna okna si je zamislil, da bi se že takoj opazilo, da je to stavba, ki v svoji notranjosti hrani na tisoče knjig.

Odpravila sta se na sprehod po knjižnici. »So tukaj shranjene samo knjige ali še kaj drugega?« je bil radoveden Čukec. Mojster ga je ošinil s pogledom: »Ne, sploh ne! Tu so shranjeni še najrazličnejši zemljevidi, pa tudi razglednice.« »Poglej, to je najstarejši zemljevid Slovenije, star več kot 160 let. Naredil ga je Peter Kozler, označil pa je tudi naš najvišji vrh.« Čukec Nukec je iz knjig vedel, da je to Triglav, a mu ni in ni šlo v glavo, zakaj na zemljevidu piše zemljovid.

Iznenada ga je presenetilo vprašanje: »Mogoče veš, kdo je ustanovil knjižnico?« »Mislim, da si že slišal za Marijo Terezijo, ker je uvedla obvezno šolanje za otroke. Bila je izjemno pametna cesarica. Njena želja je bila, da bi znali vsi njeni podložniki brati in pisati. Med drugim je to storila tako, da je ustanovila knjižnico,« mu je razložil Plečnik. Nukcu je tudi razložil, da je po ustanovitvi knjižnica hranila 673 knjig, kar je bilo za tisti čas veliko. Ko je v njej služboval Matija Čop, je bilo zbranih okoli 21 000 knjig. »To se ti bo mogoče zdelo veliko, vendar je danes v tej stavbi shranjenih in urejenih preko tri milijone knjig. Nikoli si ne bi upal predstavljati, da bo v stavbi, za katero sem izdelal načrte, shranjeno takšno bogastvo,« je še dodal. Tako nas Čukec in Jože Plečnik popeljeta po hiši tisočerih knjig, raziskujeta in odkrivata narodne zaklade.

Ljubljana je letos še bolj Plečnikova, letos je Plečnikovo leto, s katerim zaznamujemo 150. obletnico velikega arhitekta, mojstra, ki je s Tromostovjem, Narodno in univerzitetno knjižnico ter pokopališčem Žale ključno zaznamoval podobo naše prestolnice. Zanimivo je, da tudi tujci cenijo Plečnika. Avtor svetovne uspešnice TAT UMETNIN, Noah Charney, je eden tistih, ki Plečnika in Slovenijo predstavlja in promovira tujcem. Zasledila sva, da bodo dali ob obletnici Plečnikovega rojstva v Banki Slovenije v prodajo in obtok prve priložnostne kovance. Osrednji motiv spominskega kovanca ob 150. obletnici rojstva Jožeta Plečnika je veliko čitalniško okno Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani s stebrom pred njim, avtor likovne rešitve je Andrej Žerovnik.

To leto bo zaznamoval še en dogodek v Ljubljani, in sicer, po besedah gospoda župana Zorana Jankoviča, naj bi obnovili Plečnikovo trafiko na Prešernovem trgu, ki bo služila kot začetno mesto za ogled Plečnikovih del po Ljubljani.

Razstava o Vpisu izbranih Plečnikovih del na Unescov seznam pomeni pomembno zavezo za uspešno delo na področjih vrednotenja, ohranjanja in upravljanja njegove dediščine tudi prihodnjim generacijam. Izbor obsega sedem sestavnih delov: vodno os mesta (nabrežja Ljubljanice z mostovi od Trnovskega pristana do Zapornic) in Trnovski most, kopensko os (Vegova ulica z Narodno in univerzitetno knjižnico, Kongresni trg s parkom Zvezda), ureditev arheološkega parka (Rimski zid), kompleks mesta mrtvih (Plečnikove Žale – vrt vseh svetih) ter cerkvi v ruralnem (sv. Mihaela v Črni vasi) in delavskem predmestju (sv. Frančiška Asiškega v Šiški).

Kot poklon velikemu arhitektu je izšla tudi Plečnikova zgodba v obliki biografskega stripa, ki ga prikazuje kot prijatelja, deloholika, dvomljivca, navdušenca s smislom za humor in velikega arhitekta.

Vse te plasti predstavlja strip avtorja zgodovinarja Blaža Vurnika in striparja Zorana Smiljanića. Tu Plečnik svojo zgodbo pripoveduje sam, prepletajo se citati Plečnikovih pisem, njegovih arhitekturnih podvigov, Plečnik predstavi tudi kraje in posameznike, s katerimi je sodeloval. Skozi strip sledimo Plečniku po njegovi ustvarjalni poti, začeni na Dunaju, Pragi in nazaj v rodno Ljubljano, kjer je ustvaril številne arhitekturne projekte. V stripu spoznamo avtorjev osebni pogled na arhitekturo, seznanimo se z njegovim značajem ter miselnim svetom intelektualca in umetnika Jožeta Plečnika. In prav izid stripa PLEČNIK (in pika) je uvod v zaznamovanje 150. obletnice rojstva tega velikana.

Plečnikovo leto pa vključuje tudi rekonstrukcijo avditorija¹ v parku TIVOLI. Plečnik ga je na jasi načrtoval leta 1933. Na zahod so bile umeščene lesene tribune, peščen oder pa se je s pogledi odpiral proti mestu. Na vrhu lesenih tribun je bil vodnjak, ki so ga pozneje prestavili na Ribji trg ob Ljublanico. Danes je viden le še temelj vodnjaka.

Danes je jasa za Tivolskim gradom obdana z visokoraslimi drevesi in rastiščem zaščitene rastlin, kar bo predviden projekt ohranil. Projekt predvideva leseno tribuno na jekleni konstrukciji. Za leseno tribuno so izbrali macesen, na mestu nekdanjega vodnjaka predlagajo prostorsko oblikovano plastiko. Oder poletnega gledališča v Tivoliju je mišljen kot utrjena, redno košena zelena površina z lesenim robnikom. Pot je zamišljena kot travnata površina, ki se poveže z lesenim mostičem.

---

¹ Rekonstrukcija - prenova mesta ali mestnega dela s popolno zamenjavo grajenih struktur.

2 UVOD

2.1 Formulacija hipotez in metod dela

Z mentorico sva oblikovala naslov in predpostavila **hipoteze oz. trditve**.

Z raziskovalno nalogo sva želela ugotoviti:

1. Ali učenci vedo, da je arhitekt Jože Plečnik (rojen 23. januarja 1872 v Ljubljani) najprej pomagal očetu v njegovi mizarški delavnici, nato pa je postal oblikovalec pohištva in se izšolal za arhitekta? In ali vedo, da je arhitekt oseba, ki riše načrte za zgradbe?
2. Ali vedo, da je Plečnik bival na Karunovi ulici 4? Leta 1915 so hišo v Trnovem kupili bratje Andrej, Jože in Janez Plečnik. Plečnik je zasnoval in zgradil prizidek ter dokupil še stavbo na Karunovi 6. Ali znajo predstavljane prostore na tlorisu prepoznati?
3. Ali učenci na fotografiji prepoznajo Jožeta Plečnika in vedo, po čem je najbolj prepoznaven?
4. Ali vedo, da je arhitekt Plečnik mlade študente arhitekture učil risati načrte za zgradbe? Zgradbam lahko narišemo fasado, tloris, naris. Ali znajo utemeljiti, kaj pomenijo besede:
  - a) FASADA,
  - b) TLORIS,
  - c) NARIS?
5. Ali se zavedajo, da je Plečnik izdelal mnogo stavb? Najimenitnejša je NUK. Res vedo, kaj pomeni ta kratica?
6. Ali so seznanjeni, katere naravne materiale je mojster uporabil na fasadi NUK-a? (Knjižnica, ki stoji ob Vegovi cesti, ima obliko nepravilnega trapeza z dvoriščem na sredini.)
7. Pravilno razmišljajo in ugotavljajo, kako se imenuje Plečnikova stvaritev, kjer lahko kupiš ribe, sadje, zelenjavo ...
8. Ali pravilno razmišljajo, da je v Plečnikovi Ljubljani veliko Plečnikovih zgradb, mostov in parkovnih ureditev? Seveda poznajo Čevljarški ali Šuštarški most (1931), saj je v naši šolski bližini. Plečniku reka Ljubljanica ni bila preveč všeč, želel jo je prekriti s čim več

mostovi. Naredil jih je zelo široke, da bi se ljudje na njih družili in trgovali. Nekaj pa vendar Plečnik ni uresničil pri izgradnji mostu. Le kaj manjka?

9. Ali vedo, da so bile Plečnikovo zadnje mojstrsko delo KRIŽANKE (1956)? Plečnik je nekdanji samostan s svojimi učenci preuredil v prostor, kjer se odvijajo prireditve. Poleg zanimivih okraskov na pročelju je Plečnik dodal tudi napis: MINLJIV SI, LE TVOJA DELA SO TVOJ ...
10. Ali so že slišali, da je Plečnik načrtoval KONGRESNI TRG (1929–1940), PARK in ULICO ob njem? Prulčani smo že velikokrat obiskali Kongresni trg. V parku so stara kostanjeva drevesa nadomestili s platanami. Ali učenci vedo, na kaj nas spominja oblika poti?
11. Ali učenci vedo, da so Tromostovju ali Francovemu mostu (1933) dodali še dva stranska mostova za pešce in kolesarje in tako je dobil ime TROMOSTOVJE? Na mostu je kar 642 stebričkov ulitih iz cementa in iz drobljenega kamna. Kako se imenujejo?
12. Ali vedo, da je bil Plečnik arhitekt, mojster svetovnega kova, ki je po šolanju v Ljubljani izobraževanje nadaljeval v GRADCU, na DUNAJU, v PRAGI in ITALIJI? Po 33 letih se je vrnil v Ljubljano in želel Ljubljano preoblikovati v SLOVENSKO PRESTOLNICO.

Ali vedo, da je Plečnikov portret na bankovcu za 500 tolarjev?

Ali vedo, da je češka prestolnica, kjer je Plečnik delal kot profesor in arhitekt, Praga?

Ali vedo, da so leseni Plečnikovi stoli, ki so v NUK-u, neudobni za sedenje?

Ali vedo, da je Plečnik hotel podreti LJUBLJANSKI GRAD?

Ali vedo, da je imel arhitekt Plečnik neuresničeno idejo za PARLAMENT, ki naj bi stal v TIVOLIJU?

Z mentorico smo oblikovali naslov in predpostavili **hipoteze oz. trditve**:

1. Učenci vedo, da je arhitekt Jože Plečnik, ki se je rodil 23. januarja 1872 v Ljubljani, najprej pomagal očetu v njegovi mizarški delavnici, nato pa je postal oblikovalec pohištva in se izšolal za arhitekta.

Učenci so seznanjeni, kakšno delo opravljajo arhitekti – rišejo načrte za zgradbe.

2. Vedo, da je Plečnik bival na Karunovi ulici 4. Leta 1915 so hišo v Trnovem kupili bratje Andrej, Jože in Janez Plečnik. Plečnik je zasnoval in zgradil prizidek ter dokupil še stavbo na Karunovi 6. Predstavljene prostore na tlorisu prepoznajo.
3. Na fotografiji prepoznajo Jožeta Plečnika in vedo, da je najbolj prepoznaven po svoji bradici, temnih oblačilih, klobuku, cigaretah, psu Sivku.

4. Vedo, da je arhitekt Plečnik mlade študente arhitekture učil risati načrte za zgradbe. Znajo utemeljiti, da je :
  - a) FASADA zunanost stavbe;
  - b) TLORIS prerez stavbe s pogledom od zgoraj;
  - c) NARIS prerez s pogledom s strani.
5. Zavedajo se, da je Plečnik izdelal mnogo stavb. Najimenitnejša je NUK ali Narodna in univerzitetna knjižnica.
6. Seznanjeni so, da je mojster pri gradnji fasade NUK-a uporabljal naravne materiale: les, kovino, steklo, beton, kamen.
7. Pravilno razmišljajo in ugotavljajo, da se Plečnikova stvaritev, kjer lahko kupiš ribe, sadje, zelenjavo ..., imenuje TRŽNICA.
8. Učenec ima informacijo, da je v Plečnikovi Ljubljani veliko Plečnikovih zgradb, mostov in parkovnih ureditev. Seveda poznajo Čevljarski ali Šušterski most (1931), saj je v naši šolski bližini. Plečniku reka Ljubljanica ni bila preveč všeč, želel jo je prekriti s čim več mostovi. Naredil jih je zelo široke, da bi se ljudje na njih družili in trgovali. Plečnik ni uresničil pri izgradnji mostu strehe za most.
9. Slišali so že, da so bile Plečnikovo zadnje mojstrsko delo KRIŽANKE (1956). Plečnik je nekdanji samostan s svojimi učenci preuredil v prostor, kjer se odvijajo prireditve. Poleg zanimivih okrasov na pročelju je Plečnik dodal tudi napis: MINLJIV SI, LE TVOJA DELA SO TVOJI SPOMINI.
10. Učenci so seznanjeni, da je Plečnik načrtoval KONGRESNI TRG (1929–1940), PARK in ULICO ob njem. Prulčani smo že velikokrat obiskali Kongresni trg. V parku so stara kostanjeva drevesa nadomestili s platanami, ki nas spominjajo na obliko zvezde.
11. Predvidevamo, da učenci vedo, da so Tromostovju ali Francovemu mostu (1933) dodali še dva stranska mostova za pešce in kolesarje in tako je dobil ime TROMOSTOVJE. Na mostu je kar 642 stebričkov ulitih iz cementa in iz drobljenega kamna, ki se imenujejo balustri.
12. Učenci vedo, da je bil Plečnik arhitekt, mojster svetovnega kova, ki je po šolanju v Ljubljani izobraževanje nadaljeval v GRADCU, na DUNAJU, v PRAGI in ITALIJI. Po 33 letih se je vrnil v Ljubljano in jo želel preoblikovati v SLOVENSKO PRESTOLNICO. Vedo, da je Plečnikov portret na bankovcu za 500 tolarjev. Vedo, da je češka prestolnica, kjer je Plečnik delal kot profesor in arhitekt, Praga.

Vedo, da so leseni Plečnikovi stoli, ki so v NUK-u, neudobni za sedenje.

Vedo, da je Plečnik hotel podreti LJUBLJANSKI GRAD.

Vedo, da je imel arhitekt Plečnik neuresničeno idejo za PARLAMENT, ki naj bi stal v TIVOLIJU.

Da bi potrdili naše hipoteze, sva sestavila anketni vprašalnik, na podlagi katerega sva dobila vzorec odgovorov na najina postavljena vprašanja. Rezultate sva beležila, jih grafično ponazorila ter razložila rezultate.

METODE, s katerimi sva raziskovala, analizirala in razreševala načrtane hipoteze, so:

- Metoda dela s tekstom (literatura, splet).
- Metoda grafičnih del – anketni vprašalnik: analiza anketnega vprašalnika.
- Praktična izvedba vaj:
  - delavnica: poslikava majic;
  - delavnica: risanje portretov,
  - delavnica: transformacija Filipa Podobnika v živi kip Jožeta Plečnika na OŠ PRULE pod vodstvom umetnic Irene Tozon Mrhar (samostojna oblikovalka maske in kostumografije) in Bojane Planina (idejna zamisel živega Plečnika iz Studia Mozaik).
- Statistična metoda (izdelava grafikonov).
- Metoda opazovanja izvedenih poskusov, analiza, ugotovitve: razstava o Plečnikovem delu v Pragi, ogled Plečnikove hiše in pogovor z gospo kustosinjo Niko Damjanovič.
- Intervju z gospodom dr. Petrom Krečičem.

Ključne besede: **Plečnik, arhitekt, Ljubljana, dr. P. Krečič**

3 TEORETIČNI DEL

3.1 Jože Plečnik (1872–1957) – arhitekt v Ljubljani, Pragi in na Dunaju

Arhitekt Jože Plečnik (1872–1957) s svojimi deli zaznamuje tri mesta v srednji Evropi, in sicer Dunaj, Prago in Ljubljano. Na Dunaju se je šolal pri arhitektu Ottu Wagnerju. Tu se je izkazal s postavitvijo Zacherlove palače² (1903–1905), ki jo kritiki s splošnim mnenjem uvrščajo med pionirska dela evropske moderne arhitekture.

Na Dunaju je poleg notranjih ureditev, družinskih hiš in vodnjaka Karla Boromejskega (1906–1909) k seznamu svojih del v tem mestu pripisal še cerkev sv. Duha na Ottakringu. Cerkev je bila ena prvih sakralnih stavb, izvedenih v železobetonu v vsem tedanjem avstroogrskem cesarstvu. V Pragi se je izkazal s preureditvijo praškega gradu in vrtov (1920–1933) ter cerkvijo presv. Srca Jezusovega na Vinohradih (1928–1932). Na praškem gradu je s povabilom češkoslovaškega predsednika Tomasa G. Masaryka, ki si je grad izbral za svojo rezidenco, preuredil grajsko notranjost, 1. in 2. dvorišče, Vrt na Okopih, Rajski vrt in Vrt na Bastiji, v katerih so se na predsednikovo željo kazale ideje demokracije in svobode.

V Ljubljani, kjer so mu ob prihodu leta 1921 ponudili mesto profesorja na novo ustanovljeni ljubljanski univerzi, se je z vsemi ustvarjalnimi močmi posvetil urbanističnemu oblikovanju mesta. Ljubljano je videl kot novo nastajajočo prestolnico Slovencev, ki ji je želel nameniti vsebino in prihodnost novih Aten. V mestu je, da bi zaznamoval antične Atene, oblikoval zbirko nekaterih ključnih stavb. Po njegovem mnenju naj bi Ljubljani s tem vrnil sredozemski videz. To je storil z izjemnimi zamislimi in s svojevrstnim načinom oblikovanja. V Trnovem je od svoje hiše oblikoval kopno os. Ta pelje po Emonski in Vegovi cesti v osrčje mesta in park Zvezda. Reka Ljubljanica se nedaleč stran od njegovega doma cepi na Ljubljanico in Gruberjev kanal. Na tem razcepu je nastala Špica. S tem je oblikoval tudi vodno os, ki se zaključi pri Tromostovju. Ta del je uredil z dolgo vrsto tržnic, zaključil pa ga je z zapornico, s slavolokom, kjer Ljubljanica zapušča mesto. Na ti dve osi je položil kar nekaj pravokotnic, kot na primer oblikovano porečje Gradaščice in Šentjakobski trg, na katerega se izteka Zoisova cesta. Seveda ne smemo pozabiti

---

² Zacherlova palača sodi po splošnem mnenju kritike med pionirska dela evropske moderne arhitekture.

na os, ki je ambiciozno načrtovana in teče od Rožnika mimo Tromostovja na Ljubljanski grad. Od te mu je uspelo uresničiti le veliko sprehajališče v Tivoliju ter preurediti obzidne trdnjave Šance na Gradu. V nastalo mrežo je postavil svoje stavbe, ki mrežo logično nadgrajujejo in ji dajejo temeljne poudarke. To so Križanke, Uršulinska gimnazija ter Narodna in univerzitetna knjižnica. Številne druge so ostale le v načrtih in zamislih. Izven ožjega središča so nastali cerkev sv. Frančiška v Šiški, pokopališčni kompleks poslovnih vežic Žale, Baragovo semenišče, Stadion in v Črni vasi še cerkev sv. Mihaela na Barju. Vsa ta dela so, z izjemo Križank, skupaj z urbanističnimi potezami nastala v slabih dvajsetih letih (1925–1944). Seveda pa je imel Plečnik tudi nekaj oblikovnih posebnosti. Po navadi je uporabljal klasične oblikovne prvine: stebre, balustre, preklade, stebriče ... Vendarle pa je vse te oblike predeloval na izviren in osebni način. Njegove oblike so subverzivne oziroma duhovite, humorne, vsake toliko pa opremljene tudi z erotičnimi namigi. Z njimi je razkrajal klasični red in njegov utrjen pomen v zgodovini, da bi bile to nekdanje ključne prvine javnih prostorov, stopnišč, mostov, kolonad itd. Hotel je, da bi bile te na voljo vsem meščanom brez razlike.

Ljubljana Jožeta Plečnika se, zahvaljujoč tem lastnostim, uvršča med najpomembnejše celostne umetnine v 20. stoletju in je svetovni urbanistični fenomen.

3.2 Jože Plečnik skozi čas, od rojstva do smrti – hitri pregled

1872: 23. januarja rojen v Ljubljani kot četrti otrok v mizarški družini Andreja in Helene Plečnik.

1878–1882: obiskuje ljudsko šolo v Ljubljani.

1885–1888: dela v očetovi delavnici in obiskuje obrtno šolo v Ljubljani.

1888–1892: z državno štipendijo obiskuje obrtno šolo v Gradcu in hkrati riše pri prof. Leopoldu Theyerju.

1892–1894: dela kot pohištvni risar v podjetju J. W. Müller na Dunaju.

1894: arhitekt Otto Wagner ga sprejme v svojo šolo, ko vidi nekaj njegovih risb. Zaradi nezadostnega tehničnega znanja prvo leto dela v učiteljevem ateljeju.

1895–1898: obiskuje Wagnerjevo šolo za arhitekturo na Dunajski likovni akademiji.

1897: skupaj s kiparjem O. Schimkowitzem izdela osnutek za Gutenbergov spomenik na Dunaju, zanj prejeta prva nagrada.

1898: za diplomsko nalogo urbanistične rešitve kopališča Schreveningen pri Haagu prejme Rimsko potovalno štipendijo.

1898: uredi razstavo Spodnjeavstrijskega umetnoobrnega združenja na jubilejni razstavi v Pratu na Dunaju.

1898–1899: potuje po Italiji in na koncu za kratek čas obiše tudi Francijo.

1899–1900: po vrnitvi s potovanja nekaj mesecev dela v Wagnerjevem ateljeju na projektu dunajske mestne železnice.

1900–1911: samostojni arhitekt na Dunaju.

1904: za salon na svetovni razstavi v Saint Louisu v ZDA prejme zlato medaljo.

1911–1921: odzove se vabilu prijatelja Jana Kotěre in sprejme mesto učitelja dekorativne umetnosti na Umetnoobrtni šoli v Pragi; ves čas se posveča pedagoškemu delu.

1912–1913: profesorski zbor Dunajske akademije likovnih umetnosti ga trikrat zapored predlaga za Wagnerjevega naslednika, vendar prestolonaslednik Franc Ferdinand njegove profesure ne potrdi.

1921–1956: profesor na oddelku za arhitekturo na Tehnični fakulteti Univerze v Ljubljani; ves čas ob pomoči direktorja Mestnega gradbenega urada M. Prelovška ureja Ljubljano.

1920: češkoslovaški predsednik T. G. Masaryk ga imenuje za arhitekta praškega gradu.

1920–1934: ob profesuri v Ljubljani preureja praški grad z okolico.

1957: 7. januarja umre na svojem domu v Ljubljani.

3.3 Jože Plečnik po korakih ... MOJSTER, KI DOLOČA KORAKE

Drobna, rahlo sključena postava, odeta v temna oblačila in pokrita s črnim klobukom, počasi stopa proti severu ob strugi Ljubljanice. Lahen veter mu kuštra dolgo belo brado, ko med hojo opazuje mesto, ki na vsakem koraku nosi njegov pečat. Pogled se mu ustavi v smeri kapelice, ki jo je zasnoval med zelenjavnimi vrtički, pa na novo podobo srednjeveškega samostana, ki je po novem koncertna dvorana. Počasi stopa s palico med drevesi, ki jih je dal zasaditi ob ulici. Prečka most, pa še enega, ki je prav tako njegovo delo in ni le eden, pač pa kar trije v enem. Zavije proti parku v obliki zvezde in se zastrmi v pročelje samostana, pa proti promenadi in gimnaziji. Tudi to je njegovo delo. Ko se naužije pogleda, se počasi obrne in se napoti proti glavni tržnici, ki jo je obdal z dolgimi obokanimi arkadnimi³ stebri, za katere je dobil navdih, ko je prvič obiskal sosednjo Italijo.

Če bi njegove noge še zmogle, bi se zdaj gotovo povzpел na grajski grič in obiskal grad, ki ga je obnovil in tam na vrhu griča zasnoval še veliko drznejše projekte, kot pa le obnovo. Če bi lahko, bi se verjetno sprehodil proti zapornici, ki jo je okrasil s starodavnimi okraski egipčanske, grške in etruščanske arhitekture. V času svojega delovanja se namreč nikoli ni omejeval na pravila in pričakovanja časa.

Kdorkoli obišče naše glavno mesto Ljubljano, se delu Jožeta Plečnika ne more izogniti. Po hudem potresu leta 1895, ki je Ljubljano razdejal, se mu je ponudilo veliko priložnosti za razvoj. Danes je skoraj neverjetno, ko pogledamo, koliko stavb, javnih prostorov in celotnih predelov je zasnoval en sam arhitekt. Njegovo delovanje pa se ne konča le v Ljubljani, njegova dela najdemo po celi Sloveniji. Bil je največji slovenski umetnik katerekoli smeri.

Svojo kariero je začel na Dunaju, se za nekaj časa ustavil v Pragi, potem pa se vrnil v domovino. Kljub temu da je bil ljubljeneц zgodovinarjev arhitekture, si je pravo mednarodno priznanje prislužil šele po smrti. Danes je Jože Plečnik eden najpomembnejših arhitektov dvajsetega stoletja.

---

³ Arkada je lok med dvema stebroma.

3.3.1 Wagnerjeva šola

Otto Wagner se je rodil v predmestju Dunaja, arhitekturo pa je študiral na Dunaju in v Berlinu. Pri triinpetdesetih letih je leta 1894 postal profesor na dunajski umetniški akademiji – Akademie der bildenden Künste. To je za arhitekta v tistem času veljalo kot najpomembnejši položaj v cesarstvu. Vedno bolj se je začel zanimati za urbanistično načrtovanje. Leta 1896 je Wagner objavil svojo slavno razpravo Moderna arhitektura (Moderne Architecture), v kateri se je zavzemal za drugačne pristope, saj je menil, da bi morali arhitekti prevzemati vlogo inženirjev, s tem pa bi postala arhitektura bolj znanost kot pa umetnost.

Slika 1: Jože Plečnik okrog leta 1920

Slika 2: Plečnik kot študent na Dunaju med risanjem v Wagnerjevi šoli

Wagnerjeve zamisli so bile povsem nove in moderne. Utemeljeval pa jih je z idejo, da so se človekove potrebe po zgradbah spremenile. Starejši arhitekti so se nad njim zgražali, mlajša generacija pa ga je občudovala, saj se ni bal novosti.

3.3.2 Wagner in Semper, Wagner proti Semperju

Wagnerjeva odločitev, da da Plečniku priložnost, je bila zelo modra, saj je z njim dobil spretnega tehničnega risarja, ki mu je prišel še kako prav pri velikih načrtih, kot so bili na primer mestno železniško omrežje, donavski kanal in drugi.

Slika 3: Otto Wagner

Za teorije Gottfrieda Semperja je Plečnik prvič slišal na Wagnerjevih predavanjih. Čeprav se je kasneje izkazalo, da je Plečniku bližje Semperjev pogled na arhitekturo, se je Wagner vedno bolj oddaljeval od tega.

Slika 4: Gottfried Semper

V času, ko je delal v ateljeju, si je pridobil veliko izkušenj, njegove skice iz tistega obdobja pa kažejo, koliko različnih stvari ga je zanimalo. Plečnik je sicer vsrkal vse, kar je slišal od svojega mentorja, ni se pa vedno v vsem z njim strinjal, saj je bil za razliko od njega mnenja, da bi se moral arhitekt ukvarjati z načrtovanjem vsega, kar je v človeškem okolju. To sicer ni bilo v nasprotju z Wagnerjevimi nauki, si je pa prizadeval za to, da bi inženirstvo nadomestilo umetnost v arhitekturi. Takšno razmišljanje je Plečniku povzročalo nelagodje, zato se je vedno bolj spogledoval s smernicami baročnih arhitektov, ki so ga navdušili na potovanju po Italiji. Ni mu bilo všeč, da bi morali žrtvovati umetnost zaradi inženirskih zahtev. Tako je potem, ko je opravil delo v ateljeju, vsak dan doma marljivo izdelal še eno lastno risbo. Tako si je počasi nabral zajetno zbirko, ki je temeljila na bogatem znanju iz delovnih izkušenj. Za Plečnika je bilo to naporno, a tudi navdihujoče leto, ki se mu je bogato obrestovalo. Jeseni leta 1895 so sprejeli njegovo drugo prijavo in Plečnik se je lahko vpisal na Akademijo.

Slika 5: Plečnikove skice

14. aprila 1895 ob 20.17 je Ljubljano prizadel potres z magnitudo 6,1 po Richterjevi lestvici. Čutiti ga je bilo od Splita pa vse do Dunaja in Firenc. V Ljubljani je takrat prebivalo 31.000 prebivalcev in kar 10 % od približno 1400 stavb je bilo poškodovanih ali pa celo povsem uničenih. Mesto je bilo potrebno temeljito obnoviti. Potres je močno poškodoval stari Vodnikov trg, kjer je popolnoma uničil samostan, ki so ga kasneje preoblikovali v knjižnico in semenišče. Ko so mnogo let kasneje odstranili ruševine, je Plečnik obnovil Vodnikov trg, na njem pa postavil osrednjo ljubljansko tržnico.

Plečniku med študijem ni bilo lahko, saj s svojim znanjem še vedno ni dosegel nivoja ostalih študentov, poleg tega so bili med študenti poleg njega le še trije Slovani. V svojih pismih domačim sicer ni dajal občutka, da se počuti izobčenega, ga je pa vsekakor čakalo veliko preprek, saj je moral vložiti veliko energije, da je lahko sledil Wagnerju in drugim študentom v debatah. Bil je odprtega duha, a si je vseeno vzel čas, da je stvari preučil in se šele potem o tem opredelil.

V času študija so Plečnikove izkušnje ostajale v okvirju tistega, o čemer je predaval Wagner, ki je skupaj z drugimi študenti potoval in raziskoval predvsem Pariz. Vse do popotovanja v letih 1898 in 1899 je bil Wagner vir njegovih navdihov, v tem času pa so se mu odprli popolnoma novi pogledi na arhitekturo, navdušila ga je Italija. Potem je zakorakal na neko svojo pot neodvisnosti, tako v poklicnem kot teoretskem pogledu.

Wagner je cenil Plečnikovo risarsko sposobnost in pripravljenost, da opravi tudi manj pomembne obrtniške naloge. Čeprav je bil kot profesor vaje, da poučuje študente iz drugih držav, ki so se kasneje vrnili v svoje domovine, je v Plečniku videl svojega naslednika, ki bi ga lahko nasledil na njegovem profesorskem mestu.

3.3.3 Prvi projekti na Wagnerjevi šoli

Prvi, ki so prepoznali Plečnikove sposobnosti zunaj Wagnerjeve šole, so bili Čehi, ki so objavili njegove skice; tudi sicer je veljal za enega najboljših študentov. Prvi sledovi Plečnikove slave so se začeli leta 1896, ko je bil njegov osnutek izbran na mednarodnem natečaju za plakat fotografskega in grafičnega ateljeja Carl Hentschel v Londonu. Leto dni kasneje je skupaj s kiparjem Otmarjem Schimkowitzem zasnoval kip Johannesu Gutenbergu in osvojil prvo nagrado, njun kip pa zaradi velike kritike ni bil postavljen.

Odzivi kritikov in dokaz, da lahko ne le dohaja, ampak celo preseže druge študente, čeprav so bolj izobraženi od njega, ga je spodbudil, da se je lotil svojega diplomskega projekta. V tistem času je bil Plečnik na svojem poklicnem vrhuncu in stroka je nanj gledala kot na enega izmed najobetavnejših arhitektov. V tistem času, ko se mu je kot enemu redkih Slovencev dejansko posrečil veliki preboj v tujini, je začutil, da bi moral postati intelektualni in umetniški zagovornik svojega naroda.

Med pripravami na diplomo je najprej razmišljal, da bi nalogo posvetil sakralni⁴ arhitekturi, vendar pa se je kasneje odločil, da bo združil arhitekturo in urbanistično načrtovanje in zasnoval letovišče v mestu Scheveningen na Nizozemskem. V svojih načrtih je narisal veliko zdraviliško dvorano, gledališče s stožčasto streho in železniško postajo s kupolo. Takrat se je tudi prvič zgodilo, da je dodal v svoje risbe stebre.

S svojim diplomskim projektom si je prislužil najvišjo oceno v letniku, ki mu je kot avtorju prinesla tudi štipendijo za potovanje na tujem, kjer si je lahko ogledoval arhitekturne spomenike. Pogoji za takšno nagrado pa je bil, da je moral študent pripraviti takšen projekt, ki je bil nekakšen okvir za pot, ki naj bi jo študent opravil. Izbrani študent je potem dobil 1500 avstrijskih kron, s katerimi si je lahko pokrila stroške. Po vrnitvi domov je moral pripraviti

---

⁴ Sakralen pomeni verski, bogoslužjen.

razstavo skic in načrtov, ki jih je na svoji poti narisal, kar mu je prineslo še 1500 kron. Plečnik je svojo nagrado izkoristil za obisk Italije.

Dunajski reviji Der Architekt in Ver Sacrum sta od leta 1898 redno objavljali Plečnikove risbe. Časopis Neue Freie Presse pa je subvencioniral in podprl njegovo pot v Italijo. Na tem popotovanju si je imel čas dokončno izoblikovati svoje lastne teorije, s tem pa se je še bolj oddaljil od svojega učitelja Wagnerja. V tem času je nadvojvoda Franc Ferdinand tako močno pritiskal na avstro-ogrsko ministrstvo za kulturo, naj Plečnik ne nasledi Wagnerja, da se je odločil, da Dunaj zapusti in si poišče nove izzive kje drugje.

Njegov odhod pa se je kljub temu za nekaj časa oddaljil, saj je Wagnerjev atelje ravno projektiral novo dunajsko umetniško akademijo. Dokončno se je poslovil novembra leta 1898.

3.3.4 Sanjska pokrajina Italije

Tako je novembra leta 1898 Plečnik začel svoje študijsko popotovanje po Italiji. Njegov prvi postanek so bile Benetke, ki so na njem pustile velik vtis. Ob pogledu na beneško arhitekturo, ki se je tako močno razlikovala od dunajske in od vsega, česar se je do tedaj naučil, je začel dvomiti vase. Ob pogledu na stare hiše mu je zastajal dih od navdušenja in ko jih je primerjal z novogradnjami na Dunaju, so se mu te nove zgradbe zazdele popolnoma povprečne.

Prepričan je bil, da so Benečani slovanskega porekla, saj je v njihovem delu zaznal slovanske značilnosti, kar pa seveda ne drži. Plečnik je v Benetkah našel arhitekturo, ki je lahko nasprotovala teoretičnim in logičnim tipom avstro-ogrske in secesijske⁵ arhitekture.

Ko je zapustil Benetke in s svojim popotovanjem nadaljeval, je tudi začetno navdušenje nad Benetkami nekoliko popustilo. Iz pisem, ki jih je pošiljal domov, je bilo mogoče razbrati, kako ga navdušujejo Michelangelova Medičejska knjižnica, kot gozd so se mu zdeli stebri pred cerkvijo Santissima Annunziata v Firencah, pa palača Massimo alle Colonne v Rimu, ki je bila Peruzziјеvo delo.

---

⁵ Srednjeevropska umetnostna smer ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja, ki se odcepi od tradicionalnih smeri in si prizadeva za nove oblike.

Vse, kar je na svoji poti videl, je povezal s svojo domovino in mnogo kasneje našel navdih za mnoga svoja dela ravno v tem obdobju. Tudi trg pred ljubljansko stolnico je nastal po navdihu cerkve Santo Spirito v Benetkah.

Plečnik je v Rimu prebival tri mesece in v tem času pisal bratu Andreju, naj mu pošlje panoramsko fotografijo Ljubljane. Tako je svoj čas namenil tudi temeljitemu preučevanju svojega mesta, saj so ljubljanski uradniki prosili za predloge za obnovo mesta, ki ga je močno poškodoval potres. Kljub temu da si je močno želel prispevati k obnovi, pa je takratni predlog ostal pri njem, saj ga ni nikoli poslal.

Čeprav je bilo mestno središče močno poškodovano, pa je bila sreča v tem, da je Ljubljana še vedno sodila pod habsburško oblast in je tako dobila ugodna posojila z Dunaja, s tem pa tudi denar za potrebno obnovo. Takratni župan Peter Grasselli se je obrnil na avstrijskega arhitekta Camilla Sitteja in ga prosil za predlog rekonstrukcije mesta. Sitte se je na predlog odzval, ker pa je bil razpis odprtega tipa, se je nanj javil tudi Maks Fabiani. Mestni svet se je na koncu raje odločil za slovenskega arhitekta, ki je postal glavni urbanistični načrtovalec. Maks Fabiani je začel z delom.

V prvi fazi obnove, ki se je začela takoj po potresu, Plečnik ni imel še nobene vloge. Ko pa se je leta 1921 vrnil iz tujine v domovino, je začel s svojim delom v mestu. Od takrat pa vse do svoje smrti je pustil svoj pečat na vsakem novozgrajenem objektu.

Že ob preučevanju panoramske slike je razvijal svoje lastne ideje, hkrati pa je skrbno spremljal, kako poteka pozidava Ljubljane. Tako lahko sklepamo, da je bilo to popotovanje zanj ključno, da je začel razvijati lasten slog. Ko se je leta 1899 vrnil v Wagnerjev atelje, ga ne secesija in ne art nouveau⁶ nista več zanimala.

Plečnik je na svojem študijskem popotovanju razvil tudi poseben odnos do stebrov, ki so ga spremljali vse življenje. Njegove tedanje skicirke so polne manirističnih in baročnih motivov. Vedno bolj si je prizadeval, kako bi združil germanski racionalizem in mysticizem s sredozemsko italijansko arhitekturo. V svoji viziji je videl Slovenijo zaradi njene lege kot idealno, da bi povezala ta dva stila med seboj.

---

⁶ Art nouveau je umetnostni slog, ki se je razvil v Evropi med letoma 1890 in 1914 na področju likovnih umetnosti, arhitekture in oblikovanja ter umetne obrti.

Svojo študijsko pot je nato nadaljeval v Francijo, a jo je v Parizu moral predčasno zaključiti, ker je izvedel, da mu je umrla mama. V začetku leta 1899 se je zato vrnil v Ljubljano.

Njena smrt ga je močno prizadela, saj je bil nanjo močno navezan. Umaknil se je v tiho puščavniško življenje, ki je trajalo od njene smrti pa vse do konca leta 1920. To leto je zaznamovalo predvsem njegov prvi samostojni uspeh – Zacherlova hiša na Dunaju.

Plečnik se je po materini smrti v Ljubljani zadržal le nekaj tednov, ki jih je preživel z bratom in s sestro, potem pa se je vrnil nazaj na Dunaj, saj ga je čakala predstavitev študijskega potovanja po Italiji. Glede na odziv sodelavcev se je odločil, da bo sprojektiral sodobno cerkev. Sodobniki so bili nad njo navdušeni, presenetil je celo Wagnerja, čeprav mu je njegov slog vzbujal mešane občutke.

Po tem je v Wagnerjevem ateljeju ostal le še eno leto, da mu je pomagal pri načrtih za postajo za Dunajsko mestno železnico in pri ureditvi Donavskega kanala. Oba projekta sta se razvlekla skoraj čez celotno leto 1900. V tistem času je Plečnik celo razmišljal, da bi se povezal z Wagnerjevim sinom, toda prišel je do spoznanja, da se njuna pogleda vseeno preveč razlikujeta, zato se je odločil, da nadaljuje samostojno pot.

Ko je Wagner leta 1918 umrl, je za seboj pustil bogato število zgradb in novo umetniško gibanje ter veliko število učencev, med katerimi je najbolj izstopal prav Plečnik.

3.3.5 Samostojni arhitekt

Tako je Plečnik na lastni koži doživel, kaj pomeni živeti in samostojno delovati na Dunaju. Tamkajšnje poklicno okolje je bilo veliko bolj naklonjeno tistim arhitektom, ki so bili vključeni v kakšno gibanje, saj je sicer obstajala možnost, da te poklicno izobčijo. Tudi Plečnik je sledil tem vzorom in se je zato leta 1901 priključil Dunajski secesiji ali tako imenovani Zvezi likovnih umetnikov Avstrije – Vereinigung bildender Künstler Österreichs, kjer je vztrajal vse do leta

1909. Člani tega gibanja so bili sami največji umetniki Dunaja, ki so to gibanje ustanovili zato, da bi kljubovali Dunajski akademiji – Wiener Künstlerhaus⁷.

Člane ni povezoval kakšen poseben umetniški slog, pač pa predvsem naklonjenost do novega in drugačnega. Vendar pa je vseeno obstajalo nekaj tematskih elementov, ki so bili značilni za secesijski slog. Beseda secesija namreč ne označuje nobenega umetniškega sloga, pač pa le dela, ki so bila razstavljena na secesijskih razstavah.

Dunajska secesija ni dolgo trajala, je bila pa svoj čas zelo vplivna. Plečnikov interes je bil veliko bolj poklicne narave kot pa ideološke, saj je tako veliko lažje ohranjal družabne in poklicne stike z ostalimi umetniki, zagotovil pa si je tudi dostop do morebitnih naročnikov.

Njegove takratne skice sicer imajo secesijski navdih, vendar pa je v njih tudi veliko antičnih in baročnih elementov. Plečniku je zelo veliko pomenilo, da je lahko sodeloval z ljudmi, ki so mu zaupali. Katolištvo mu je mnogokrat omogočilo prve stike z novimi naročniki, tako je na primer spoznal družino Zacherl, s katero je dolgotrajno sodeloval.

Pripravljen je bil sprejeti kakršno koli naročilo, če je ob tem le začutil tisto pravo zanimanje. Tako je med drugim zasnoval plinske peči za serijsko izdelavo pohištva za tovarnarja Geburthna. Plečnik je imel namreč kar nekaj mizarskega znanja, ki si ga je pridobil med delom v očetovi delavnici.

S svojim deli in povezavami s secesijo bi si lahko z lahkoto utrl pot med dunajsko smetano, vendar se je raje izogibal publiciteti in javnim ter slavnostnim dogodkom. Namesto da bi se oglaševal, je raje počakal, da ga naročniki poiščejo sami. V tem obdobju je narisal ogromno skic, vendar pa je bilo zelo malo stavb in izdelkov v resnici izdelanih. Vse skice nezgrajenih stavb je pošiljal različnim revijam, da so jih objavljale. Številne skice med njimi so imele fantazijske oblike in ni bilo mogoče računati na to, da bodo kdaj v resnici zgrajene.

Le Zacherlova hiša, ki je njegovo najpomembnejše dunajsko delo, stoji v samem mestnem jedru, vsa ostala njegova dela se nahajajo zunaj njega.

---

⁷ Dunajska Künstlerhaus je umetniška razstavna stavba na Dunaju. Nahaja se na ulici Karlsplatz v bližini ulice Ringstraße, poleg ulice Musikverein. Zgradilo ga je med letoma 1865 in 1868 Avstrijsko združenje umetnikov, eno najstarejših preživelih umetniških društev v Avstriji.

Slika 6: Zacherlova hiša na Dunaju

Leta 1901 se je z Dunaja odpravil v Prago na obisk k Janu Kotěri. Tam je spoznal številne češke moderniste – Jana Preislerja (slikarja), Stanislava Sucharda (kiparja), Františka Xaverja Svobodo (pisatelja), Jana Štenca (založnika) in druge. Revija Volné směry je med drugim objavila tudi Plečnikove skice, kjer so ga kot arhitekta pohvalili in ne le kritično ocenjevali posameznih zgradb. Obisk pri Kotěri je obrodil sadove, saj je le-ta Plečniku ponudil poučevanje na praški umetnostno-obrtni šoli. Preden pa je Plečnik lahko sprejel to povabilo, se je moral vrniti na Dunaj in dokončati svoje projekte.

Vseeno pa si je bolj kot v Prago želel vrnitve domov; naj si je še tako prizadeval, dela zanj ni bilo. V Ljubljani v tistem času Fakulteta za arhitekturo še ni obstajala, pa tudi hišo po naročilu si je v resnici lahko privoščil le redkokdo. To dvoje pa je pravzaprav ključno, če je hotel preživeti kot arhitekt. Vendar upanja vseeno ni opustil; še vedno je upal, da se bo nekoč tudi zanj našlo primerno delo, zato je preko brata sporočal, kakšnih podvigor se je loteval na Dunaju.

3.3.6 Samostojni dunajski projekti

Prvo zasebno naročilo je dobil, ko je ravno začel svojo samostojno pot, in sicer v jeseni leta 1900. Premožni stavbni mojster Karl Langer si je zaželel večstanovanjske hiše. Čeprav sta temelj hiše in ograja že stala, so po tem, ko so odpustili prejšnjega arhitekta, Plečnika poprosili, naj vskoči in na novo zriše pritličje in fasado. Zrasla je trinadstropna vila Langer.

Karel Langer je bil s Plečnikovim delom tako zadovoljen, da ga je najel še za eno gradnjo, tokrat naj bi šlo za najemniško hišo. Plečniku to delo ni bilo ravno pogodu, vseeno pa si nikakor ni želel izgubiti tako donosnega naročnika, zato ga je vseeno sprejel. Tokrat je postavil stanovanjski blok, ki je bil bolj funkcionalen kot večina njegovih del, vseeno pa ga je nekoliko poživil z dekorativnimi motivi.

Slika 7: Vila Langer

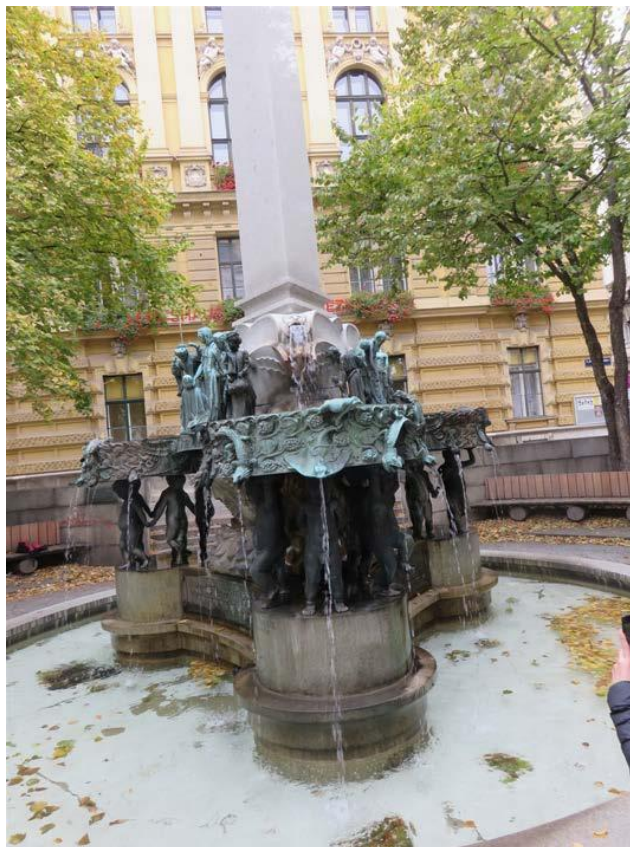
Slika 8: Vila Langer – fasada

Josef Weidmann je bil zbiratelj umetnin in Plečnik je zanj v predmestju Hietzing zastavil stavbo, ki je v končnem načrtu delovala kot funkcionalna različica italijanskih poznobaročnih palač, uredil pa ji je tudi vrt, ki je poudaril njeno obliko fasade.

Sledila je prenova lekarne Vöcklabruck v Gornji Avstriji. Številne nepravilnosti, ki jih je imel prostor, je odpravil, da je prostoru dodal stebre, ki so kasneje postali nekakšen arhitekturni podpis Plečnika.

Leta 1906 ga je k sodelovanju povabil kipar Josef Engelhart, ki je dobil naročilo za izdelavo vodnjaka na dunajskem trgu Karla Boromejskega. Njuno sodelovanje naj bi prineslo združitev kiparstva z arhitekturo. Končni načrt je prinesel trikotni podstavek, ki prikazuje dogodke iz življenja Karla Boromejskega – tri skupine figur, ki jih obdajajo kozlički.

Plečnik pa s končnim izgledom ni bil zadovoljen, saj je menil, da njegovo delo ni prikazano v pravi luči. Engelhart namreč ni upošteval Plečnikovih idej in vodnjak na koncu ni povezal arhitekture z umetnostjo. Zaradi nastalih nesoglasij v dunajski secesiji se je Plečnik na koncu odločil, da skupino iz osebnih in poklicnih razlogov zapusti.

Slika 9: Vodnjak Karla Boromejskega

Vso svojo energijo je usmeril v projektiranje Zacherlove hiše, kar mu je vzelo kar štiri leta. Hiša naj bi služila poslovno najemniškim dejavnostim. V naročilu je bilo zahtevano, da se uredi bivalne prostore v zgornjih nadstropjih ter poslovne prostore za družinsko podjetje družine Zacherl. Med Johanom Evangelistom Zacherlom in Plečnikom se je razvilo pravo prijateljstvo, ki ju je družilo skupno razpravljanje o gradbenih tehnikah, tako da bi lahko celo rekli, da je končni izgled zgradbe plod njunega sodelovanja. Prijateljstvo z Zacherlom mu je odprlo vrata v svet vplivnih dunajskih katolikov. V tem času se je rad družil z Zacherlovo svakinjo Marijo Peham. Postala sta zares dobra prijatelja. Plečnik se je zavedal, da je Zacherlova hiša prvi korak k njegovi obetavni karieri. K prepoznavnosti je pripomogla tudi lokacija, na kateri je stala, saj je bila v bližini stolnice sv. Štefana in s tem vsem na očeh. S tem svojim delom se je pohvalil tudi bratu Andreju. Hiša je bila družini všeč, kljub temu pa so se našle tako hvale kot prezirljive kritike.

Plečnik si je prosti čas krajšal s skiciranjem kapelic in obcestnih krajev v domačih krajih. Potem pa se mu je z udeležbo na natečaju le pojavila priložnost za projektiranje cerkve. Bil je naravnost navdušen nad tem, saj je s tem dobil priložnost, da uresniči svoje ambicije. Kaplan Heinrich Swoboda je iskal arhitekta, ki bi postavil cerkev v zanemarjenem delavskem predmestju Ottakring. Plečnik je pripravil študijo moderne cerkvene arhitekture in delo tudi dobil. Postavljal bo cerkev svetega Duha.

Slika 10: Notranjost cerkve svetega Duha

Vseeno pa je moral narisati kar veliko število načrtov, preden so z naročniki prišli do končne verzije. Kljub prvotnemu načrtu pa je prišlo do velikega nesoglasja z gradbeniki, zato je kar nekaj dela še ostalo nedokončanega, ko se je leta 1911 Plečnik dokončno preselil v Prago. Čeprav mu je z gradnjo uspelo dokazati svoj teoretični cilj, a končni dosežek je kljub vsemu vzbudil veliko neodobravanje takratnih sodobnikov. Projekt pa je naletel na cel kup težav, od političnih do finančnih, poleg tega pa naj bi imel nadvojvoda Franc Ferdinand celo rasne pomisleke, ker je Plečnik prihajal iz Slovenije. Vse to dogajanje je Plečniku dokončno dalo vedeti, da na Dunaju ni več dobrodošel. Tudi sicer se na Dunaju ni počutil ravno dobrodošlega, bil je tujec, v tujem okolju, ki se je moral vedno znova dokazovati, vztrajal je le zato, ker je imel Dunaj pač najboljše izobraževalno središče. Kljub vsem slabim občutkom, ki jih je imel, se je izoblikoval v nadarjenega arhitekta.

Ko se je Wagner želel kot profesor v študijskem letu 1911/1912 upokojiti, si je želel, da njegovo mesto zasede Plečnik. A njegova želja ni bila uslišana, Plečnika so zavrnil, njemu pa upokojitev predstavili za eno leto. Šele v tretje so ga podprli, a vseeno na koncu izbrali Avstrijca Leopolda Bauerja. Bil je čas, da Dunaj zapusti in nove priložnosti poišče v Pragi.

3.3.7 Plečnikovo dožemanje samega sebe

Plečnik se je od Dunaja poslovil z grenkobo, saj je imel občutek, da je razočaral ne le samega sebe, pač pa tudi svoje rojake v domovini. Na vsak način je želel s svojim znanjem in delom doseči mednarodno prepoznavnost in slavo za svojo domovino. V resnici je bilo stanje glede njegove prepoznavnosti precej drugačno, saj je v tistem obdobju zanj slišalo bolj malo Slovencev. Svojo zaslužen prepoznavnost si je pridobil v naslednjih nekaj letih in celo presegel takrat cenjenega Maksa Fabianija, zagotovo pa je v času, ko se je Plečnik preselil v Prago, naslov arhitekturnega predstavnika Slovenije na Dunaju veliko bolj upravičil slednji.

Plečnik je dopolnil osemintrideset let in zapadel v nekakšno depresijo. Iz pisem, ki jih je pošiljal domov, je bilo zaznati, kako močno postaja njegovo domotožje, poleg tega pa se je na Balkanu počasi bližala vojna. Njegovi projekti niso bili več predmet hvaljenja, z Dunaja pa je odšel razočaran, saj je odšel ravno v trenutku, ko se je vse obrnilo navzdol.

Praga je bila zato zanj nekakšen nov začetek. Plečnik je v Čehih videl narod, ki naj bi bil kulturno najbolj napreden od vseh slovanskih narodov. Rad je poučeval, saj je med študenti veljal za spoštovanega in občudovanega profesorja. V tistem času se je lastnih naročil izogibal, saj ni želel prevzemati dela domačim arhitektom.

3.3.8 Vzdušje v novi češkoslovaški republiki

Plečnikov prihod v Prago je bil povezan s prijateljstvom, ki ga je vezalo z Janom Kotěro, njegova selitev v novo okolje pa mu je prinesla najpomembnejše naročilo v njegovi celotni karieri, to je obnovo praškega gradu.

Slika 11: Jan Kotěra

Kotěra je leta 1910 ustanovil svojo Šolo arhitekture pri praški Akademiji lepih umetnosti, Plečnik pa je prevzel njegovo nekdanje delovno mesto na umetnostno-obrtni šoli, kjer je svoje delo začel 20. 1. 1911. V začetku je Plečnik stanoval v hiši, kjer je živela tudi Kotěrova mati.

Jan Kotěra se je tako kot Plečnik šolal pri Wagnerju, obiskoval je en letnik pred Plečnikom in je bil na Akademiji poleg njega in Hrvata Viktorja Kovačiča eden od treh študentov slovanskega porekla.

Plečnik je v Pragi pogosto poudaril svoje slovansko poreklo, saj ga je poleg Wagnerja poučeval tudi Žitek, češki arhitekt. Kmalu je zaradi Kotěre pridobil ugled in sloves, kar mu je prineslo najpomembnejše naročilo. Kotěra ni skoparil s pohvalami, še več – češki javnosti ga je predstavil kot najbolj nadarjenega arhitekta slovanskega rodu.

Plečnik je užival v poučevanju in študente spodbujal k risanju, kjer je prevladal klasicizem⁸. Sodobna gibanja nanj niso naredila vtisa, zato je od njih odvrčal tudi svoje študente. Zanje si je pogosto vzel čas, da jih je poučeval čimbolj individualno, od njih pa zahteval vrhunsko izvedbo zastavljenih nalog. Včasih je morda svojo vlogo profesorja jemal kar malo preveč resno, med študenti pa si je ustvaril nekakšno kultno osebnost.

Tudi študijski pristop, ki ga je oblikoval Plečnik, je bil nekaj posebnega. Veliko časa so namenili preučevanju antike, seveda pa ni manjkala niti Semperjeva teorija; da bi si jo lahko študentje ogledali v živo, je zanje organiziral študijski izlet v Berlin, Dresden in Leipzig. Kot profesor jih je med drugim želel naučiti uporabljati ta občutek za arhitekturo.

Prva dela študentov so bila na ogled leta 1927. Razstava je nosila naslov Vyber praci školy pro dekorativni architekturu v Praze z roku 1911–1921 (Izbor del umetnoobrtne šole v Pragi). Pogosto je svojim študentom razlagal, da je za to, da bi ustvarili pravo umetnost, treba trpeti, kajti vsi res veliki umetniki so v življenju trpeli. Čeprav je bil Plečnik izredno natančen in ni spregledal niti najmanjših napak, je bil svojim študentom velik vzor. Njegova marljivost in trdna stališča v zvezi z umetniško kakovostjo ter drugimi vrlinami so užival veliko občudovanja. V njegovi šoli je vladala stroga disciplina, za razliko od Kotěre, ki je bil bolj popustljiv v svojih okvirjih.

Večino časa je posvetil poučevanju, nekaj malega pa je vseeno še projektiral, vendar pa večina stvari ni bila realizirana. Izjema so bili le liturgični predmeti, ki jih je začel projektirati na pobudo brata. Še posebej veliko pozornost je posvetil kelihom, pod njegovim svinčnikom pa je nastala tudi kakšna skica stola ali pa kakšne druge notranje opreme.

---

⁸ Klasicizem v umetnosti se v splošnem nanaša na visoko upoštevanje klasičnega obdobja, klasične antike v zahodni tradiciji, kot postavljanje standardov za okus, ki ga klasicisti poskušajo posnemati. Slogovna smer v umetnosti - 2. polovici 16. st. in 17. stoletju.

Tako kot je v času bivanja na Dunaju, je Plečnik tudi v Pragi pogrešal svojo domačo zemljo. V času počitnic se je začasno preselil v Slovenijo in jo po dolgem in počez raziskoval v družbi svojega brata Andreja. Svojo raziskovalno pot pa je nadaljeval tudi po Češki.

Očitno se je dober glas hitro širil tudi izven meja Češke, saj je že po enem letu bivanja na Češkem dobil dve novi ponudbi. Prva je bila mesto profesorja v Berlinu, druga pa v Beogradu, kjer so želeli ustanoviti jugoslovansko umetniško akademijo. Ena od idej je bila tudi ustanovitev dalmatinske umetniške akademije, ki bi jo vodil Plečnik. Vendar pa do sodelovanja ni prišlo, saj se pred tem niso niti posvetovali z njim.

V začetku leta 1915, ko je Plečnik še vedno bival v Pragi, je njegov brat Andrej v Ljubljani kupil hišo, v kateri bi nekoč bivala družina: brat Andrej, Plečnik in njuna sestra Marija z možem. Do trenutka, ko se je končno vrnil v Ljubljano, je minilo še kar nekaj let, je pa potem v njej ostal do konca svojega življenja. Čeprav si je vrnitve želel, pa ni imel nobenega zagotovila, da se bo zanj v Ljubljani našlo kakšno delo, je pa od tedaj naprej vsaj imel prostor, kamor bi se lahko vračal.

Potem pa se mu je leta 1920 ponudila priložnost za sodelovanje s takratnim češkim predsednikom Tomášem Masarykom, poleg tega pa je končno dočakal tudi povabilo za delo v Sloveniji.

3.3.9 Grad za predsednika

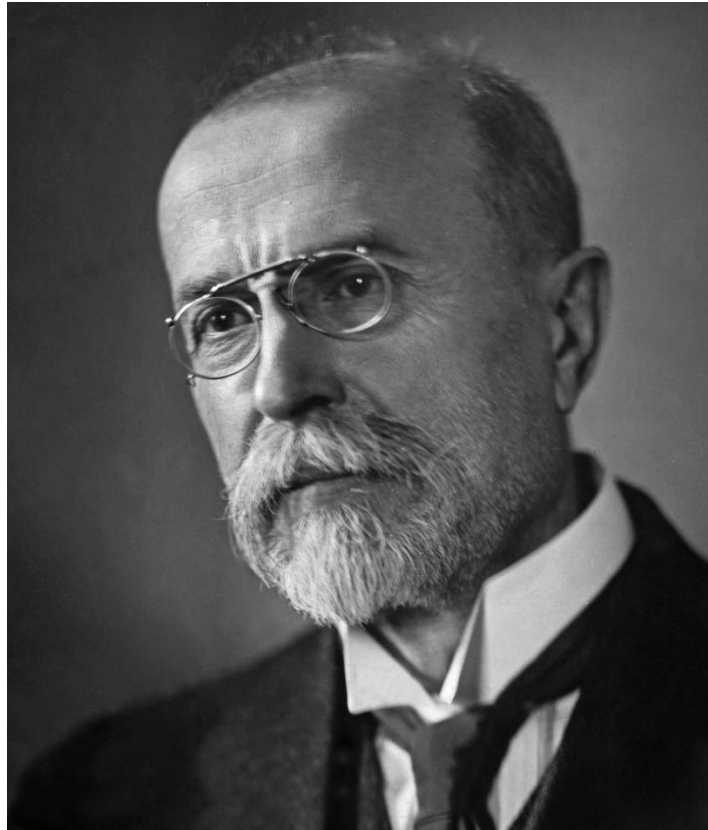
V času, ko se je prva svetovna vojna končevala, je začelo avstro-ogrsko cesarstvo razpadati. Novonastala Češkoslovaška republika je dobila tudi novega voditelja, Tomáša Masaryka; njegov novi položaj prvega predsednika pa je pomenil tudi nove priložnosti za Plečnika. Bil je aktiven in karizmatičen predsednik, po prvi izvolitvi je zmagal še dvakrat in na položaju ostal vse do leta 1935. Med drugim je ustanovil revijo o češki kulturi z naslovom Athenaeum, po kateri je zelo rad posegal tudi Plečnik, če mu je le uspelo pridi do nje.

Praški grad, ki stoji v soseski Hradčany, je od nekdaj veljal za sedež čeških kraljev, svetih rimskih cesarjev in predsednikov. Veljal naj bi celo za največji starodavni grad na svetu. Njegovi prvi začetki segajo v leto 870, ko so takratni Cerkvi device Marije dodali obzidje. V desetem stoletju

sta za obzidjem zrasli še dve baziliki, v dvanajstem stoletju pa poleg njiju še romanska palača. Ko je deželi vladal češki kralj Karl VI., nekje v štirinajstem stoletju, so prvotno palačo prezidali in jo opremili v gotškem stilu, baziliki pa je nadomestila mogočna gotška cerkev, ki je svoj zaključek dočkala šele petsto let kasneje.

Naslednja obnova je sledila leta 1485, ko je vladal kralj Vladislav II. Žal pa se je leta 1541 zgodil požar in uničil velik del gradu.

Slika 12: Tomáš Masaryk

Ko si je habsburški vladar Rudolf II izbral grad za svojo rezidenco, ga je temeljito prenovil, ob vselitvi je vanj prinesel svojo slavno zbirko umetnin in naravnih čudes.

V času češkega upora in tridesetletne vojne so švedski vojaki bogato zbirko popolnoma izropali.

Grad je dosegel še eno prenovo konec osemnajstega stoletja, tokrat za cesarico Marijo Terezijo.

In na koncu so za glavnega arhitekta še ene prenove izbrali Plečnika – zaradi njegove mojstrske arhitekture in njegovega slovanskega rodu.

Slika 13: Praški grad okrog leta 1606

3.3.10 Trdnjava demokracije

Prenova praškega gradu je tako sledila po koncu prve svetovne vojne, ki jo je Plečnik doživel kot veliko krivico Slovanom.

Odločen je bil, da mora najti nekakšno slovansko identiteto, ki bi jo izražal skozi arhitekturo in bi se razlikovala od nemške. Ko je Jan Kotěra leta 1919 dobil naročilo, naj sprojektira rezidenco za predsednika na praškem gradu, je priporočil za arhitekta grajskih vrtov svojega prijatelja Plečnika. Ko je Kotěra umrl, pa je Plečnik prevzel še delo glavnega arhitekta. Predsednik je od njega želel, naj simbolično poveže novo demokratično državo Češkoslovaško z antično Grčijo, v kateri je vladala oblikovana raznolikost. Cilj končne prenove je bil, da bi grad postal nacionalni spomenik nove demokracije.

Ob takem razmišljanju je Plečnik spet začel razmišljati o svoji Ljubljani.

Plečnik je v predsedniku Masaryku našel sorodno dušo, ki je ravno tako kot on razumel pomen umetnosti. Tudi Plečnikovo veliko zanimanje za antično umetnost se je lepo povezalo s predsednikovimi filozofskimi idejami.

Vseeno pa vse ni teklo gladko. Leta 1920 je Plečnik iz Ljubljane dobil vabilo, da svoje poučevanje nadaljuje na novoustanovljeni Univerzi v Ljubljani.

Praški grad je bil v tistem trenutku njegov glavni projekt, trenutni trendi pa mu nekako niso bili naklonjeni in v prihodnosti bi se lahko zgodilo, da bi imel manj naročil.

Slika 14: Jože Plečnik med bivanjem v Pragi

Ker je že leta hrepenel po tem, da bi se vrnil domov, je bila to idealna priložnost, vendar pa se je na osebnem področju znašel v nekakšni čudni situaciji. Že nekaj časa je namreč prijateljeval s Čehinjo Pepinko Kolařovo in prišel je v položaj, ko naj bi se z njo poročil, vendar pa si tega v resnici ni želel; želja po vrnitvi v Slovenijo je bila, že odkar je odšel na Dunaj, močnejša od česarkoli.

3.3.11 Univerza v domovini

V Sloveniji so ustanove visokega šolstva obstajale že od 17. stoletja, prvo akademijo je ustanovil že Napoleon in s tem omogočil visoko izobrazbo takratnim študentom, žal pa je bila ukinjena, ko si je slovensko ozemlje zopet prisvojila Avstrija.

V prvi komisiji za ustanovitev univerze je sedel tudi takrat priljubljeni ljubljanski župan Ivan Hribar, žal pa Habsburžani niso dovolili, da bi se ustanovile nove univerze. Menili so, da so to prostori, kjer obstaja velika verjetnost, da pride do revolucionarnih idej in nemirov.

Zaradi vseh teh preprek je Univerza v Ljubljani končno dobila svojo priložnost po razpadu avstro ogrskega cesarstva.

Mesto vodje oddelka je zasedel arhitekt Ivan Vurnik. V svojo profesorsko ekipo je najprej povabil svojega profesorja z Dunaja, Maksa Fabianija, ki je bil nekaj let starejši od Plečnika.

Fabiani je po Ljubljani postavil kar nekaj hiš, s Plečnikom pa se je neposredno srečal le enkrat. Šlo je za natečaj, razpisan leta 1897, in sicer za Gutenbergov spomenik na Dunaju, kjer sta morala pri končnem izdelku sodelovati tako arhitekt kot kipar. Plečnikov predlog je na natečaju zmagal, vendar pa so na koncu uresničili Fabianijev načrt.

Plečnik je do svoje profesure prišel potem, ko je Fabiani to mesto zavrnil. Plečnik je Prago zapustil oktobra 1921, da je lahko v predavalnici pozdravil svoje študente.

Da je lahko sledil svojim sanjam, je moral predsedniku Masaryku obljubiti, da se bo redno vračal v Prago in še naprej skrbel za obnovo gradu. V času, ko je imel obveznosti v Ljubljani, je nadzor nad deli prevzel njegov takratni najboljši učenec Otto Rothmayer.

Slika 15: Oto Rothmayer

Slika 16: Jože Plečnik

Plečnik je imel vedno več obveznosti, povezanih z delom v Ljubljani, medtem pa so se začeli v nekaterih čeških publikacijah pojavljati članki, ki so nasprotovali temu, da bi tako pomemben projekt, kot je praški grad, obnavljal Slovenec. Vse to dogajanje je Plečnika vedno bolj odvrčalo od Prage, Masaryk pa zaradi starosti ni imel več moči, da bi uveljavljal svojo voljo.

Čeprav se je od Prage počasi oddaljeval, so se vedno znova odpirale nove priložnosti; tokrat so mu ponudili mesto profesorja v Zagrebu. Zaradi preobremenjenosti je ponujeno mesto zavrnil, za pomoč pa je moral prositi tudi pri predavanjih na ljubljanski univerzi. Medtem ko je dokončeval svoje delo na praškem gradu, ga je v Ljubljani nadomeščal Ivan Vurnik.

Slika 17: Ivan Vurnik

3.3.12 Predsednikov človek

Ko je Plečnik obnavljal praški grad, je predvsem želel ustvariti tako arhitekturo, ki bi predstavljala temelje preteklosti in sodobnost nove države. Uspešno je v svoje delo vključil češko lesarsko gradbeno tehniko in s tem dokazal, kako se lahko vključi lokalno tradicijo. Leta 1923 se je Plečnik svojemu vzorniku Gottfriedu Semperju poklonil tako, da je sprojektiral

vodnjak z levjo glavo in vanj vgraviral besedico »semper«. Čeprav je bil napis za Plečnika popolnoma logičen, ga je za svojega vzel tudi Masaryk, le z drugačnim pomenom, saj je on besedo »semper« razumel kot »vedno«, ki naj bi napovedovala dolgoživost novonastale države Češkoslovaške.

Slika 18: Fontana levje glave z napisom »semper« v notranjosti gradu

Pri praškem gradu ni imel prostih rok pri svojem ustvarjanju, saj se je moral držati že obstoječe stavbe, zato je lahko le renoviral, ne pa spreminjal njegove osnovne postavitve. Dodal pa mu je vrtove in preoblikoval protokolarne in zasebne prostore, ki so bili namenjeni predsednikovemu delovanju.

Ena od prepoznavnih Plečnikovih predelav je tudi dvorana, ki jo imenujejo tudi stebriščna dvorana. Izgleda kot zunanja fasada z balkonom, čeprav se nahaja v notranjosti gradu. V tej dvorani vidimo tri nadstropja stebrov, ki pa za razliko od tradicionalnih hipostilov⁹ ne podpirajo ploske strehe, saj imajo stebri le okrasno vlogo. Plečnik je tako idejo videl v Italiji v Michelangelovi medičejski knjižnici.

---

⁹ Hipostil je ime za dvorano stebrov v staroegipčanskem templju, perzijski arhitekturi in drugih do sodobne uporabe v arhitekturi.

Dobrih odnosov pa ni imel Plečnik le s predsednikom, pač pa tudi z njegovo hčerko Alice Masaryk. Družili so ju intelektualni pogovori in skupno zanimanje za sv. Avgušтина in sv. Frančiška Asiškega.

Očitno je bil predsednik zadovoljen s Plečnikovim delom, saj je nekaj manjših arhitekturnih posegov opravil tudi v letni rezidenci v Lányh, kjer je rekonstruiral lovsko graščino, projektiral pa tudi obzidje okoli ribnika v parku. Medtem ko je bil Plečnik odsoten, pa je prenovo na gradu nadzirala kar predsednikova hči Alice.

Slika 19: Stebriščna dvorana v praškem gradu

Plečnik je kritiko na svoj račun težko sprejel, zato se je sporom raje izognil. Na žalost pa je prišlo do večjih kritik glede tretjega dvorišča na praškem gradu, dobro pa niso sprejeli niti novega vhoda v graščino Lánych iz Jelenovega jarka. Večino njegovega dela so sicer pohvalili, ga je pa to vseeno tako prizadelo, da se v Prago leta 1935 ni želel vrniti. Delo so med njegovo odsotnostjo opravljali njegovi učenci – Otto Rothmayer je prevzel praški grad, Lánych pa Paval Janák, čeprav je Masaryk v svoji oporoki napisal, naj projektiranje gradu v celoti prevzame Plečnik. A on se je vedno bolj počutil ujetega, saj je imel občutek, da ja prisiljen delati po tradiciji tujega naroda, on pa bi rad ustvarjal za svojega.

Potem, ko je leta 1990 novoustanovljeno državo Češko prevzel prvi predsednik Václav Havel, je praški grad našel zapuščen, sredi nereda, razbitin in vsemogoče navlake. Ob pregledovanju arhivov je prišel do podatka, da je žalostni pogled delo Plečnika. Po več desetletjih zanemarjanja je dal Havel grad ponovno obnoviti in s tem je obnovil pozabljen Plečnikov ugled.

3.3.13 Cerkev sv. Srca Jezusovega

Še zadnji projekt, preden se je Plečnik vrnil v Ljubljano, je bila gradnja cerkve sv. Srca Jezusovega na Vinohradih. Gradnja se je začela leta 1928, posvečena pa je bila čez štiri leta – 8. maja leta 1932.

Nenavadno zunanost zaznamuje širok, a plitev zvonik, ki ga krasi orjaška ura. Plečnik je oblikoval elemente znotraj in zunaj na tak način, da spominjajo na platnene zavese. V kripti je okna obdal z belim kamnom, ki deluje kot svetlobni odbojnik, stene pa ometal z belim ometom. Ustvaril je optično zvijačo, ki omogoči, da je v kripti več naravne svetlobe.

Slika 20: Zunanost cerkve

Slika 21: Notranjost cerkve

3.3.14 V Ljubljani

Z vrnitvijo v Ljubljano so se mu končno izpolnile sanje, vseeno pa vse ni bilo tako rožnato. Začel je s poučevanjem in projektiranjem. Naletel je na tradicionalno okolje in dolgo je trajalo, da si je pridobil široko zaupanje ljudi. Tudi sam je potreboval še nekaj časa, da se je privadil na novo mesto, o Ljubljani namreč takrat ni imel najlepšega mnenja. V pismih bratu je večkrat omenjal, kako grdo se mu zdi mesto.

S svojim delom je prav on Ljubljani prinesel slog in formo, ki je do takrat ni imela.

3.3.15 Cerkev sv. Frančiška Asiškega

V času, ko je še gradil cerkev sv. Srca na Vinohradih, je leta 1925 začel z gradnjo cerkve svetega Frančiška v Ljubljani. Frančiškani so ga prosili, naj sprojektira novo cerkev, ki bi nadomestila staro razpadajočo stavbo v Šiški.

Plečnik se je lotil dela in nastala je cerkev svetega Frančiška Asiškega. Postavil je veliko kvadratno ladjo in jo z vseh strani obdal s stebri, ki so malo spominjali na hipostil, ki ga je zasnoval na praškem gradu. Tudi tu je uporabil nekatere ideje, za katere je dobil navdih na svojem popotovanju po Italiji.

Ta cerkev je bila Plečnikov prvi monumentalni projekt v Ljubljani; s tem delom je vsej Sloveniji pokazal, kaj vse je zmožen zgraditi. Žal pa škof in njegovo spremstvo Plečnikovih idej, povezanih s cerkvijo, niso najbolje sprejeli. Njegovo novozgrajeno cerkev so označili celo za poganski tempelj in ne cerkev.

Slika 22: Cerkev sv. Frančiška Asiškega

Zanimivo pri načrtovanju te cerkve je tudi to, da je Plečnik spremenil prvotni načrt tako, da je glavni oltar premaknil proti sredini cerkve, da je štrlel naprej med prve klopi. V tistem času je bilo to nekaj zelo nenavadnega, a se je kasneje izkazalo, da so na Drugem vatikanskem konziliju priporočili, naj v vseh novozgrajenih cerkvah upoštevajo takšen način gradnje.

Plečnik pa je še dolgo po tem, ko je bila cerkev posvečena (leta 1927), spreminjal in dodajal nekatere elemente, tako je na primer leta 1931 cerkev dobila še zvonik, kip svetnika, po katerem je cerkev dobila ime, piramidalno oltarsko¹⁰ streho pa še celo leta 1952.

Slika 23: Notranjost Cerkve sv. Frančiška Asiškega

Tudi večina notranje opreme v cerkvi je Plečnikovo delo, od visečih svetilk, stenskih luči, oltarjev in prižnic. Zelo unikatne so luči, saj jih je izdelal iz kombinacije brona, medenine in barvnega stekla.

V tistem času so gradili predvsem v tradicionalnem slogu, zato je Plečnik s svojimi idejami močno izstopal. Takratni duhovniki nikakor niso mogli sprejeti takšnega sloga. Plečnik je začel uporabljati nove tehnologije, pri katerih se je uporabljalo jeklo in steklo.

---

¹⁰ Oltar je vsaka zgradba, na kateri se daruje, kot žrtvovanje so namenjene religioznim potrebam. Oltar stoji po navadi v svetišču, ki je lahko v templju, cerkvi in drugih mestih čaščenja.

3.3.16 Cerkev v Bogojini

Naslednje naročilo je Plečnik dobil iz Prekmurja, kjer naj bi zgradil krajevno cerkev v Bogojini, v projekt pa bi moral povezati folklorne, podeželske in klasične motive. Da bi kar najbolje spoznal to oddaljeno pokrajino, se je lotil branja in raziskovanja arhitekture prekmurskih cerkva.

Cerkvi je tako projektiral značilen okrogel zvonik, ki spominja na svetilnik. Za Plečnika je bilo značilno, da je pri načrtovanju svojih projektov upošteval lokalni navdih, še vedno pa je projektu dodal svoj pečat. Na splošno je raje gradil okrog starih obstoječih stavb, kot da bi jih porušil in na njihovo mesto postavil nove in modernejšje.

Tudi v Bogojini se je Plečnik odločil, da bo obstoječi objekt obdržal, rekoč, zakaj bi podiral nekaj, kar so naši očetje postavili dobro. Čeprav so bili prebivalci v začetku malo zaskrbljeni, kako visoki bodo stroški gradnje, so zaradi velikega navdušenja nekako našli pot, da so Plečnikove stebre še nadgradili in za izdelavo uporabili masivni podpeški kamen. Plečniku je godilo, ko je videl, koliko so bili lokalni prebivalci pripravljeni žrtvovati za ta projekt. Tudi sicer je njegovo navdušenje nad stebri vedno bolj prihajalo do izraza. Povezoval jih je namreč s samim izvorom arhitekture. Njegov najljubši stil je bil toskansko-dorski¹¹ stil stebrov; v njih je nekako zaznaval znake etruščanske umetnosti. V njegovih delih pa se vedno znova pojavljajo. Preden se je preselil nazaj v Ljubljano, je bratu celo pisal o tem, kako lahko sploh kdo živi v Ljubljani, kjer ni nobenih stebrov.

Slika 24: Cerkev v Bogojini

¹¹ Dorski slog, tudi dorski red, je eden od petih slogov gradnje v antični arhitekturi. Drugi štirje so jonski, korintski, toskanski in kompozitni. Za dorski slog so značilni kapitel, ki je vedno sestavljen samo iz dveh elementov, ehina in abaka, triglifi na frizu ter mutuli in kaplje na spodnji strani krone venca.

3.3.17 Plečnikova hiša v Trnovem

Hišo v Trnovem je kupil Plečnikov brat Andrej. Najprej so jo želeli urediti v družinsko hišo, a je večino časa v njej prebival Plečnik sam. Plečnik jo je preurejal, načrtoval in dograjeval med leti 1923 in 1930. To, da je večji del življenja v hiši bival sam, mu je omogočilo idealno ustvarjalno okolje, kjer je nastalo ogromno maket, fotografij in umetniških del.

Marsikdo bi mislil, da si je ustvaril udoben prostor za bivanje, a je bilo ravno nasprotno. Ni izbiral dragih in udobnih materialov. Pravzaprav je udobje na nek način celo preziral.

Pri prenovi domače hiše je uporabil cel kup idej, ki so se mu nabirale ob ustvarjanju preteklih objektov. Na svoj vrt je tako postavil celo stebriček, ki ga še danes lahko opazujemo na Čevljarskem mostu.

Največja sprememba, ki jo je hiša doživela, se je zgodila leta 1925, ko ji je dodal okrogel stolpič nad krožnim prizidkom na vrtu.

Slika 25: Polkrožni stolpič in odvečni steber Čevljarskega mostu

Ob ometani stolpič je potem zasadil divjo trto, ki je sčasoma prekrila celotno zunanost. K prijetnemu vzdušju je pripomogel tudi na novo zastekljen atrij in zimski vrt, kjer je Plečnik rad

sprejel svoje goste. Tla zimskega vrta so po beneškem vzorcu krasili različni kamni, ki pa so mu služili tudi kot izbira za materiale pri bodočih projektih.

Tudi vhod na verando je bil tlakovan s kamni, porabil pa je tudi cementne plošče, ki so mu ostale, ko je gradil stadion, te pa so omogočile urejen dostop do prizidka. Tudi zimski vrt ima stebre, ti so prišli z gradbišča Celjske posojilnice.

Slika 26: Stebri iz Celjske posojilnice

Plečnik je spal v okrogli sobi v stolpiču. Ta soba pa ni bila posebna le zaradi svoje oblike, ampak tudi zaradi svoje nenavadne optične prevare. Plečnik je namreč čez sredino sobe vgradil tram, ki je na nek način ločil sobo na dva dela in povezal vhod z vgrajeno omaro. Celoten videz sobe tako ne deluje okrogel, ampak ovalen.

Sobo je sprva namenil bratu Janezu, a si jo je na koncu preuredil v risalnico.

Ker je bil v času po drugi svetovni vojni študij precej onemogočen, je Plečnik svoje študente gostil v zimskem vrtu in tam nadaljeval s predavanji. Tako je postal njegov delovni prostor tudi njegova spalnica. Čeprav je imel kopalnico poleg spalnice, ta ni imela kadi. Plečnik je namreč sledil dieti in zdravstvenim nasvetom dr. Kneippa, zato se je namesto v kadi raje umival z vodo različnih temperatur iz vrčev. Užival je polnozrnat kruh in uporabljal zeliščno medicino.

Za Plečnikom je ostala bogata zbirka predmetov, ki so iztrgani iz nekega vsakodnevnega konteksta. Na primer steber iz Čevljarskega mostu na njegovem vrtu, potem baročni kip ženske, ki je pritrjen na lesen tram, velikanski prazen okvir za jedkanico itd.

Slika 27: Okrogla soba

3.3.18 Cerkev sv. Mihaela na Barju

Gradnja cerkve sv. Mihaela na Barju se je začela zaradi finančnih težav šele 14 let po tistem, ko jo je Plečnik začel projektirati. To je bil tudi vzrok, da je namesto kamena pri gradnji uporabil beton, ki je bil cenovno ugodnejši. V gradnjo je vključil nenavadne elemente, lesena streha je obložena z betonskimi ploščami. Ob poti, ki vodi h glavnemu vhodu, stojijo stebri, ki ne podpirajo ničesar in dajejo vtis, kot da so ostanki kakšnih antičnih ruševin sredi mirnega Barja. V jutranjih meglicah je videti kot japonski tempelj in ne kot običajne katoliške cerkve.

Slika 28: Zunanost cerkve sv. Mihaela na Barju

Ker pa mu je hitro postalo jasno, da so prebivalci veliko bolj naklonjeni ljudskemu izročilu, je v notranjosti v bližino oltarja postavil mizo, ki je služila za darovanje jedi. Zaradi slabe finančne situacije je tudi notranjost opremil s celo kopico varčnih detajlov. Zanimivo je, da je za svetilke uporabil kar turške kavne mlinčke. Kljub temu da je Plečnik delal zastonj, nekatere dele pa je celo plačal iz svojega žepa, je gradnjo končal šele leta 1950. S svojo nesebično pomočjo je dokazal, da ga ne ženeta ne slava in ne denar.

Slika 29: Notranjost cerkve sv. Mihaela

3.3.19 Zbornica za trgovino, obrt in industrijo

Zbornica za trgovino, obrt in industrijo je doživela Plečnikovo prenovo med letoma 1925 in 1927. Danes se v tej zgradbi nahaja Ustavno sodišče. Plečnik je pri tej prenovi povezal obrtnike in s tem dokazal, da so sposobni ustvariti visokokakovostne stvari, saj so v tistem času veljali kot manj vredni v primerjavi z obrtniki sosednje Avstrije in Italije.

Večino del so pri tem projektu opravili Slovenci, vseeno pa je veliki vlti bronasti svetilnik naročil v Pragi, saj je naročilo preseglo spretnost lokalnih obrtnikov.

Slika 30: Notranjost trgovinske zbornice

3.3.20 Vzajemna zavarovalnica in Celjska posojilnica

Leta 1927 sta se na Plečnikovih mizi znašli dve naročili. Vinko Lenarčič je bil takrat Plečnikov najljubši študent, zato mu je Plečnik za diplomski projekt dodelil Celjsko posojilnico. Zanimiva podobnost teh dveh projektov (Celjske posojilnice in Vzajemne zavarovalnice) je bila v tem, da sta imeli obe parceli trapezasto obliko in pri obeh je bilo potrebno načrtovati vogalni vhod.

Načrti za Vzajemno zavarovalnico so predvidevali pritličje in prvo nadstropje za pisarniško dejavnost, višja nadstropja pa bi bila namenjena najemniškemu stanovanju. Z zunanje strani so bila višja nadstropja obdana z dekorativnimi polstebri, ki pa v resnici niso nosili teže zidov, pač pa so samostojni.

Plečnik je za potrebe Vzajemne oblikoval tudi stole. S tem se je pokazal kot mojster, ki je sposoben načrtovati praktično karkoli – od prenove mesta pa vse do oblikovanja drobnih detajlov, kot so na primer kljuke na vratih, svetilke, stoli ... Veliko je dal na to, kako se posamezniki počutijo v njegovih stavbah, zato si je še posebej prizadeval, da bi oblikoval vse elemente in s tem ustvaril celotno »umetnino«.

Slika 31: Vzajemna zavarovalnica

Slika 32: Plečnikov stol iz Vzajemne zavarovalnice

Skorajda dvojnik stavbe Vzajemne je bila, kot že rečeno, Celjska posojilnica. Podobni sta si tako po obliki parcele kot po namembnosti, saj naj bi se tudi tu poleg poslovnih prostorov nahajali

bivalni. Gradnjo je nadziral še eden od Plečnikovih študentov, France Tomažič. Njune poti pa so se žalostno razšle takoj po končani gradnji Vzajemne zavarovalnice. Tomažič je Plečnika izkoristil, da je prišel do samostojnih projektov, kar je mojstra močno prizadelo.

Slika 33: Celjska posojilnica

Poučevanje je jemal Plečnik zelo resno, so pa bile njegove metode za marsikoga nekoliko nenavadne. Bil je strog in zahteven, hkrati pa nadvse predan svojim študentom. Vseeno pa je včasih kdo izmed njih pokazal svoj uporniški duh in se je njegovim željam uprl. Priti v krog Plečnikovih študentov je nekaj pomenilo, Tomažič pa je postal njegov prvi asistent in želel mu je dati priložnost v njegovi poklicni karieri; tako se je pridružil projektu. Čeprav je Plečnik sam sprojektiral vogal zgradbe na Miklošičevi ulici, notranjo opremo in nekatere kose pohištva, si nikoli ni pripisoval projekta kot svoje delo. In ker je vse zasluge pripisoval Tomažiču, je bilo izdajstvo, kot ga je občutil Plečnik, še toliko bolj boleče. Tomažiča je nato zamenjal na mestu asistenta Janko Valentinčič, ki je do konca sledil Plečnikovim vizijam.

3.3.21 Narodna in univerzitetna knjižnica in Plečnikov tekmeč

Zagotovo je ena najpomembnejših Plečnikovih zgradb zgradba Narodne univerzitetne knjižnice ali na kratko NUK-a. Ko je leta 1930 k projektu pristopil Plečnik, je bila delno že

zasnovana. Postaviti so jo nameravali na mestu, kjer je pred tem stal Deželni dvorec, a ga je leta 1895 uničil potres.

Med čakanjem na finančna sredstva iz Beograda se je Plečnik lotil natančnega načrtovanja. Knjižnica je namreč zanj pomenila tempelj znanja. Načrte zanjo je objavil v knjižici in jih opremil še s spremno študijo Franceta Steleta.

Po objavi se je oglasil Ivan Vurnik in Plečnikove načrte označil za preveč baročne, v luči rivalstva pa je še sam pripravil in razvil bolj funkcionalne načrte. Plečnik je kljub temu ohranil svoje naročilo in z delom nadaljeval. Vlogo glavnega asistenta je dobil študent Edvard Ravnikar.

Užaljeni tekmeč se je na vse načine trudil pridobiti ta posel, zato je za svoj neuspeh krivil Plečnikove zveze, ki naj bi jih imel pri mestnih oblasteh. V resnici pa Plečnik takšnih zvez ni imel. Vurnik se je še naprej trudil dokazati, da je sposoben postaviti boljšo in cenovno ugodnejšo zgradbo za knjižnico.

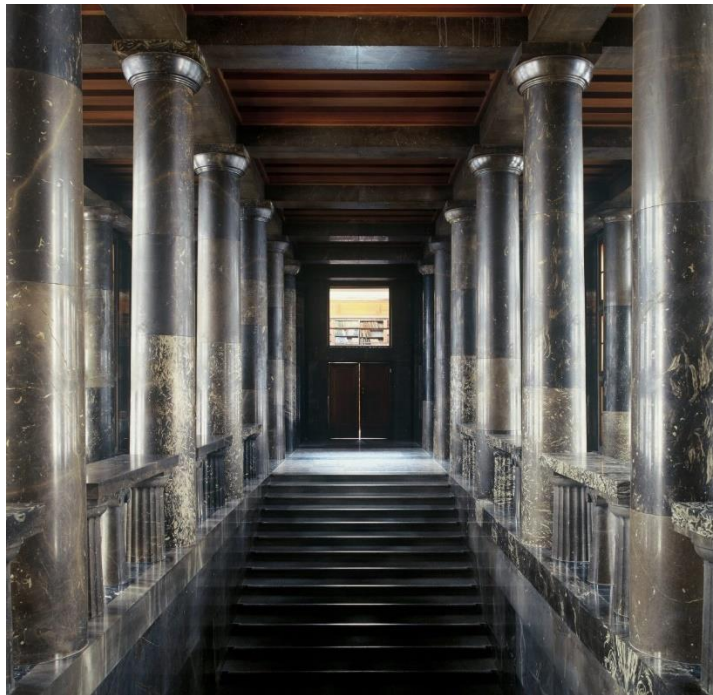
Dela so se začela in nova knjižnica je začela rasti med stavbami iz 18. stoletja. Njena rdeča opečnata fasada je opazna že od daleč in daje vtis, kot da se hkrati dviga in izstopa iz okolice, a vseeno daje občutek domačnosti.

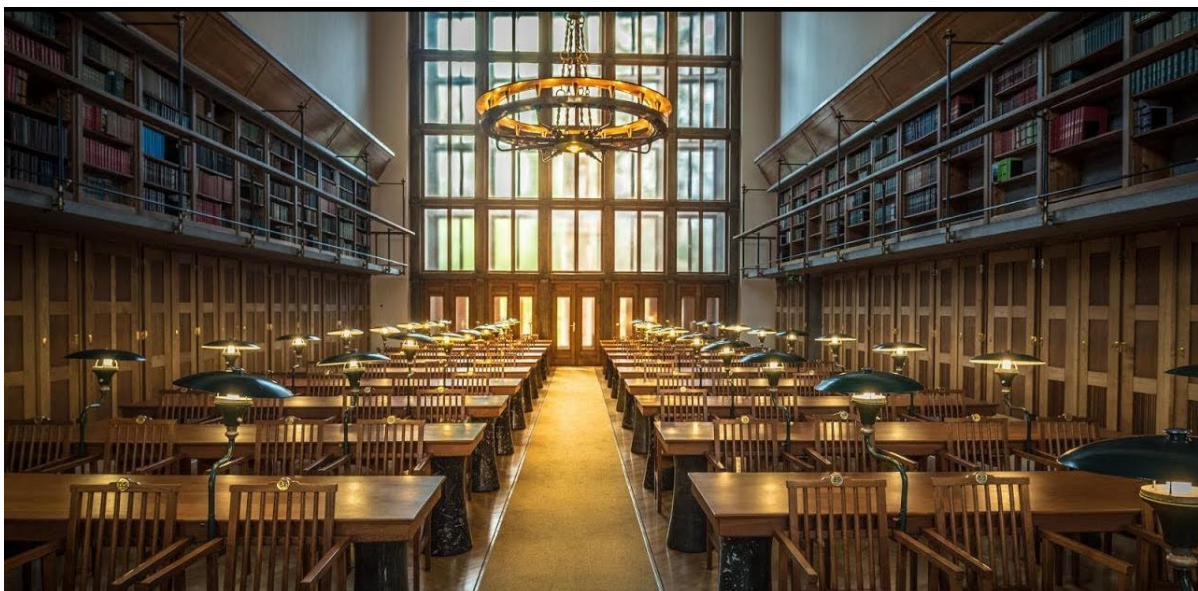
Slika 34: NUK

Njen atrij je obdan s stebriščem, obrobljenim s črnim svetlečim kamnom, ki vzbuja občutek elegance, potem pa se odpre v svetlo glavno čitalnico, prekrito z lesom, ki jo na dveh straneh krasijo ogromna okna. Tudi Wagner je leta 1910 na Dunaju postavil knjižnico, Plečnik je po

njegovi povzel le eno samo lastnost. Da bi bili arhivi knjižnice kar se da varni pred požari, je uporabil beton, negorljivi material. Tudi kasneje je to postal mednarodni standard za knjižnice.

Slika 35: Atrij s stebri

Slika 36: Velika čitalnica

Čeprav bi se Plečnik lahko zgledoval po Wagnerju, je želel knjižnico narediti »slovensko« tako v zasnovi kot v izvedbi. Kot je sam poudaril, naj bi bila knjižnica nekakšna različica kraške hiše

iz kamna. Sam pa si je tudi »slovenska« razlagal na svoj način. Tako je v zgradbo vgradil tudi etruščanske in druge elemente. Treba je povedati, da je Plečnik izvor slovenskega ljudstva povezoval z Etruščani, v kar pa ni verjel skoraj nihče drug v Sloveniji. Pred vhod v NUK je postavil okrogle v beton vlite posode, na katerih so upodobljeni etruščanski vzorci, saj je Plečnik želel, da bi se končno otresli odvisnosti od rimske in germanske arhitekture, namesto tega je bila njegova želja vzbuditi sredi Ljubljane duha klasičnih Aten. Delček tega krasi vhodno stopnišče, žal pa je bil omejen z materialom in vseh zamisli ni mogel uresničiti. Veliko atenskih elementov je ostalo le na papirju.

Plečnik je bil v znanju o zgodovini arhitekture zelo dobro podkovan, pogosto ga je pohvalil tudi Maks Fabiani, ki je opazil njegovo ustvarjalno poustvarjanje antike v njegovih delih.

3.3.22 Urbanizem in mostovi

Plečnik je na veliko risal in snoval novo podobo Ljubljane. Njegova ustvarjalnost je bila po njegovih besedah na vrhuncu.

Zgradil je zares bogato okrašeno zapornico na Ljubljanici, ki je služila reguliranju višine vode v strugi. Idejo za dekoracijo zapornice je črpal iz egipčanskih templjev. Na njej najdemo celo vrsto klesanih elementov, ki so delo kiparja Boža Pengova, s katerim je Plečnik pogosto sodeloval.

Slika 37: Zapornica na Ljubljanici

Slika 38: Detajl iz zapornice na Ljubljani

V desetletju, ki je sledilo, je mojster ustvaril celo vrsto novih stavb: leta 1932 novo mestno hišo, stavbo Mestnega sveta, leta 1934 je prestavil iz higienskih razlogov mesarske stojnice z mestne tržnice v pokrit prostor ob Ljubljani, ki je bil zgrajen s higieničnim betonom in ga je bilo tako lažje očistiti.

Slika 39: Tržnica

Da bi povezal nasprotna bregova in tako omogočil lažji dostop, je v svojih načrtih predvidel Mesarski most, a ga žal niso uspeli zgraditi.

Slika 40: Tako bi izgledal Mesarski most, če bi ga zgradili.

Slika 41: Maketa Plečnikovega mostu

Med leti 1931 in 1932 so zgradili Čevljarski oziroma Šušterski most. Ob straneh ga obdajajo značilni Plečnikovi stebri, ki ne podpirajo ničesar.

Slika 42: Čevljarški most

Naslov najlepšega in najzanimivejšega od vseh mostov si zagotovo zasluži Tromostovje. Ta povezuje Prešernov trg in nasprotni breg pod grajskim gričem. Trije mostovi prečkajo reko in so drug od drugega odmaknjeni pod rahlim kotom. Vsak od njih je bil namenjen drugi vrsti prometa, avtomobilom, kolesarjem in pešcem. Najnižji most ima arkado in balustrado, zato kar malo spominja na most Rialto, ki ga je Plečnik videl v Benetkah. Porodila pa se mu je tudi odlična ideja, saj so javna stranišča namestili pod mostove.

Slika 43: Tromostovje, pogled iz zraka

Slika 44: Tromostovje

3.3.23 Mesto mrtvih

Sprva je Plečnik načrtoval Hram slave, kot nekakšen Slovenski panteon¹², ki naj bi ga postavili na Navju. Žal pa do njegove uresničitve ni prišlo. Nekropolo na pokopališču Žale so zgradili na takratnem obrobju mesta, zato da bi pogrebne povorke umaknili iz središča, saj so tu povzročale prometne zastoje, niso pa ustrezale niti higienskim standardom.

Slika 45: Maketa Plečnikovih Žal

¹² Panteon je antični naziv za svetišče, posvečeno vsem bogovom. Predstava o panteonu, kot svetišču vseh bogov izvira iz sumerske, grške in manihejske mitologije in je bila že zgodaj povezana s konkretnim krajem oz. samo zgradbo templja.

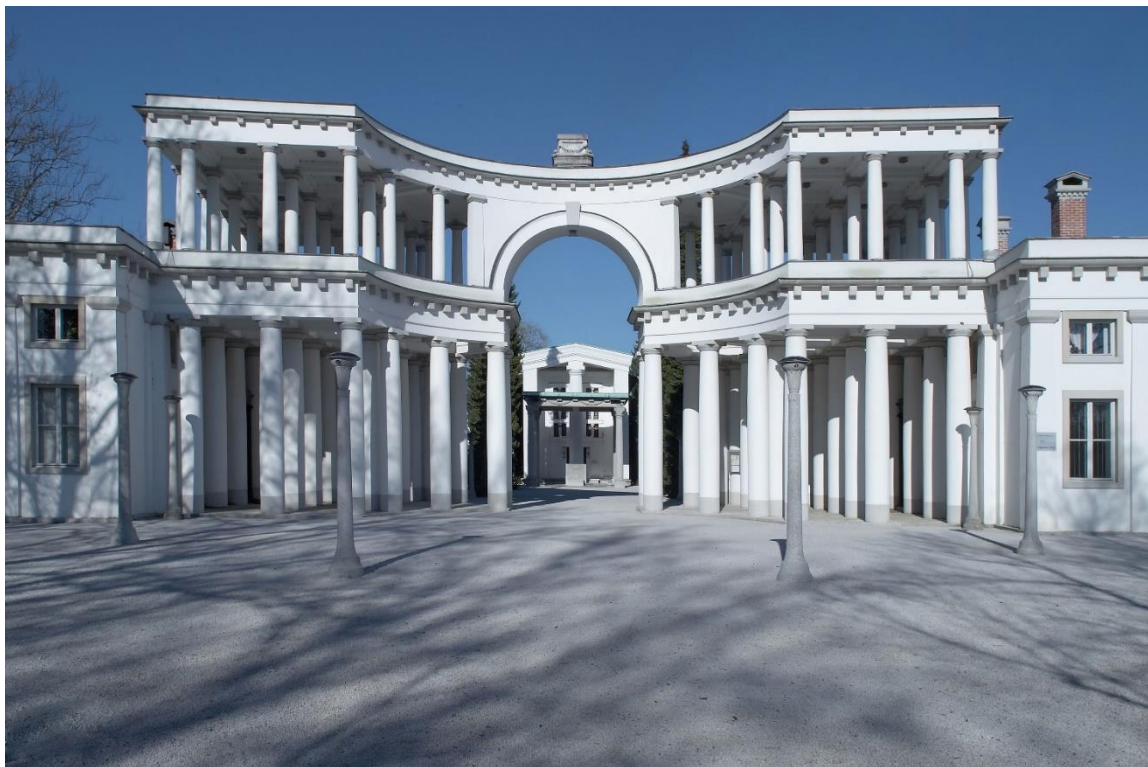

Tako so Žale, ki so nastajale med leti 1937 in 1940, največji in najbolj raznovrsten Plečnikov projekt v Ljubljani.

Ko je leta 1932 dobil naročilo, so naročniki želeli, da v projektu načrtuje pokopališke pisarne, mrtvašnico ter pot, namenjeno pogrebnim povorkam, ki naj bi vodila na že obstoječe pokopališče svetega Križa, ki se je nahajalo zunaj mestnega središča.

Plečnik v končni ideji ni želel mešati administrativnih in pogrebnih storitev, zato je postavil umirjen vhod v pisarne, pogrebne slovesnosti pa premaknil v več ločenih poslovilnih kapel. V vsaki od kapel je bil zaseben prostor za žalovanje. S tem dejanjem je pokazal, koliko mu pomeni spoštovanje zasebnosti družin ob slovesu od svojcev.

Kot zelo predan katolik je ustvaril prostor, ki ne predstavlja slovesa in pokopa v zemljo, pač pa le prehod umrlega iz našega sveta skozi nebeška vrata. Da bi ustvaril ta učinek, je poleg pokopališča svetega Križa postavil veličasten portal z belimi stebri.

Slika 46: Žale

Ob straneh molilnice stojijo manjše kapele, ki so posvečene različnim svetnikom, vsako od njih pa krasijo kiparski in arhitekturni motivi. Zadnji del kompleksa zaključita kapeli svetega Andreja in svetega Frančiška, ki si stojita pod kotom in zaključujeta začrtano os.

Kapele krasijo različni motivi, kot na primer stožčasta kupola svetega Ahaca, osmerokotna kapela svetega Petra, pravoslavna srbska kapela, banjasta streha kapele svetega Andreja, kapela svetnikov Cirila in Metoda v obliki grškega križa ...

S to raznolikostjo je pokazal uvidevnost tudi do drugih verskih in etničnih skupin, ki živijo v Sloveniji. V celotnem kompleksu se nahajajo klopi, stebri, paviljoni, različne kupole, svetilke, oboki in stebrišča, ki so značilni za Plečnikovo delo.

Sliki 47, 48: Molilnica z baldahinom. Vse kapelice so bele in obdane z drevesi in zelenjem.

3.3.24 Katedrala svobode

Pisatelj Ferdo Kozak, takratni predsednik Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije je Plečnika povabil, naj se pridruži komisiji za izgradnjo stavbe slovenskega parlamenta.

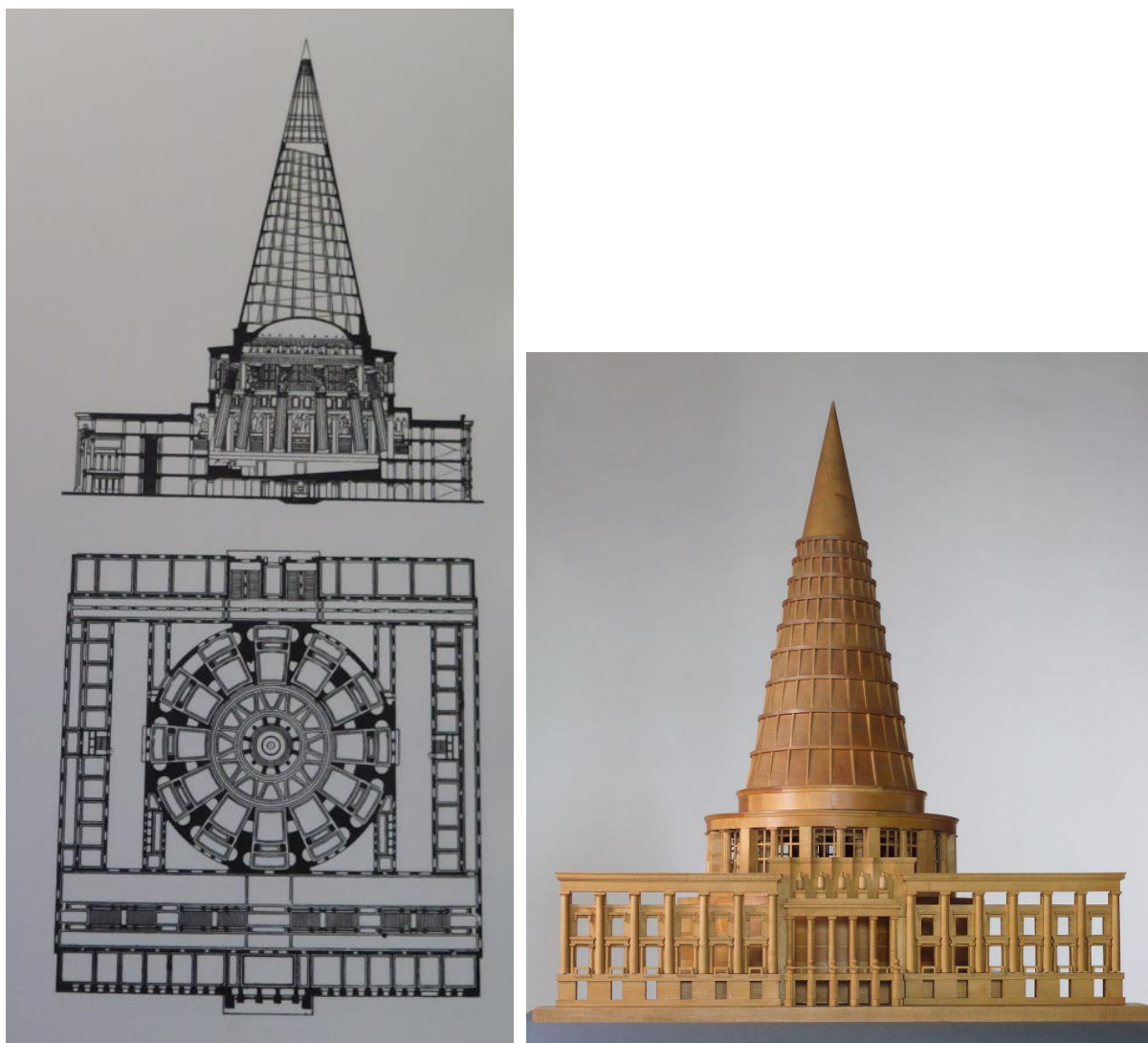
Plečniku so v začetku pustili popolnoma proste roke pri izbiri lokacije in zasnovi zgradbe. Za arhitekta v zrelih letih je to najbrž predstavljalo sanjski projekt.

V prvotni študiji je zgradbo nameraval postaviti na hrib, poleg srednjeveškega ljubljanskega gradu. Objekt naj bi se raztezal od grebena po pobočju navzdol, krasila pa naj bi ga mogočna središčna kupola stožčaste oblike. Če bi ga dejansko postavili, bi zagotovo zaznamoval Ljubljano.

Plečnik je vedel, da ne bo mogel prepričati mestnih oblasti za tako drzne spremembe, ki so zahtevale celo poseg v grad, ki je tam stal že stoletja.

Ferdo Kozak se z izbiro lokacije ni strinjal, saj so načrtovali, da bo ljubljanski grad nekoč postal muzej, zato bi takšen objekt popolnoma zasenčil razgled na mesto, ki se ponuja z vrha hriba; za novo lokacijo je predlagal rob Tivolija. Mestne oblasti so objavile natečaj za najboljši projekt, k projektu so povabili tudi Plečnika.

Plečnik je za svoj projekt izbral novo lokacijo, tokrat na Šubičevi ulici, poimenoval pa ga je Katedrala svobode. Oblikoval je velikansko stavbo na kvadratnem podstavku, iz katerega bi se dvigal stožčast stolp premera 25 m, njegova višina pa bi znašala kar 60 m. Stožčast stolp bi podpiralo dvanajst nagnjenih stebrov, kar bi objekt naredilo še bolj osupljiv.

Sliki 49, 50: Predstavitev načrtov v Plečnikovi hiši za Katedralo svobode

Žal ni natančno jasno, zakaj Plečnikov projekt ni dobil zelene luči za gradnjo, velika verjetnost pa je, da so se mestne oblasti ustrašile, da je morda kar preveč nenavaden.

Slovenski parlament je bil samo eden od neuresničenih Plečnikovih načrtov. Po tem natečaju so se ustavila tudi povabila, naj sodeluje pri načrtovanju javnih stavb.

3.3.25 Križanke

Od vseh projektov, ki jih je Plečnik načrtoval v tem poznem obdobju svoje kariere, so bile Križanke. Po drugi svetovni vojni je izvedel le še nekaj naročil v Kranju, Škofji Loki in Kamniku, njegovo zadnje delo pa je bila prenova nekdanjega samostana Križanke.

Zadnjič so se torej mestne oblasti obrnile na Plečnika, da bi prenovil srednjeveški samostan v prireditveni prostor, ki bi služil za takrat novoustanovljeni ljubljanski glasbeni festival. Prvotni samostan je zgradil srednjeveški viteški red nemških križnikov, obsegal pa je majhno cerkev, tri meniške kloštre, bivalne prostore za priorja ter obzidane vrtove.

Bila je idealna lokacija, saj je stal prav na koncu Vegove ulice, ki jo je Plečnik že renoviral in je nanjo gledal kot na kulturno središče mesta. V njej se je nahajala glasbena šola, v neposredni bližini je stal NUK, na njenem vogalu pa Trg francoske revolucije. Prav zaradi njegove vloge pri Vegovi ulici so se mestni oblastniki odločili zanj.

Plečnik je tudi tokrat ohranil, kar se je dalo, obstoječe konstrukcije. Za izziv si je zadal, da bi novo vsebino spretno umestil v že obstoječo arhitekturo. Na notranjem dvorišču je prezidal lopo na arkadah, vanjo pa vgradil dele ruševin in izkopanih nagrobnikov, ki so jih našli na drugih delih zemljišča. Na koncu ulice, ki meji na Gosposko, je postavil portal, ki ga je predhodno rešil iz porušene hiše na Ajdovščini. Edina večja posega, ki sta se zgodila, sta lopa in nova fasada na vogalu Trga francoske revolucije.

Leta 1952 so se začela ostala dela, kot so oboki, prehodi med zidovi in med notranjimi stenami obzidja, okrasje in podobno. Med leti 1953 in 1955 je sledila prenova župnišča, novo podobo pa je dobilo tudi notranje dvorišče. Končno je leta 1956 samostanski vrt postal nov prireditveni prostor na prostem.

Tokrat sta delo nadzornika dobila študenta Viktor Molka in Anton Bitenc, ki je po Plečnikovi smrti prevzel projekt. Samostanski vrt je kmalu dobil stopničasto sedežno razporeditev, nekakšno različico grškega gledališča.

Kot rečeno, se je Plečnik nadvse trudil ohraniti podobo zgodovinskega objekta, tako je ostal zahodni zid, ki je v takratnem času služil tudi kot obrambni zid mesta, tak, kakršen je bil. Ostali del obzidja pa je po obnovi dobil okna, s tem pa samostan, ki je bil prej izoliran, na nek način odprl. To je bilo zelo značilno za Plečnika, saj je podobno ravnal tudi pri obnovi rimskega zidu,

ki je obdajal rimsko Emono. Zid je ostal, okoli njega je le postavil dekorativne elemente in piramidni vhod. Z vgradnjo oken v obzidje je dosegel spremembo prostora, ne da bi moral kaj podreti.

Majhno dvorišče, ki se nahaja v Križankah, je obdano z zidovi prezbiterja in župnišča. Pod zidovi stojijo klopi, ki jih razsvetlujejo vzdane svetilke. Dvorišča se je prijelo ime »Peklenko dvorišče«. Plečnik je prihajal na dvorišče v mraku in posedal ob prižganih svetilkah ter razmišljal o končni podobi zidov.

Župnišče v Križankah je obogatil z okni, s tem pa dokončno podrl mejo, ki je ločevala samostan od mesta. Peklenko dvorišče je dobilo podobo odprtega prostora znotraj kompleksa samostana. Čez dan so bili zidovi samostana videti takšni, kot so, ponoči, ko so se prižgale notranje luči, vgrajene v zidove, so ti postali skoraj nevidni, saj so dajali opazovalcu vtis, kot da gleda ozvezdje luči, ki lebdi v zraku.

S tem svojim razmišljanjem je ne samo uporabil teoretično znanje Gottfrieda Semperja, ampak ga je v svojem delu v Križankah celo nadgradil.

3.3.26 Mestni arhitekt

Plečnik je imel na nek način srečo, saj je zaradi potresa Ljubljana potrebovala obširno obnovo, zato je lahko projektiral večino mesta, s tem pa v veliki meri prispeval k novi podobi.

Pred potresom je imela Ljubljana podobo klasične arhitekture, na katero so vplivali italijanski viri. Če so prej večino mesta postavili lokalni stavbarji, je župan Ivan Hribar odprl vrata tudi drugim mednarodnim arhitektom. Plečnik je svoje načrtovanje mesta pripravljal med leti 1926 in 1928, vanj pa je vključil tudi takrat nekoliko zapostavljena zemljišča mesta. Pripravil je tudi načrte za posamezne soseske, za katere si je zamislil, da bi na nek način povezovale zgodovinske dele mesta.

Plečnik je v nasprotju z nekaterimi drugimi mestnimi arhitekti dograjeval stavbe in jih s tem preoblikoval v novo podobo. Jasno je bilo, da mestne oblasti ne bi dovolile tako velikega posega v mesto, kot ga je predvidel Napoleon III. V potresu leta 1895 je bilo poškodovanih približno 10 % mestnega jedra, Plečnik pa je bil znan tudi po tem, da je gradil spoštljivo in premišljeno, tako da je povezoval staro z novim. Rad je poudaril, da še ni nikoli podrl dobre zgradbe.

Načrti so ohranili kar se da veliko starega mesta, temu pa je dodal ključne zgradbe, ki so mesto pokazale tudi v bolj moderni luči. Ni mu bilo všeč, da bi dobila popotresna Ljubljana podobo po avstrijskih vzorcih. Bližje mu je bila ideja, da bi v objekte vgradil množico elementov, ki jih najdemo v italijanskih mestih, saj je hotel Ljubljano približati sredozemskemu vzdušju.

O Plečnikovem konceptu Ljubljane je bilo predstavljenih več teorij, saj ni sam nikoli v celoti razložil celotne zamisli. Ena od njih naj bi bila, da je Plečnik želel graditi po prečnici, ki naj bi se začela pri njegovi hiši v Trnovem, nadaljevala pa bi se proti severu. Dušan Grabrijan je namreč opazil, da stoji večina hiš na tej navidezni črti, ki povezuje ta predel. S pogledom na zemljevid lahko to tudi opazimo – od stadiona do Trnovega je veliko njegovih objektov.

Niso pa le stavbe zaznamovale njegovega dela, načrtoval je tudi več spomenikov, ko mesto ni bilo pod avstrijsko oblastjo. Tak primer je Napoleonov trg, ki ga danes poznamo pod imenom Trg francoske revolucije. V tistem času (1808–1813) je postala Ljubljana del Ilirskih provinc in se je začasno preselila pod okrilje Napoleona.

Če bi povezali vse teze, povezane s Plečnikovo zamislijo Ljubljane, bi lahko opazili, da je želel mesto najprej predstaviti kot neavstrijsko in potem kanček sredozemsko z namišljeno črto, ki povezuje Trnovo s severom. Njegova dela so postavila povsem nove standarde v izvedbi in kulturno ozaveščenost, ki je potrebna za delo z javnimi naročili.

3.3.27 Peglezen

Peglezen¹³ je ena od najbolj zanimivih stavb, ki jih je Plečnik postavil. Njegova prva zanimivost je velikost in oblika zemljišča, na katerem stoji. Na tem nenavadnem prostoru je bilo potrebno zasnovati poslovno-stanovanjski projekt. Da bi odkrili še eno zanimivost, je potreben vstop v zgradbo. Ta se skriva v stopnišču, ki ustvarja optično iluzijo, tako da izgleda, kot da je vsak naslednji sklop stopnic daljši od prejšnjega. To seveda ne drži, saj so vsi deli stopnišča enako dolgi, razlikujejo se le po videzu in obliki tlaka.

---

¹³ Peglezen je večnadstropna hiša arhitekta Jožeta Plečnika, ki stoji na trikotnem zemljišču ob križišču Poljanske ceste in Kapiteljske ulice v Poljanah. Zgradba je dobila ime po dejstvu, da zaradi trikotne oblike spominja na likalnik.

Slika 51: Peglezen

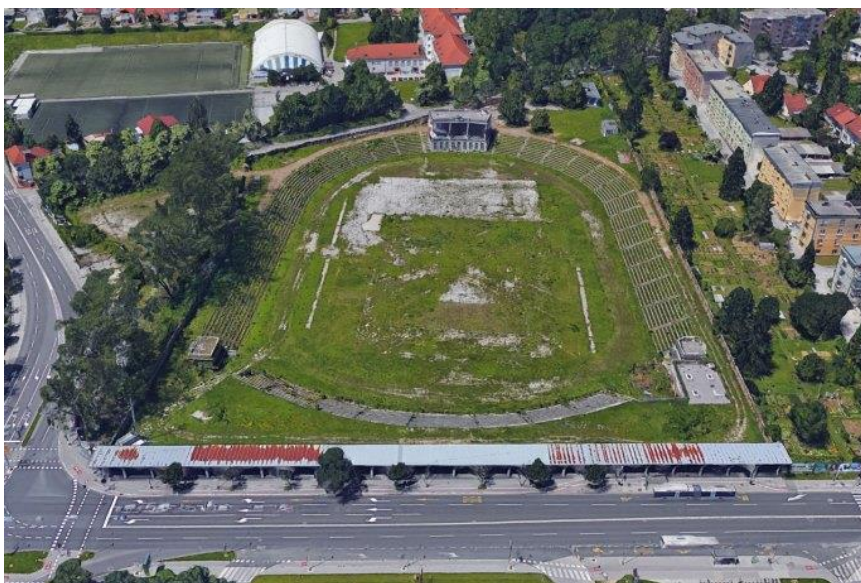
3.3.28 Stadion

Plečnik je želel dodati Ljubljani s svojimi deli tudi pridih Aten, zato ima veliko njegovih zgrajenih objektov tudi grški pridih. Recimo tržnica, knjižnica, gledališče, pokopališče, med te pa sodi tudi stadion. Nahaja se proti severu, nekoliko stran od samega mestnega jedra, za Bežigradom. Stadion sledi grškim vzorom, je nekoliko pogreznjen, v nasprotju z rimskimi, ki se ponosno dvigajo proti nebu.

Obdajajo ga, kot smo pri Plečniku že navajeni, stebri v grškem stilu. Žal ima danes le žalostno podobo, saj zapuščen propada.

Slika 52: Stadion leta 2006

Slika 53: Pogled na stadion iz zraka danes

3.3.29 Samooklicani mučenik

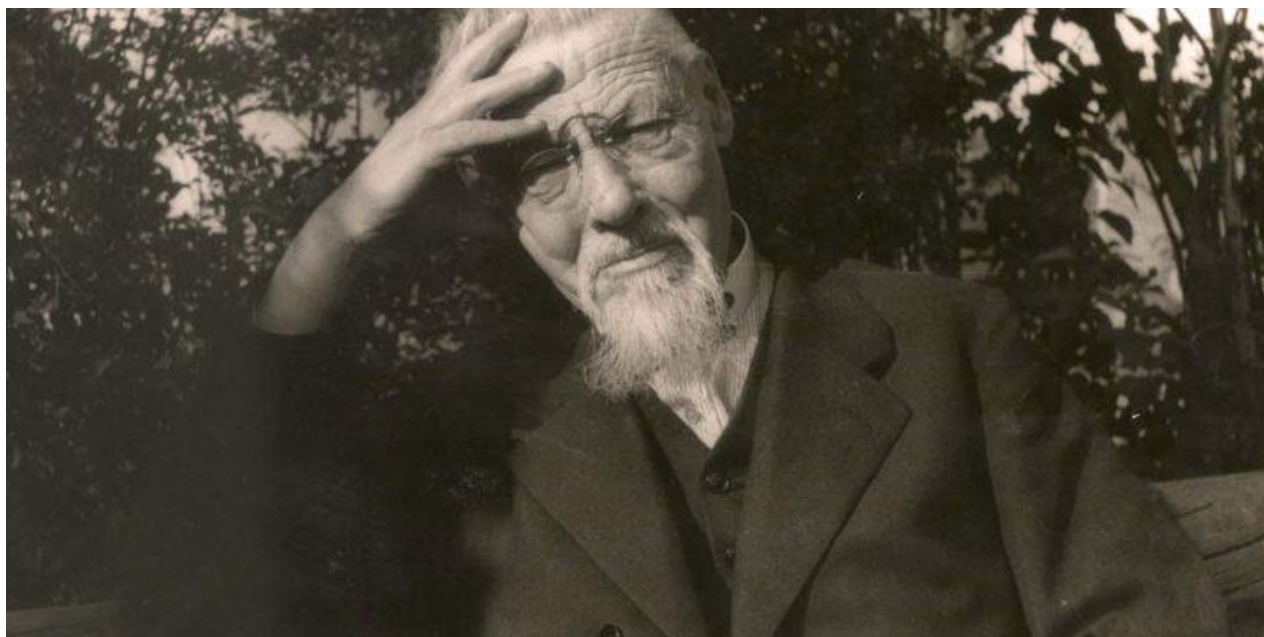
Plečnik se je še posebej v zadnjem obdobju, ko je bival v Ljubljani, odločil postati nekakšna duhovna figura. Sicer ni širil vere, je pa svojim študentom pridigal o svojih duhovnih pristopih pri arhitekturnih projektih. Oblačil se je v črna oblačila, njegov obraz je krasila dolga negovana brada, na sprehod in po opravkih pa se je vedno odpravil s svojim črnim klobukom. Sam se je odločil za skorajda meniško življenje. V njegovi hiši ni bilo mesta za moderne priprave.

Slika 54: Jože Plečnik

V zasebnem življenju se ni želel poročiti, saj se je ves razdajal za arhitekturo. Skozi leta je sicer prijateljeval s kar nekaj ženskami, vendar pa je vedno živel sam. Čeprav je bratu Andreju pisal, kako osamljen živi v Ljubljani, pa je mogoče sklepati, da se je tako odločil sam.

Raje je živel asketsko, se ukvarjal z načrti in poučeval izbrano skupino študentov. Vedno se mu je zdela izdelava načrtov bolj pomembna kot sama realizacija. Samo načrtovanje je videl kot del duhovne narave. V duhu katoliške vere je menil, da bi morali nameniti v vsakem bloku vsaj eno stanovanje revnim družinam.

Slika 55: Jože Plečnik

3.3.30 Večni arhitekt

Plečnik je kot bister študent šole Otta Wagnerja že na Dunaju dokazal, da je sposoben projektirati na najvišji ravni sodobne arhitekture. Njegova naklonjenost klasicizmu in italijanski arhitekturi ga je usmerila na svojo pot. Trikrat je bil predlagan za Wagnerjevega naslednika, a so ga kar trikrat na Dunaju zavrnil, zato se je preselil k rojakom Slovanom.

Nov dom si je ustvaril v Pragi, kjer je postal učitelj. Užival je veliko zaupanje takratnega predsednika Masaryka, ki ga je lepo sprejel in mu zaupal največji in najodmevnejši projekt kariere – prenovo praškega gradu.

Kljub temu si je Plečnik ves čas bivanja v tujini želel le eno – vrniti se v Slovenijo in pomagati po potresu poškodovanemu glavnemu mestu. V najboljših letih njegove kariere se mu je želja le uresničila, kljub temu da je zaradi svoje vrnitve žrtvoval svojo osebno slavo in bogastvo, ki bi ga bil deležen v tujini. Slovenija je bila daleč od mednarodnih priznanj.

Šele postmodernizem mu je prinesel potrditev iz pravih razlogov. Zaradi njegove ustvarjalnosti je končno tudi stroka v njem prepoznala genija.

Danes Jože Plečnik ne velja le za enega največjih arhitektov slovenske ali slovanske arhitekture, ampak je s svojimi deli tudi eden največjih arhitektov svetovne zgodovine.

4 EKSPERIMENTALNI ALI EMPIRIČNI DEL

4.1 Anketni vrašalnik

Anketni vprašalnik: *Mojster, ki nam določa korake*

Dragi sošolec, sošolka, učenec, učenka OŠ Prule. Prosim te, da izpolniš spodnji anketni vprašalnik in nama s tem pomagaš pri nastajanju najine raziskovalne naloge. Z obkroženimi, dopolnjenimi odgovori bova dobila vpogled nad tem, kako učenci poznate našega arhitekturnega mojstra 20. stoletja, če poznate njegovo poslanstvo, njegove umetnije, značilnosti njegovih del ...

1. Spol: M   Ž
2. Razred: 5. razred   6. razred   7. razred
3. Arhitekt Jože Plečnik se je rodil 23. januarja 1872 v Ljubljani. Najprej je pomagal očetu v njegovi mizarski delavnici, nato je postal oblikovalec pohištva, nazadnje pa se je izsolal za arhitekta. Razmisli. Obkroži.

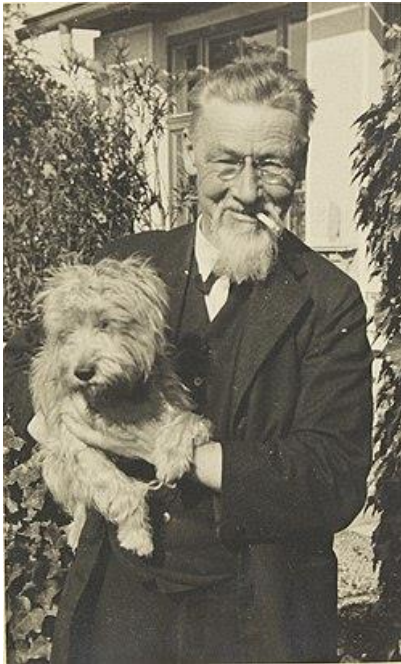
KAKŠNO DELO OPRAVLJAJO ARHITEKTI?

- a) Gradijo hiše.
  - b) Iščejo sledove preteklosti v zemlji.
  - c) Rišejo načrte za zgradbe.
  - d) Iščejo sarkofage.
4. Pred teboj je načrt PLEČNIKOVE HIŠE na Karunovi ulici 4. Leta 1915 so hišo v Trnovem kupili bratje Andrej, Jože in Janez Plečnik. Plečnik je zasnoval in zgradil prizidek ter dokupil še stavbo na Karunovi 6. **Dobro si oglej spodnje prostore in razmisli, katere prostore predstavljajo. Številke vnesi k ustreznim prostorom.**

5. Na fotografiji lahko prepoznaš Jožeta Plečnika. Po čem je Plečnik najbolj prepoznaven?

- a) Po bradici, temnih oblačilih, klobuku, cigaretah, psu Sivku.
b) Po bradici, temnem telovniku, druženju s prijatelji, cigaretah, psu Sivku.
c) Po bradici, temnih oblačilih, prstanu, cigaretah, psu Cufku.
d) Ne vem.
6. Arhitekt Plečnik je mlade študente arhitekture učil risati načrte za zgradbe. **Zgradbam lahko narišemo fasado, tloris, naris. POVEŽI, kaj pomenijo besede na levi strani z razlago na desni strani.**

a) FASADA

Prerez stavbe s pogledom s strani.

b) TLORIS

Prerez stavbe s pogledom od zgoraj.

c) NARIS

Zunanost stavbe.

7. Plečnik je izdelal mnogo stavb. **Najimenoitnejša je NUK. Kaj pomeni ta kratica?**
- a) Nobelova in univerzalna knjižnica.
b) Narodna in univerzitetna knjižnica.
c) Narodna in umetniška knjižnica.

d) Navtična in učna knjižnica.

8. Poglej si Plečnikovo delo NUK. Knjižnica, ki stoji ob Vegovi cesti, ima obliko nepravilnega trapeza z dvoriščem na sredini. **Mojster je na fasadi NUK-a uporabil več materialov. Med spodaj naštetimi materiali le en ni pravilen. Imel je rad naravne materiale. Obkroži vsiljivca.**

- a) Les.
  - b) Kovina.
  - c) Opeka.
  - d) Plastika.
  - e) Kamen.
  - f) Beton.
9. **Kako se imenuje Plečnikova stvaritev, kjer lahko kupiš ribe, sadje, zelenjavo ...?**
- a) Žale.
  - b) Tržnica.
  - c) Trnovski pristan.
  - d) Peglezen.

10. V Plečnikovi Ljubljani je veliko Plečnikovih zgradb, mostov in parkovnih ureditev. Gotovo poznaš Čevljarški ali Šuštarški most (1931). Plečniku reka Ljubljanica ni bila preveč všeč, želel jo je prekriti s čim več mostovi. Naredil jih je zelo široke, da bi se ljudje na njih družili in trgovali. **Nekaj pa vendar Plečnik ni uresničil pri izgradnji mostu. Le kaj manjka?**

- a) Pločnik za pešce.
- b) Streha za most.
- c) Svetilke na mostu.
- d) Privez za čolne.

11. Plečnikovo zadnje mojstrsko delo so bile **KRIŽANKE (1956)**. Plečnik je s svojimi učenci preuredil nekdanji samostan v prostor, kjer se odvijajo prireditve.

Poleg zanimivih okraskov na pročelju je Plečnik dodal tudi napis: **MINJIV SI, LE TVOJA DELA SO TVOJ ...** Dopolni!

- a) Pečat.
- b) Dokaz.
- c) Spomin.
- d) Spomenik.

12. Plečnik je načrtoval tudi **KONGRESNI TRG (1929–1940), PARK in ULICO ob njem**.

Prulčani smo že velikokrat obiskali Kongresni trg. V parku so stara kostanjeva drevesa nadomestili s platanami. **Pomisli, na kaj te spominja oblika poti.**

- a) Na križ.
- b) Na zvezdo.
- c) Na podkev.
- d) Na snežinko.

13. Tromostovje ali Francov most (1933). Pred Plečnikovo prenovo je bil na tem mestu samo srednji most, le-temu je dodal dva stranska mostova za pešce in kolesarje in tako je dobil ime TROMOSTOVJE. Na mostu je kar 642 stebričkov ulitih iz cementa in iz drobljenega kamna. Kako se imenujejo?

- a) Balustri.
- b) Balkoni.
- c) Baltimorji.
- d) Buldožerji.

14. Plečnik je bil arhitekt, mojster svetovnega kova. Po šolanju v Ljubljani je izobraževanje nadaljeval v GRADCU, na DUNAJU v PRAGI in ITALIJI. Po 33 letih se je vrnil v Ljubljano in želel Ljubljano preoblikovati v SLOVENSKO PRESTOLNICO.

Preberi spodnje trditve in označi z X trditev, s katero se strinjaš. Upava, da dobro poznaš Plečnikovo Ljubljano.

PLEČNIK in LJUBLJANA	DA	NE

Plečnikov portret ja bil na bankovcu za 500 tolarjev.		
Češka prestolnica, kjer je Plečnik delal kot profesor in arhitekt, se imenuje Praga.		
Leseni Plečnikovi stoli, ki so v knjižnici NUK, so mehki in oblečeni v tekstil.		
Plečnik je hotel podreti LJUBLJANSKI GRAD in namesto njega zgraditi drugo stavbo.		
Arhitekt Plečnik je imel neuresničeno idejo za PARLAMENT, ki naj bi stal v TIVOLIJU.		
V Ljubljani na Trgu francoske revolucije stoji spomenik v čast Prešernovi Iliriji.		

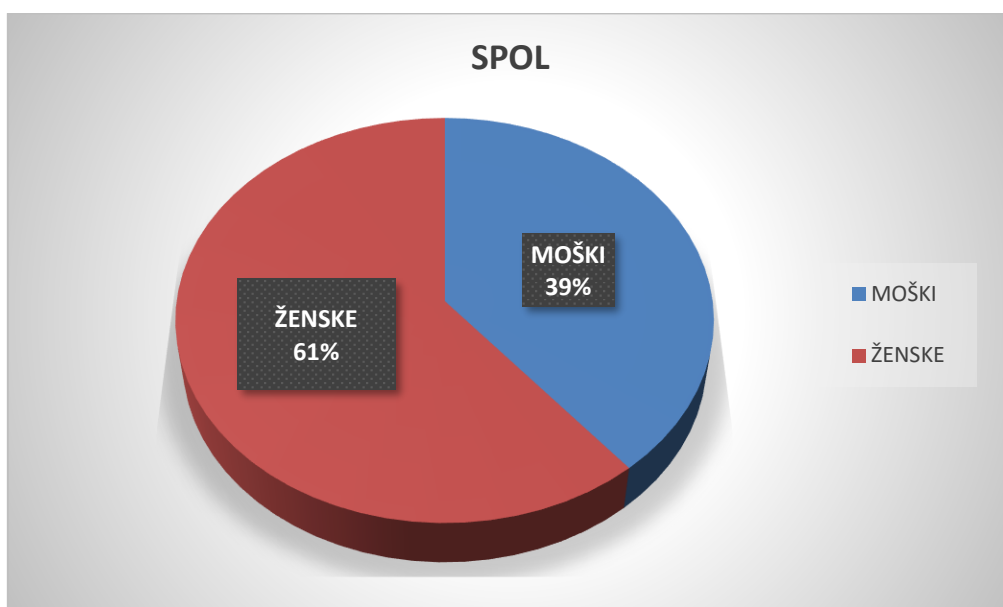
Hvala za tvoj čas.

4.2 Analiza anketnega vprašalnika

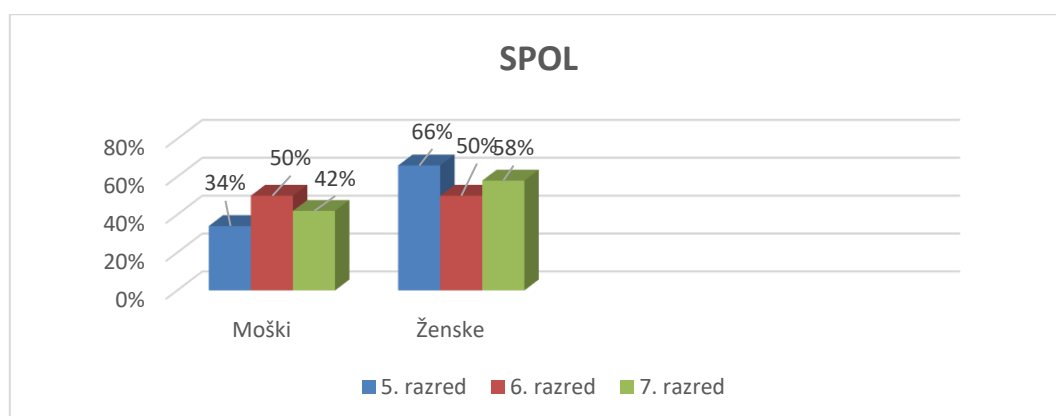
Anketni vprašalnik: *Mojster, ki nam določa korake*

ANKETNI VPRAŠALNIK – analiza, ugotovitve, rezultati

1., 2. V anketo je bilo vključenih 216 učencev 5., 6. in 7. razredov OŠ Prule, kar je 61 % deklet in 39 % dečkov.

Grafikon 1: Spol, vsi anketiranci

Grafikon 2: Spol, po posameznih razredih

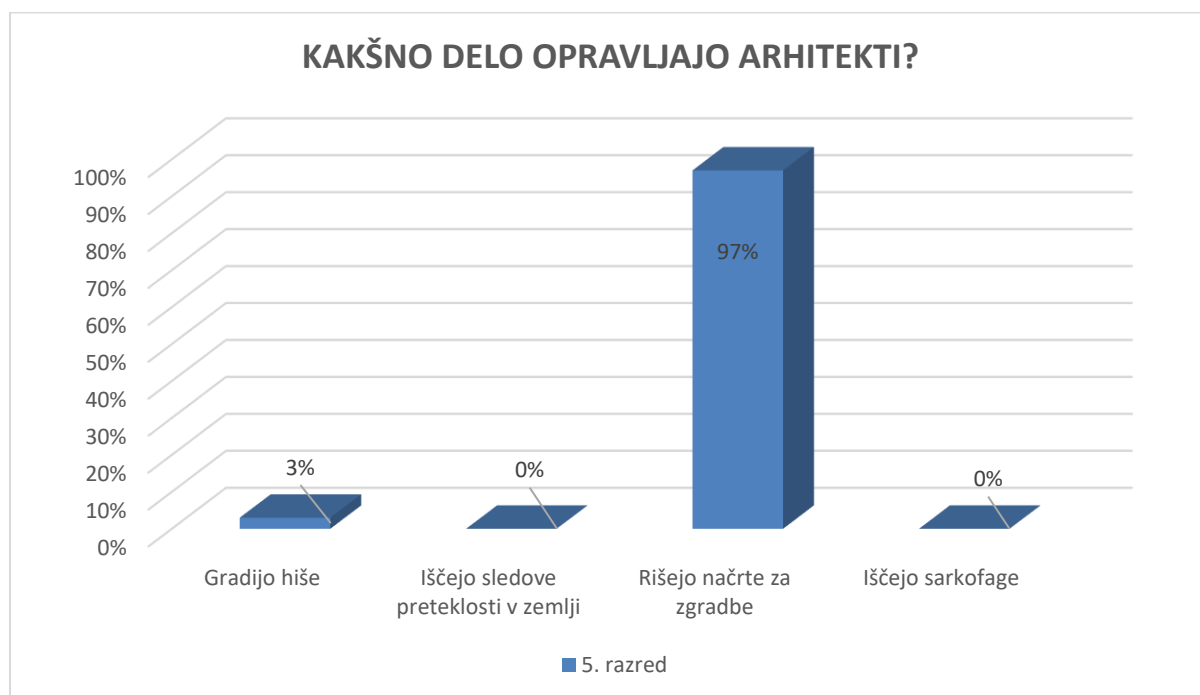

Ugotovitve: V 5. in 7. razredih je bilo anketiranih več žensk kot moških, medtem ko je bilo število moških in ženskih anketirancev v 6. razredu enako.

3. Arhitekt Jože Plečnik se je rodil 23. januarja 1872 v Ljubljani. Najprej je pomagal očetu v njegovi mizarski delavnici, nato je postal oblikovalec pohištva, nazadnje pa se je izšolal za arhitekta. Razmisli. Obkroži.

KAKŠNO DELO OPRAVLJAJO ARHITEKTI?

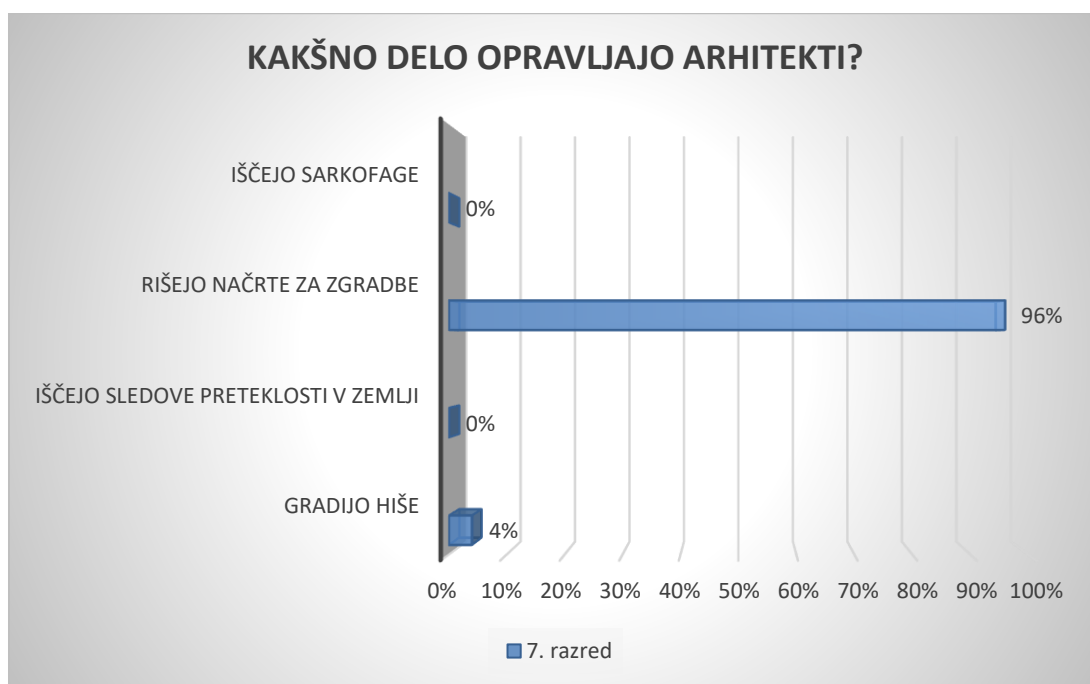
a) Gradijo hiše.	3 % (5. r.)	0 % (6.r.)	4 % (7. r.)
b) Iščejo sledove preteklosti v zemlji.	0 % (5. r.)	0 % (6. r.)	0 % (7. r.)
c) Rišejo načrte za zgradbe.	97 % (5. r.)	100 % (6. r.)	96 % (7. r.)
d) Iščejo sarkofage.	0 % (5. r.)	0 % (6. r.)	0 % (7. r.)

Grafikon 3: Kakšno delo opravljajo arhitekti?, 5.r.

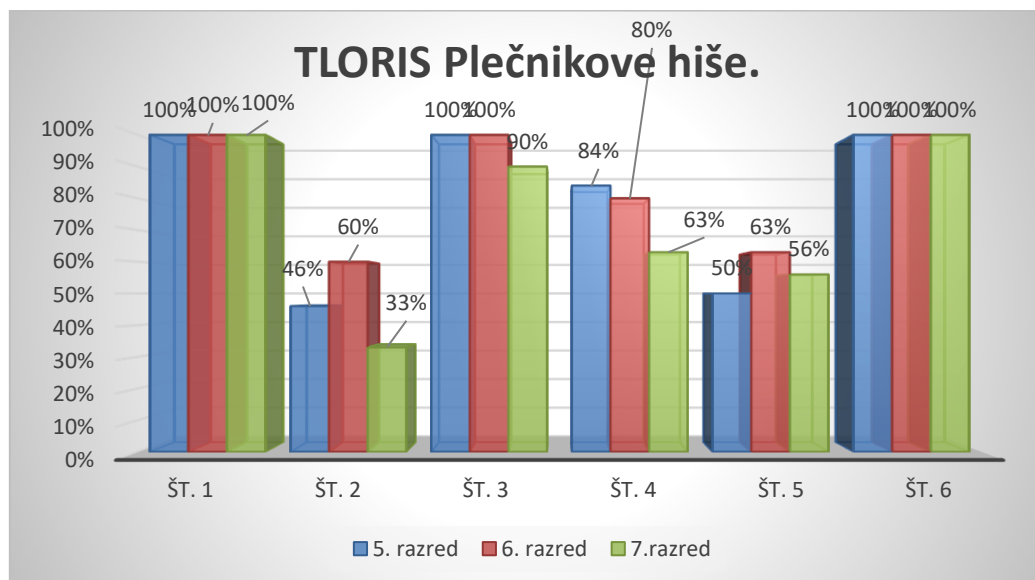
Grafikon 4: Kakšno delo opravljajo arhitekti?, 6.r.

Grafikon 5: Kakšno delo opravljajo arhitekti?, 7.r.

Ugotovitve: Skoraj vsi vprašani anketiranci 5., 6., in 7. razredov vedo, da arhitekti rišejo načrte za zgradbe. Zelo malo jih je izbralo odgovor a, to je, da arhitekti gradijo hiše. Pričakovala sva, da bodo vsi učenci odgovorili z odgovorom c, torej arhitekt je oseba, ki riše načrte za zgradbe.

4. Pred teboj je načrt PLEČNIKOVE HIŠE na Karunovi ulici 4. Leta 1915 so hišo v Trnovem kupili bratje Andrej, Jože in Janez Plečnik. Plečnik je zasnoval in zgradil prizidek ter dokupil še stavbo na Karunovi 6. **Dobro si oglej spodnje prostore in razmisli, katere prostore predstavljajo. Številke vnesi k ustreznim prostorom.**

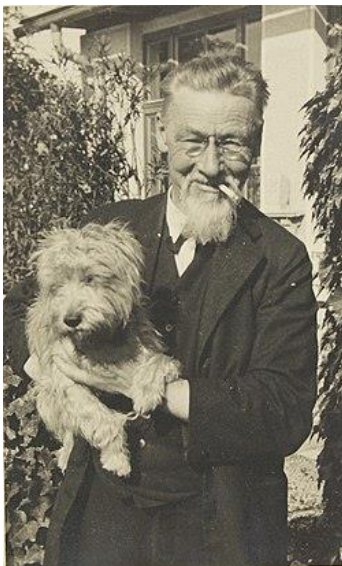
Grafikon 6: Tloris Plečnikove hiše, 5., 6., 7. r.

Ugotovitve: Večina vprašanih anketirancev iz 5., 6., in 7. razredov zelo dobro bere tlorise in na podlagi narisanih elementov v prostorih predvidevajo, kateremu prostoru ustrezajo, in pravilno povežejo.

- 1-** Delovna soba s spalnico; verjetno so ta prostor učenci prepoznali po postelji.
- 2-** Vhodna veža; domnevava, da so jo zamenjali s sprejemnico.
- 3-** Zimski vrt; očitno jih je praznina napolnila z mislijo, da tam lahko uspevajo rastline v zimskem času.
- 4-** Kopalnica; verjetno so jo manj prepoznali zaradi slabše predstavljenosti, čeprav bi lahko predvidevali, kaj jim je še ostalo.
- 5-** Sprejemnica; verjetno so jo zamenjali z vhodno vežo, kar je logično.
- 6-** Kuhinja; vidijo se štedilnik, miza, stoli, kar so lahko hitro prepoznali.

Misliva, da so kar dobro razporedili prostore in dokazali, da so pravi mojstri pri prepoznavanju prostorov v Plečnikovi hiši. Bravo!

5. Na fotografiji lahko prepoznaš Jožeta Plečnika. Po čem je Plečnik najbolj prepoznaven?

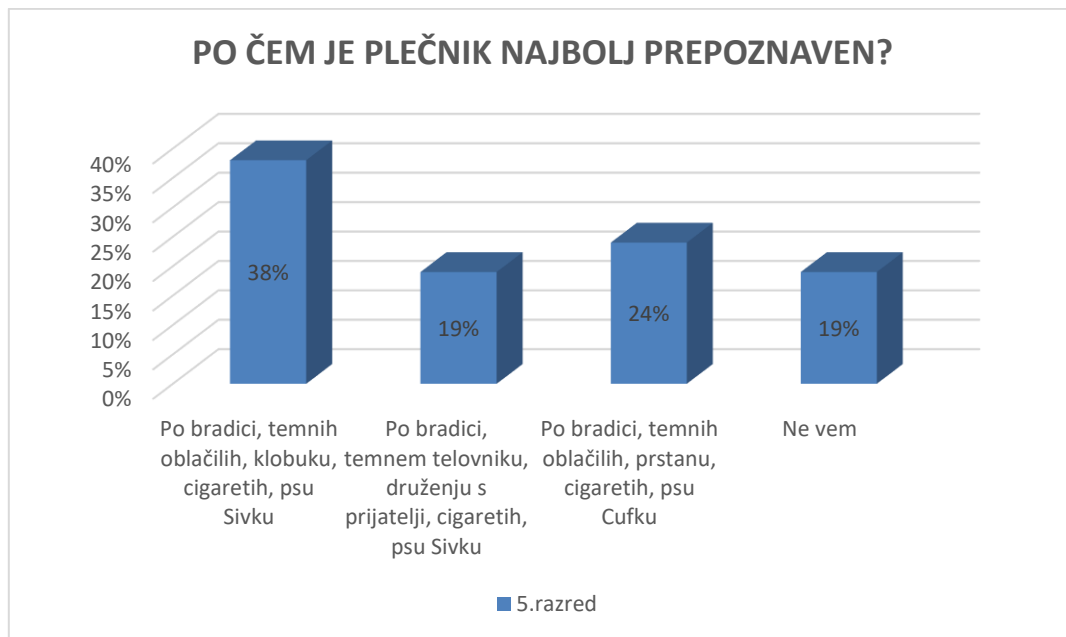
- a) Po bradici, temnih oblačilih, klobuku, cigaretah, psu Sivku.
38 % (5. r.), 20 % (6. r.), 29 % (7. r.)
- b) Po bradici, temnem telovniku, druženju s prijatelji, cigaretah, psu Sivku.
19 % (5. r.), 40 % (6. r.), 42 % (7. r.)

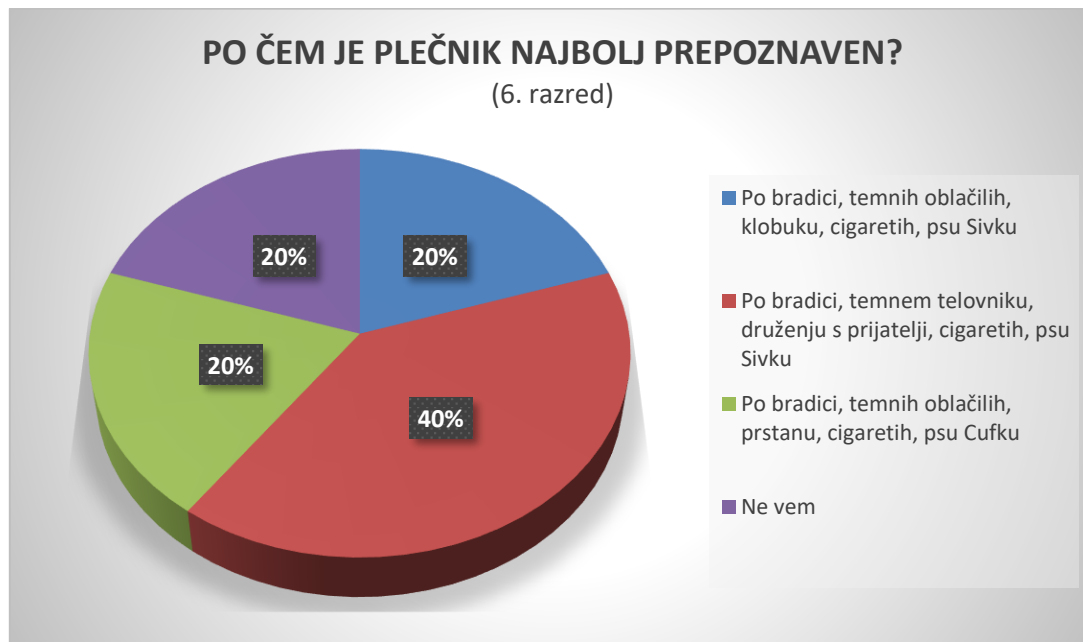
c) Po bradici, temnih oblačilih, prstanu, cigaretah, psu Cufku.

25 % (5. r.), 20 % (6. r.), 8 % (7. r.)

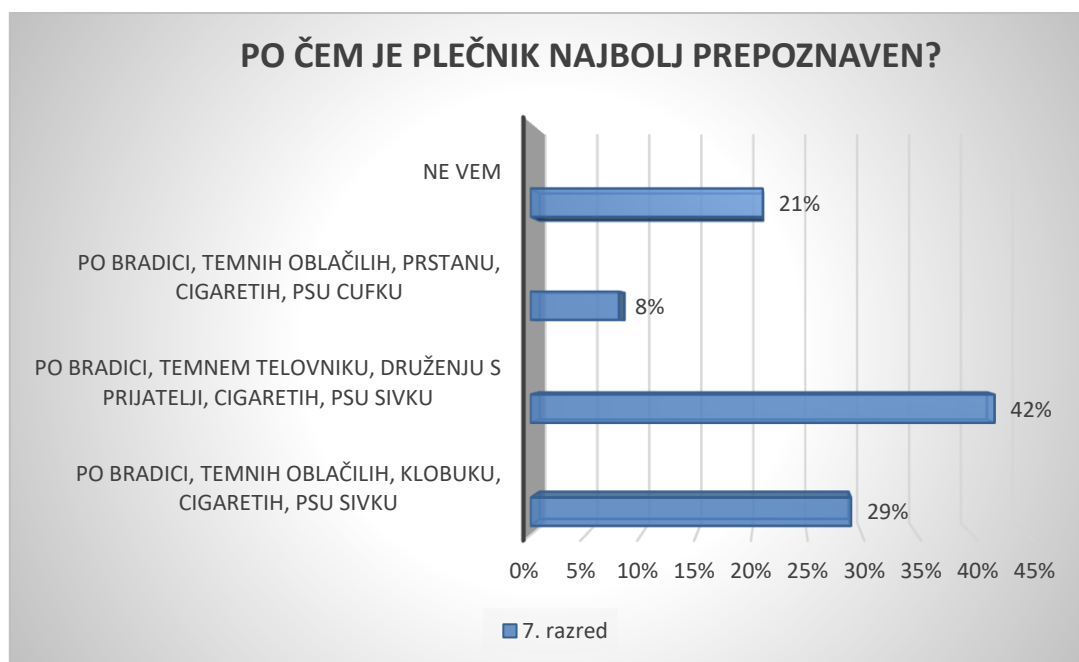
d) Ne vem. 19 % (5. r.), 20 % (6. r.), 21 % (7. r.)

Grafikon 7: Po čem je Plečnik najbolj prepoznaven?, 5.r.

Grafikon 8: Po čem je Plečnik najbolj prepoznaven?, 6.r.

Grafikon 9: Po čem je Plečnik najbolj prepoznaven?, 7. r.

Ugotovitve: Presenetilo naju je, da je kar nekaj anketirancev odgovorilo, da ne vedo, po čem je Plečnik prepoznaven. Verjetno je to zato, ker se o Plečniku v šoli do sedaj v 5., 6. in 7. razredu nismo prav veliko učili. Večina učencev 5. razredov je vseeno izbrala pravilni odgovor, to je odgovor a, medtem ko se je večina učencev 6. in 7. razredov odločila za odgovor b. Vendar sva z odgovorom zadovoljna, ker je med a in b odgovorom tanka linija. Je pa res, da Plečnik ni bil družaben človek, prej nasprotno. Očitno, kot sva že prej navedla, dobimo v šoli premalo informacij o tako velikem človeku, arhitektu Jože Plečniku. Žal.

6. Arhitekt Plečnik je mlade študente arhitekture učil risati načrte za zgradbe. **Zgradbam lahko narišemo fasado, tloris, naris. POVEŽI, kaj pomenijo besede na levi strani z razlago na desni strani.**

a) FASADA

13 % (5. r.), **0 %** (6. r.), **13 %** (7. r.) je izbralo trditev **prerez stavbe s pogledom s strani.**

0 % (5. r.), **0 %** (6. r.), **0 %** (7. r.) je izbralo trditev **prerez stavbe s pogledom od zgoraj.**

87 % (5. r.), **90 %** (6. r.), **87 %** (7. r.) je izbralo trditev **zunanost stavbe.**

b) TLORIS

0 % (5. r.), 0 % (6. r.), 8 % (7. r.) je izbralo trditev **prerez stavbe s pogledom s strani**.

100 % (5. r.), 100 % (6. r.), 84 % (7. r.) je izbralo trditev **prerez stavbe s pogledom od zgoraj**.

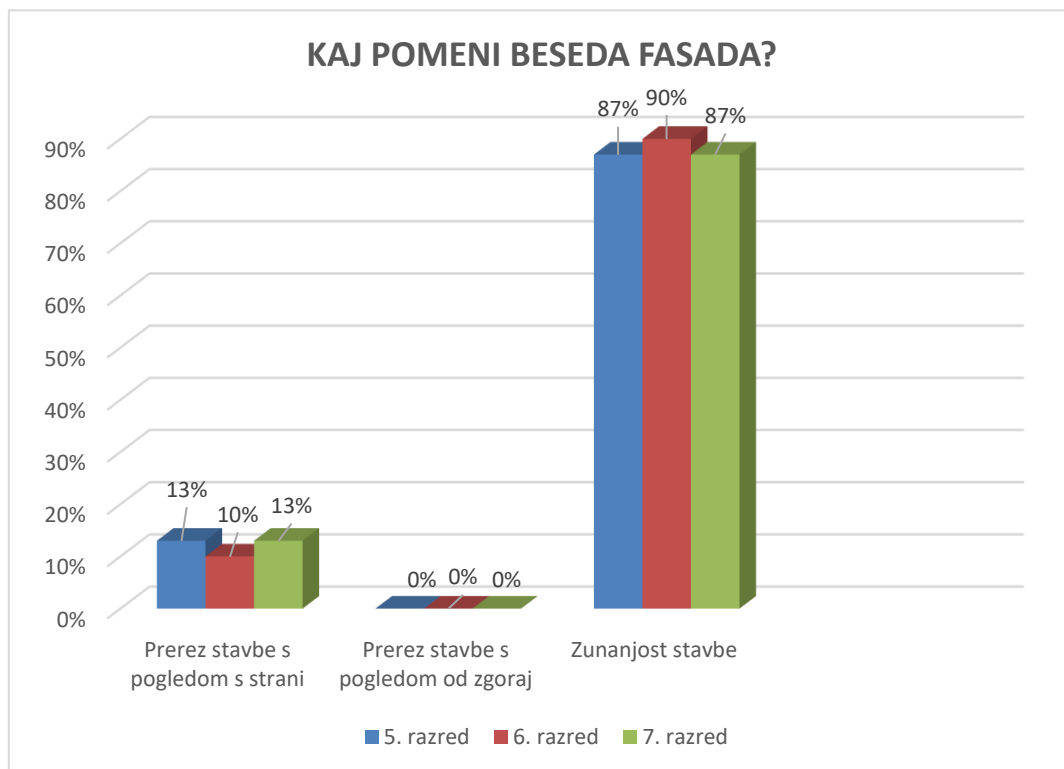
0 % (5. r.), 0 % (6. r.), 8 % (7. r.) je izbralo trditev **zunanost stavbe**.

c) NARIS

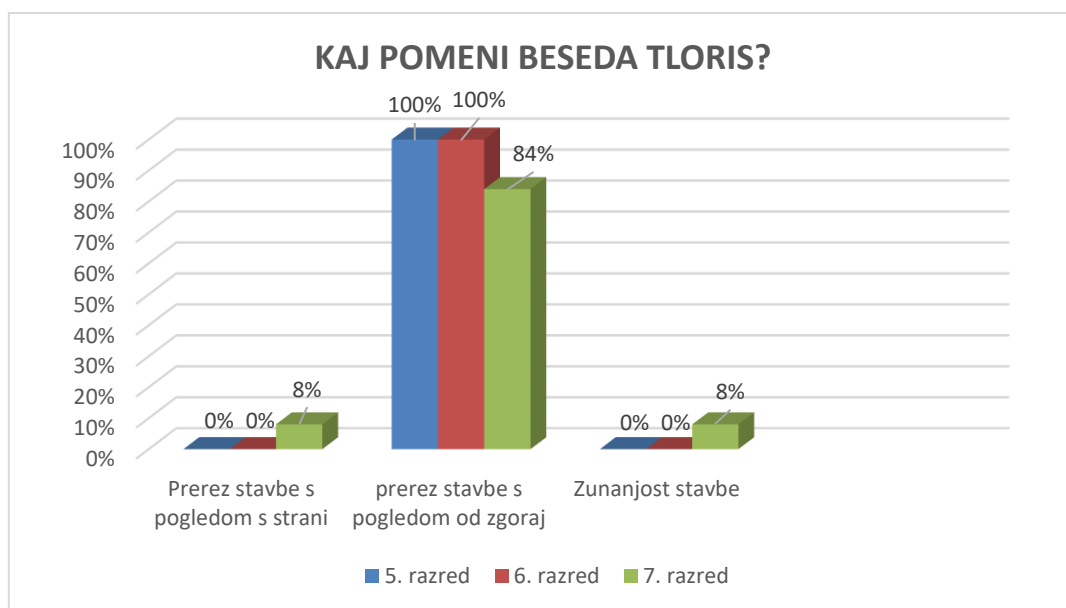
87 % (5. r.), 90 % (6. r.), 79 % (7. r.) je izbralo trditev **prerez stavbe s pogled s strani**.

0 % (5. r.), 0 % (6. r.), 17 % (7. r.) je izbralo trditev **prerez stavbe s pogledom od zgoraj**.

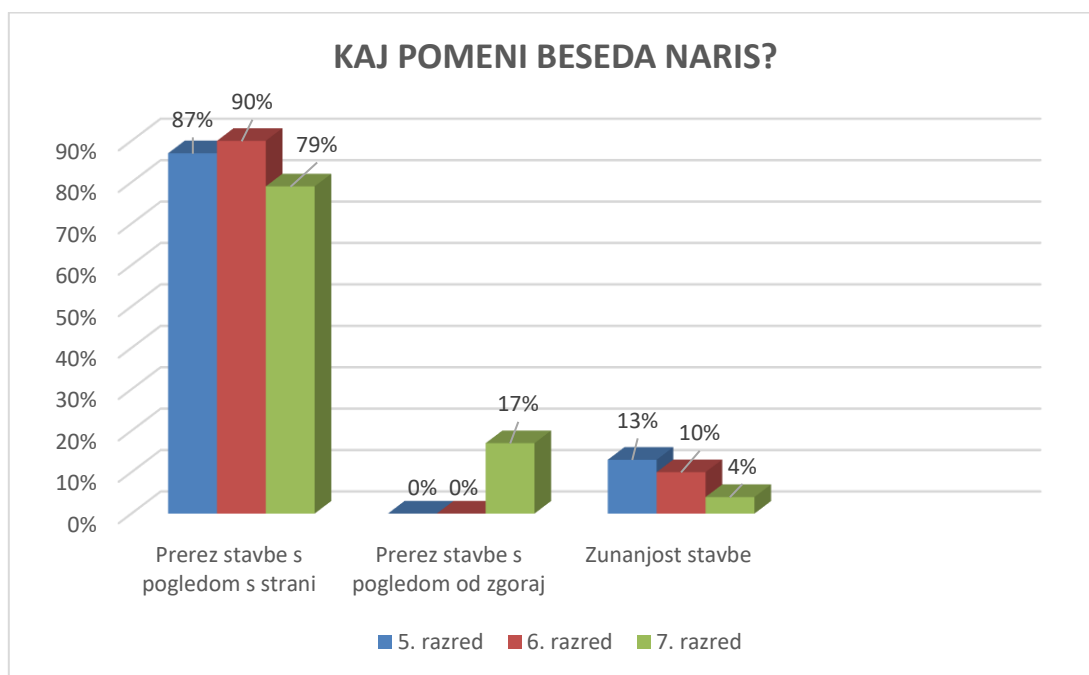
13 % (5. r.), 10 % (6. r.), 4 % (7. r.) je izbralo trditev **zunanost stavbe**.

Grafikon 10: Kaj pomeni beseda fasada?, vsi anketiranci

Grafikon 11: Kaj pomeni beseda tloris?, vsi anketiranci

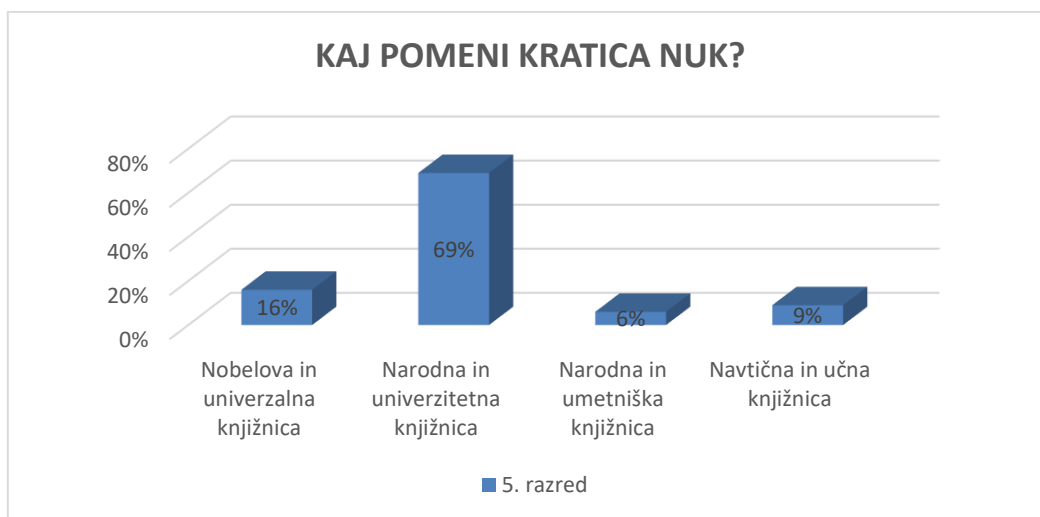

Grafikon 12: Kaj pomeni beseda naris?, vsi anketiranci

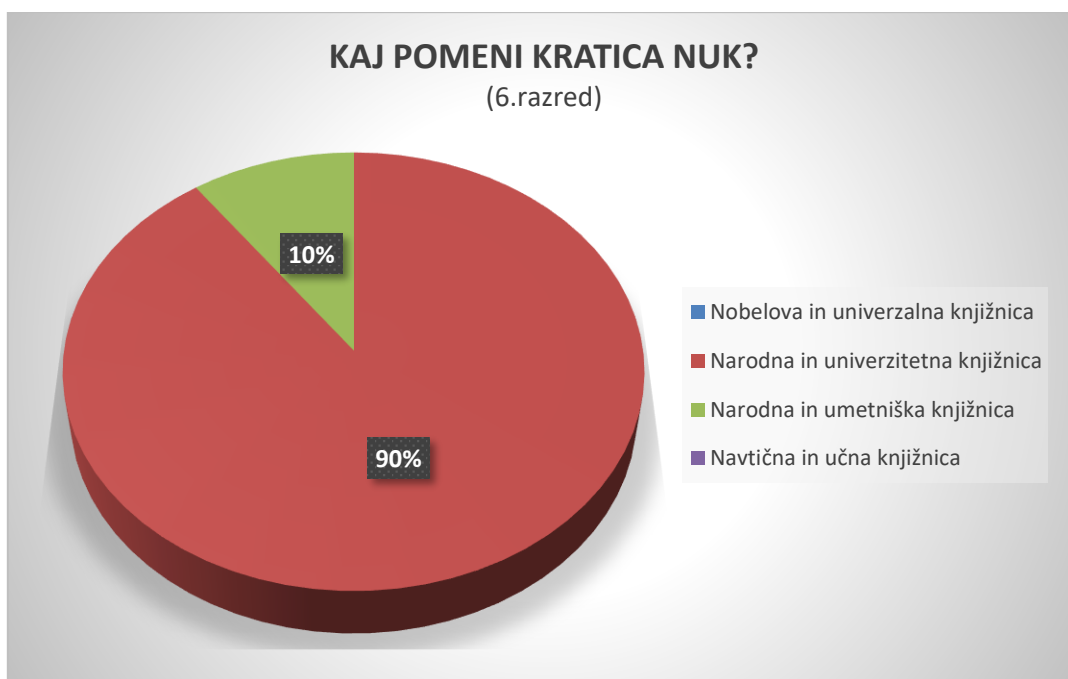
Ugotovitve: Ugotavlja, da večina anketirancev dobro pozna pomen besed fasada, tloris in naris. Pri tem vprašanju so se najbolj odrezali učenci 6. razredov. Nekoliko sva presenečena nad odgovori učencev 7. razredov, saj bi pričakovala, da bodo poznali pomen vseh treh izrazov.

7. Plečnik je izdelal mnogo stavb. Najimenitnejša je NUK. Kaj pomeni ta kratica?

- a) Nobelova in univerzalna knjižnica. 16 % (5. r.), 0 % (6. r.), 0 % (7. r.)
- b) Narodna in univerzitetna knjižnica. 69 % (5. r.), 90 % (6. r.), 100 % (7. r.)
- c) Narodna in umetniška knjižnica. 6 % (5. r.), 10 % (6. r.), 0 % (7. r.)
- d) Navtična in učna knjižnica. 9 % (5. r.), 0 % (6. r.), 0 % (7. r.)

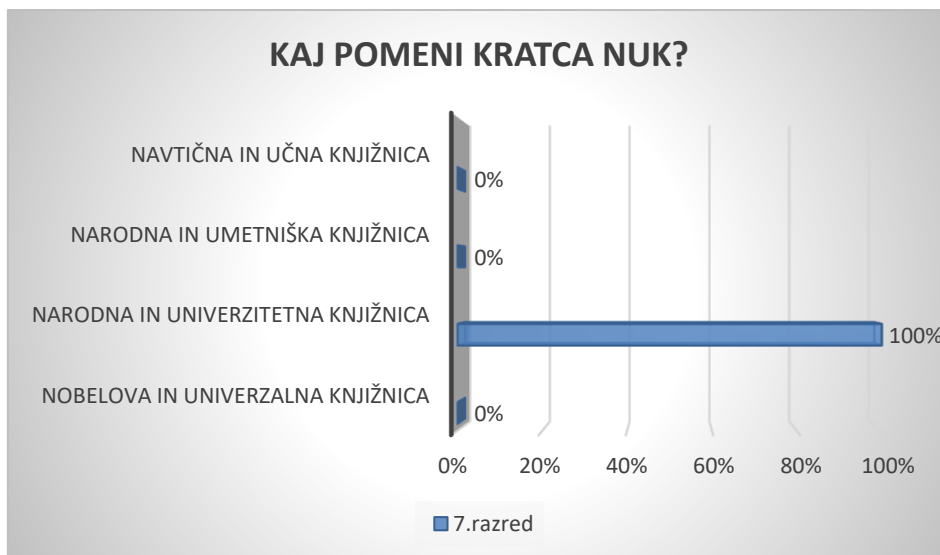

Grafikon 13: Kaj pomeni kratica NUK?, 5. r.

Grafikon 14: Kaj pomeni kratica NUK?, 6. r.

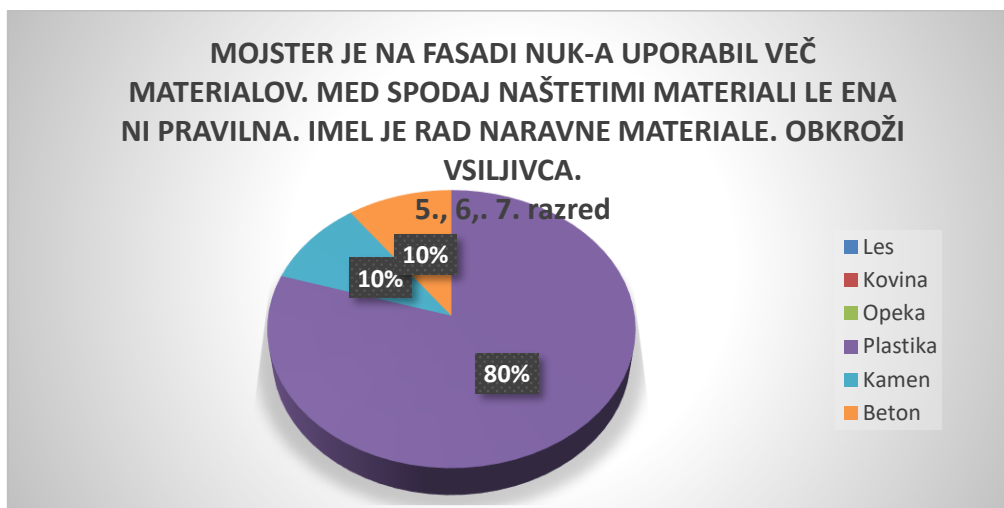

Grafikon 15: Kaj pomeni kratica NUK?, 7. r.

Ugotovitve: Večini anketirancev je kratica NUK znana, še posebej učencem 7. razredov. Nekoliko manj jo poznajo učenci 6. razredov, najmanj pa je znana učencem 5. razredov. Takšne odgovore sva pričakovala, saj kratico NUK pogosto uporabljamo v šolskem življenju, pa tudi pogosto se sprehodimo mimo opazne stavbe, saj stoji na poti v naše mesto.

8. Poglej si Plečnikovo delo NUK. Knjižnica, ki stoji ob Vegovi cesti, ima obliko nepravilnega trapeza z dvoriščem na sredini. **Mojster je na fasadi NUK-a uporabil več materialov. Med spodaj naštetimi materiali le en ni pravilen. Imel je rad naravne materiale. Obkroži vsiljivca.**

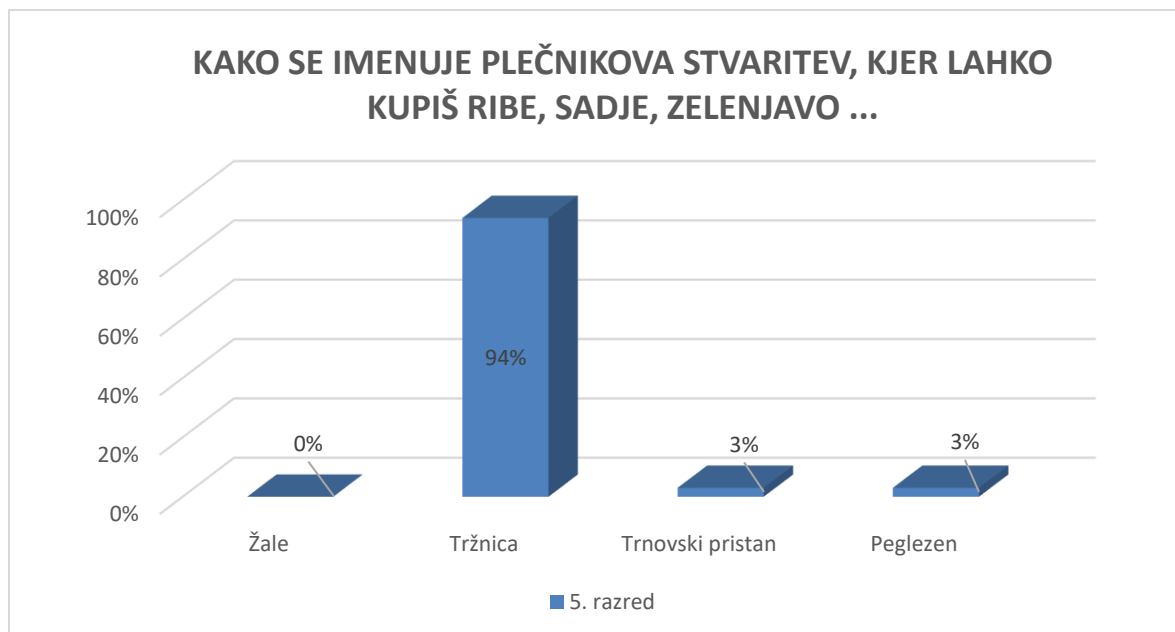
Grafikon 16: Mojster je na fasadi NUK-a uporabil več materialov. Med spodaj naštetimi materiali le en ni pravilen. Imel je rad naravne materiale. Obkroži vsiljivca.

Ugotovitve: V vprašanju je bil namig, da je imel mojster rad naravne materiale, zato učenci niso imeli težkega dela in je večina plastiko izločila, kar je pravilno. Bravo!

9. Kako se imenuje Plečnikova stvaritev, kjer lahko kupiš ribe, sadje, zelenjavo ...?

- a) Žale. 0 % (5. r.), 0 % (6. r.), 4 % (7. r.)
- b) Tržnica. 94 % (5. r.), 100 % (6. r.), 92 % (7. r.)
- c) Trnovski pristan. 3 % (5. r.), 0 % (6. r.), 4 % (7. r.)
- d) Peglezen. 3 % (5. r.), 0 % (6. r.), 0 % (7. r.)

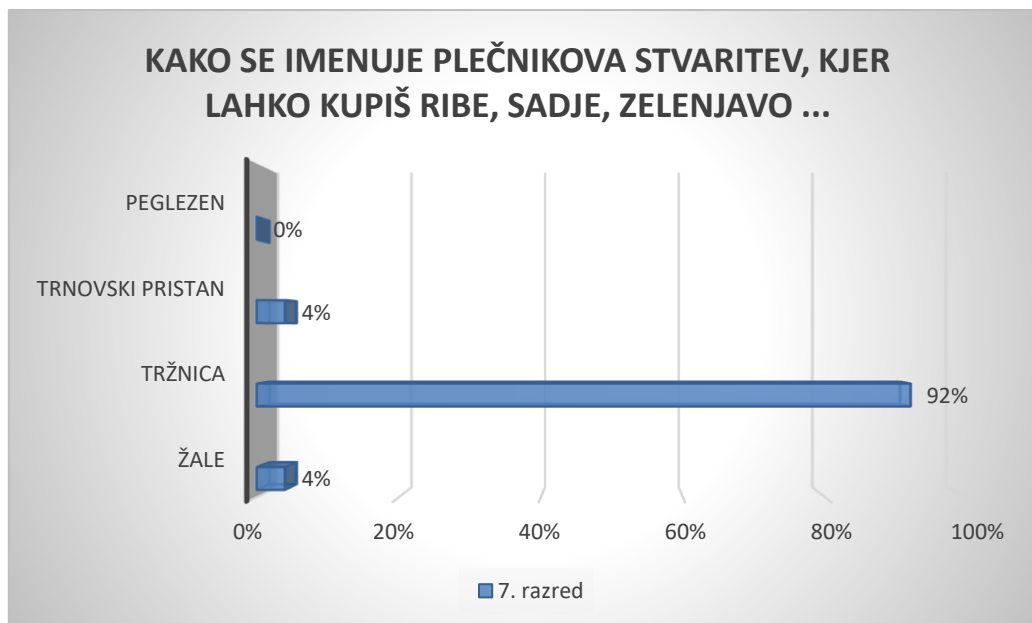

Grafikon 17: Kako se imenuje Plečnikova stvaritev, kjer lahko kupiš ribe, sadje, zelenjavo ..., 5. r.

Grafikon 18: Kako se imenuje Plečnikova stvaritev, kjer lahko kupiš ribe, sadje, zelenjavo ..., 6. r.

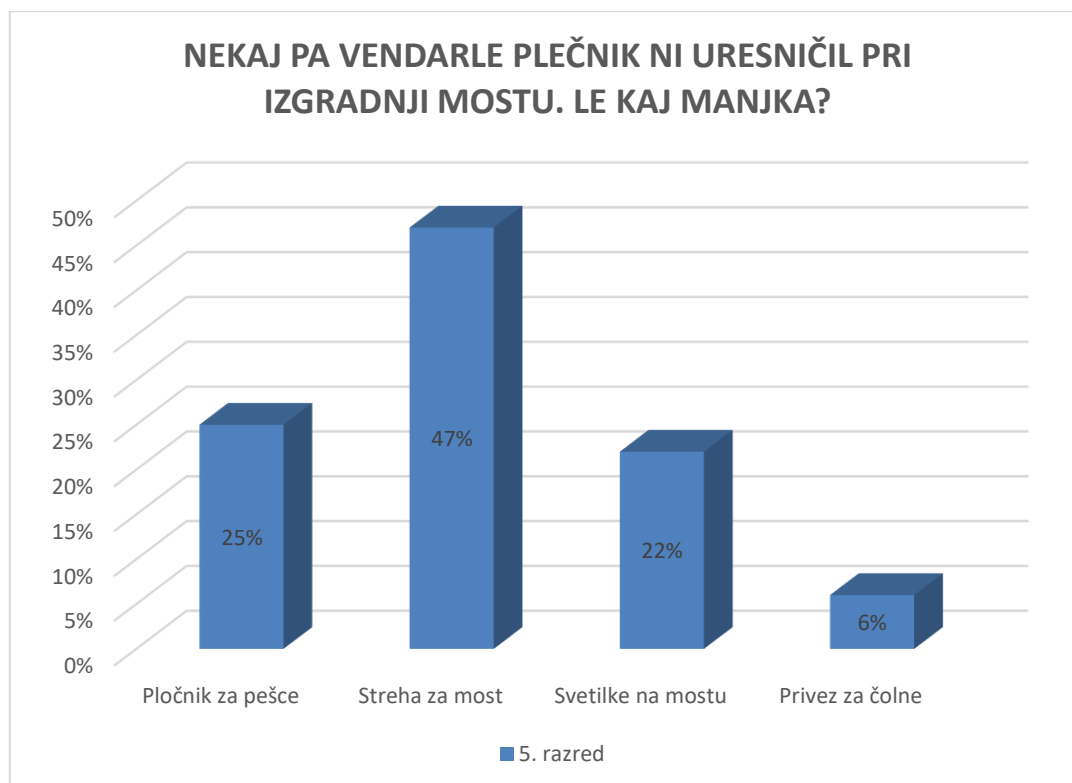
Grafikon 19: Kako se imenuje Plečnikova stvaritev, kjer lahko kupiš ribe, sadje, zelenjavo ..., 7. r.

Ugotovitve: Odgovor tržnica sva pričakovala.

10. V Plečnikovi Ljubljani je veliko Plečnikovih zgradb, mostov in parkovnih ureditev. Gotovo poznaš Čevljarški ali Šuštarški most (1931). Plečniku reka Ljubljanica ni bila preveč všeč, želel jo je prekriti s čim več mostovi. Naredil jih je zelo široke, da bi se ljudje na njih družili in trgovali. **Nekaj pa vendar Plečnik ni uresničil pri izgradnji mostu. Le kaj manjka?**

- a) Pločnik za pešce. **25 %** (5. r.), **0 %** (6. r.), **8 %** (7. r.)
- b) Streha za most. **47 %** (5. r.), **70 %** (6. r.), **63 %** (7. r.)
- c) Svetilke na mostu. **22 %** (5. r.), **0 %** (6. r.), **13 %** (7. r.)
- d) Privez za čolne. **6 %** (5. r.), **30 %** (6. r.), **17 %** (7. r.)

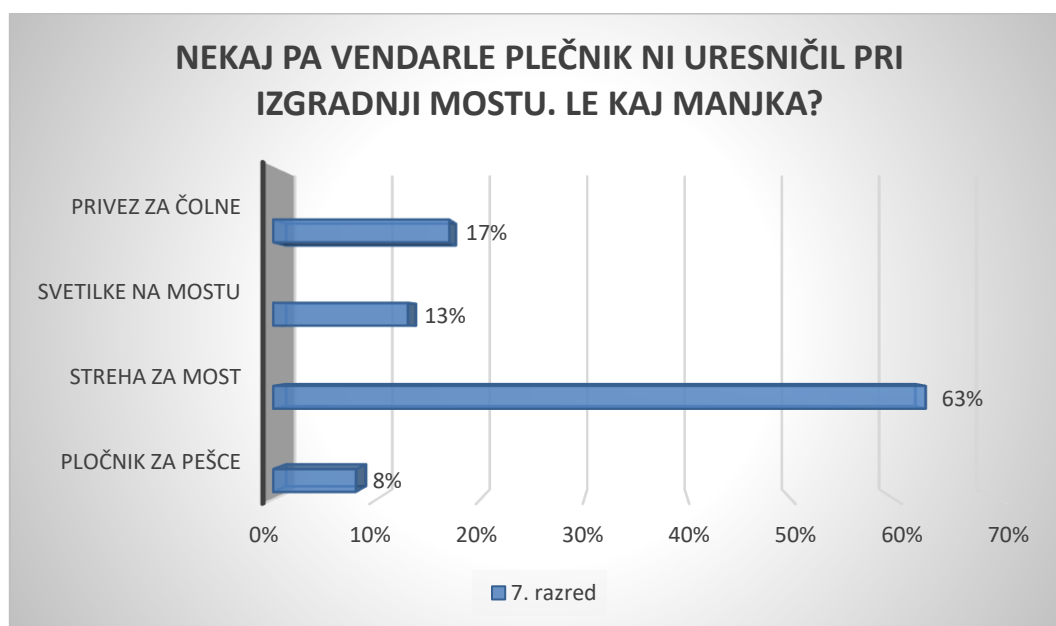

Grafikon 20: Nekaj pa vendarle Plečnik ni uresničil pri izgradnji mostu. Le kaj manjka?, 5. r.

Grafikon 21: Nekaj pa vendarle Plečnik ni uresničil pri izgradnji mostu. Le kaj manjka?, 6. r.

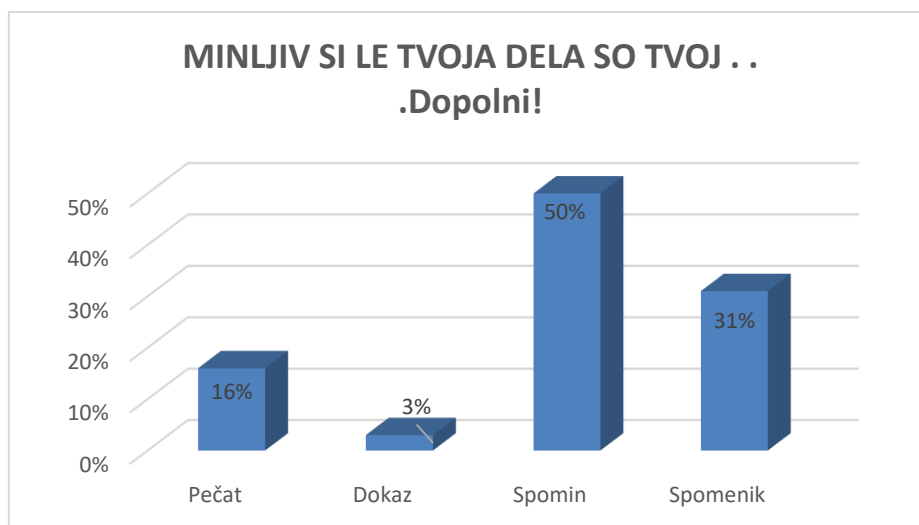

Grafikon 22: Nekaj pa vendarle Plečnik ni uresničil pri izgradnji mostu. Le kaj manjka?, 7. r.

Ugotovitve: Pričakovala sva veliko različnih odgovorov, zato naju je presenetilo, da so se učenci 6. razredov odločali le med dvema odgovoroma, to sta privez za čolne in pa streha za most. Večina je izbrala pravi odgovor, to je streha za most. Enkratno. Bravo, Prule!

11. Plečnikovo zadnje mojstrsko delo so bile **KRIŽANKE (1956)**. Plečnik je nekdanji samostan s svojimi učenci preuredil v prostor, kjer se odvijajo prireditve. Poleg zanimivih okraskov na pročelju je Plečnik dodal tudi napis: **MINLJIV SI, LE TVOJA DELA SO TVOJ . . .** Dopolni!

- a) Pečat.
- b) Dokaz.
- c) Spomin.
- d) Spomenik.

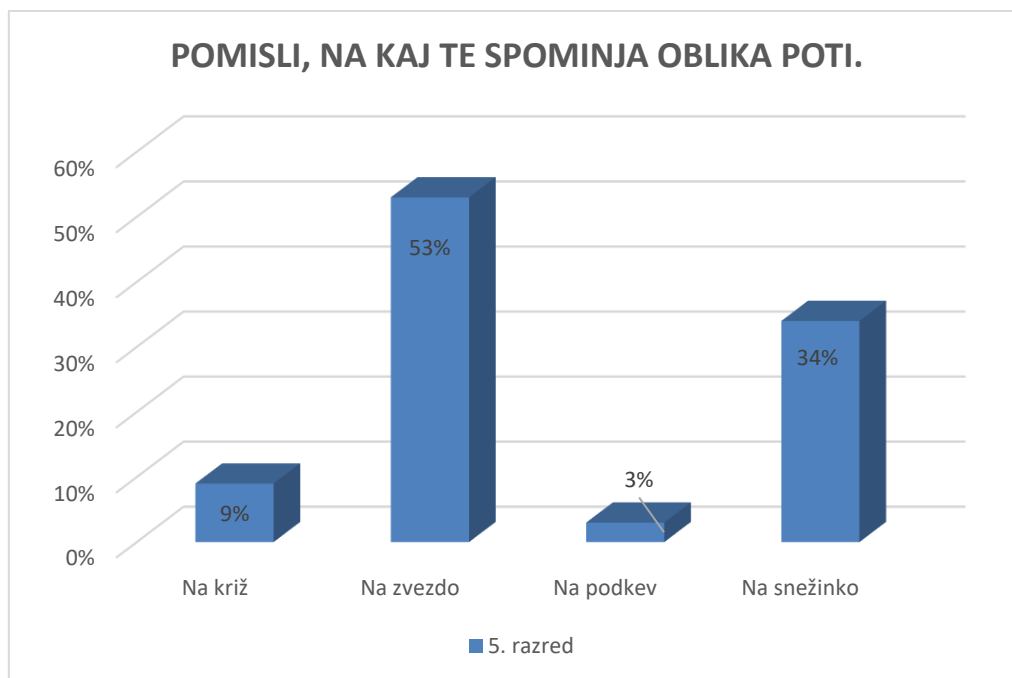
Grafikon 23: Minljiv si, le tvoja dela so tvoj ... Dopolni!, 5., 6., 7. r.

Ugotovitve: Minljiv si, le tvoja dela so tvoj SPOMIN. 50 % vseh anketirancev je pravilno razmišljalo in pravilno dopolnilo misel, 31 % jih je dopolnilo s spomenikom, 16 % s pečatom in 3 % z dokazom. Večina se jih je odločila za spomin, kar je nama v prid in sva na nek način ponosna zaradi razmišljanja sošolcev in kolegov.

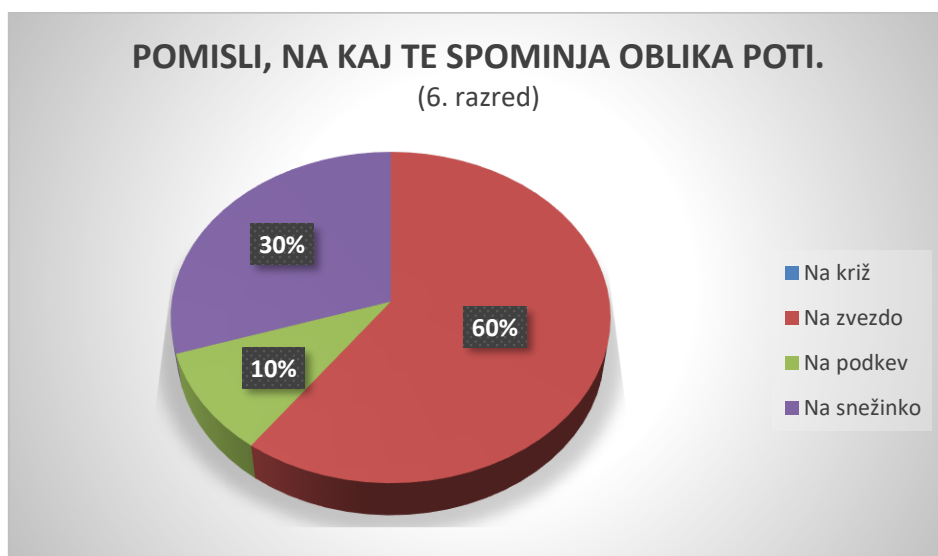
12. Plečnik je načrtoval tudi **KONGRESNI TRG (1929–1940), PARK in ULICO ob njem**. Prulčani smo že velikokrat obiskali Kongresni trg. V parku so stara kostanjeva drevesa nadomestili s platanami. **Pomisli, na kaj te spominja oblika poti.**

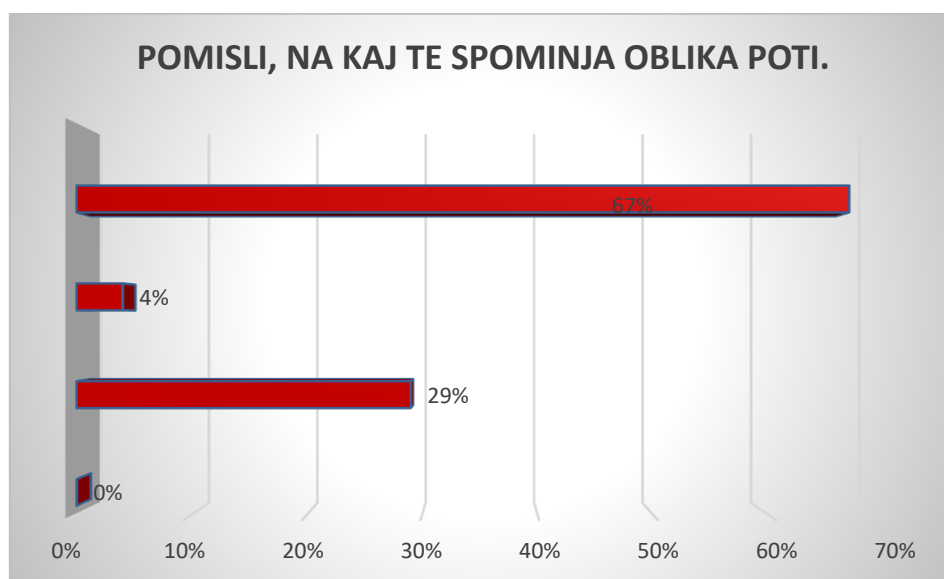
- a) Na križ. 9 % (5. r.), 0 % (6. r.), 0 % (7. r.)
- b) Na zvezdo. 53 % (5. r.), 60 % (6. r.), 67 % (7. r.)
- c) Na podkev. 3 % (5. r.), 10 % (6. r.), 4 % (7. r.)
- d) Na snežinko. 34 % (5. r.), 30 % (6. r.), 29 % (7. r.)

Grafikon 24: Pomisli, na kaj te spominja oblika poti., 5. r.

Grafikon 25: Pomisli, na kaj te spominja oblika poti., 6. r.

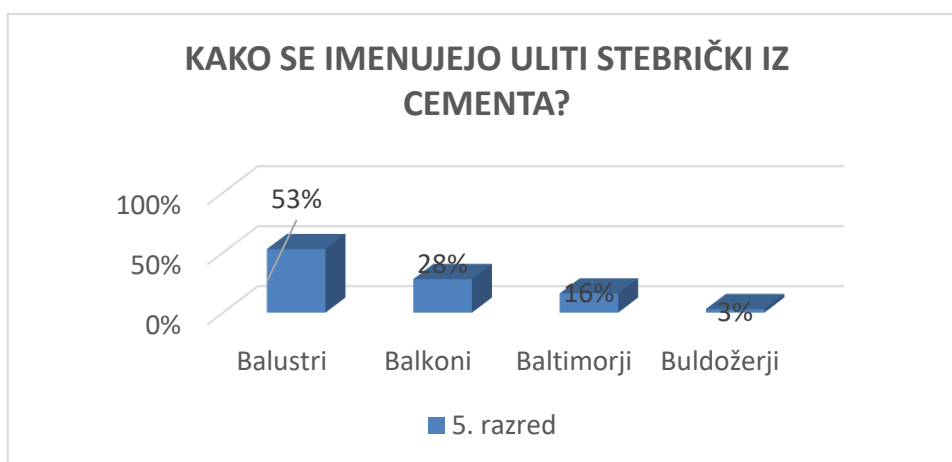

Grafikon 26: Pomisli, na kaj te spominja oblika poti., 7. r.

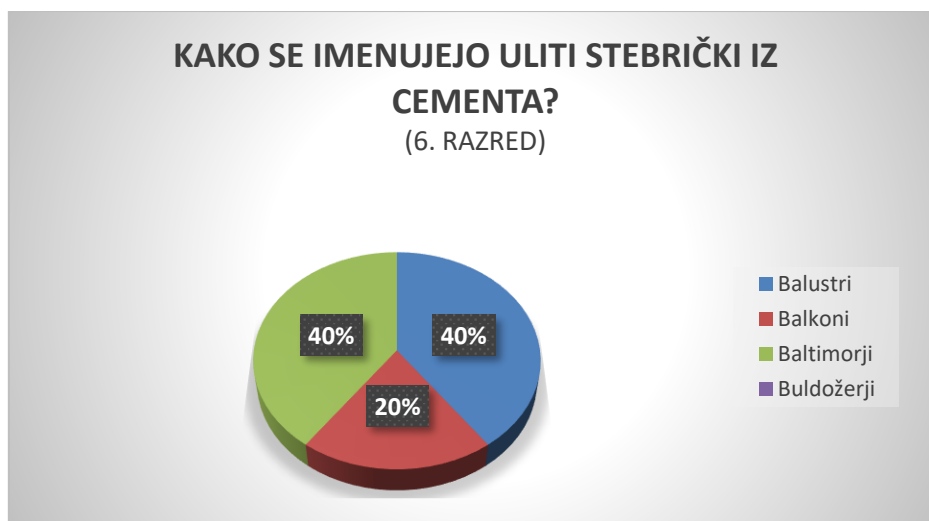
Ugotovitve: Pričakovala sva, da bo večina odgovorila pravilno, saj se pravilni odgovor skriva že v imenu parka, poleg tega pa smo ga že večkrat obiskali. Pravilno so izbrali učenci 5. razredov s 53 %, 6. razredov s 60 % in 7. razredov s kar 67 %.

13. Tromostovje ali Francov most (1933). Pred Plečnikovo prenovo je bil na tem mestu samo srednji most, le-temu je dodal dva stranska mostova za pešce in kolesarje in tako je dobil ime TROMOSTOVJE. Na mostu je kar 642 stebričkov ulitih iz cementa in iz drobljenega kamna. Kako se imenujejo?

- a) **Balustri. 53 %** (5. razred), **40 %** (6. razred), **54 %** (7. razred)
- b) **Balkoni. 28 %** (5. razred), **20 %** (6. razred), **21 %** (7. razred)
- c) **Baltimorji. 16 %** (5. razred), **40 %** (6. razred), **21 %** (7.razred)
- d) **Buldožerji. 3 %** (5. razred), **0 %** (6. razred), **4 %** (7. razred)

Grafikon 27: Kako se imenujejo uliti stebrički iz cementa?, 5. r.

Grafikon 28: Kako se imenujejo uliti stebrički iz cementa?, 6. r.

Grafikon 29: Kako se imenujejo uliti stebrički iz cementa?, 7. r.

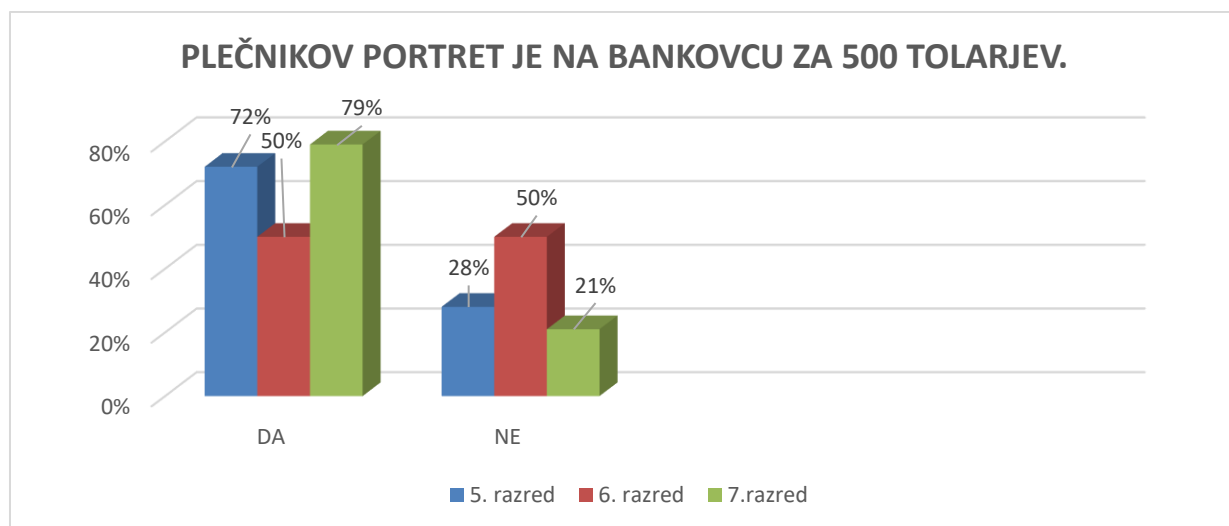
Ugotovitve: Večina učencev 5. in 7. razredov je izbrala pravilni odgovor, učenci 6. razredov pa so tehtali med odgovoroma balustri in baltimorji. Na koncu so zmagali BALUSTRI.

14. Plečnik je bil arhitekt, mojster svetovnega kova. Po šolanju v Ljubljani je izobraževanje nadaljeval v GRADCU, na DUNAJU, v PRAGI in ITALIJI. Po 33 letih se je vrnil v Ljubljano in želel Ljubljano preoblikovati v SLOVENSKO PRESTOLNICO. **Preberi spodnje trditve in označi z X trditev, s katero se strinjaš. Upava, da dobro poznaš Plečnikovo Ljubljano.**

PLEČNIK in LJUBLJANA	DA	NE

Plečnikov portret ja bil na bankovcu za 500 tolarjev. 	71 %	29 %
Češka prestolnica, kjer je Plečnik delal kot profesor in arhitekt, se imenuje Praga.	82 %	18 %

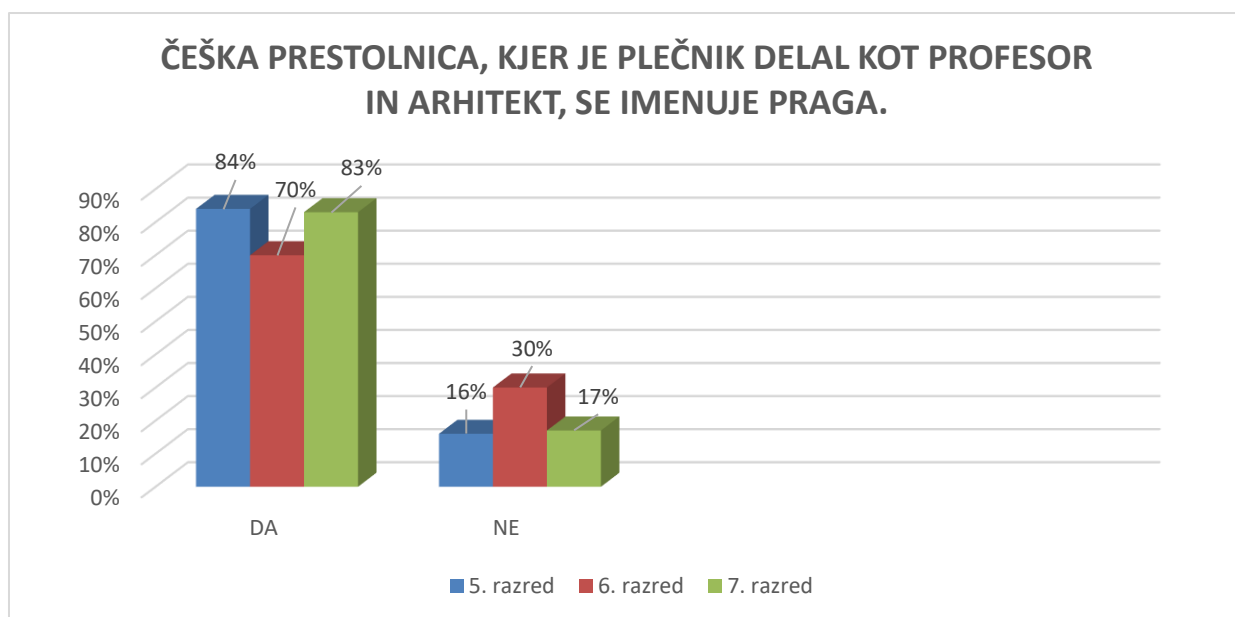
Leseni Plečnikovi stoli, ki so v knjižnici NUK, so mehki in oblečeni v tekstil.	38 %	62 %
Plečnik je hotel podreti LJUBLJANSKI GRAD in namesto njega zgraditi drugo stavbo.	18 %	82 %
Arhitekt Plečnik je imel neuresničeno idejo za PARLAMENT, ki naj bi stal v TIVOLIJU. 	68 %	32 %
V Ljubljani na Trgu francoske revolucije stoji spomenik v čast Prešernovi Iliriji.	50 %	50 %

Grafikon 30: Plečnikov portret je na bankovcu za 500 tolarjev., vsi anketiranci

Plečnikov portret ja bil na bankovcu za 500 tolarjev - DA : 72 % (5. r.), 50 % (6. r.), 79 % (7. r.)

Plečnikov portret ja bil na bankovcu za 500 tolarjev - NE : 28 % (5. r.), 50 % (6. r.), 21 % (7. r.)

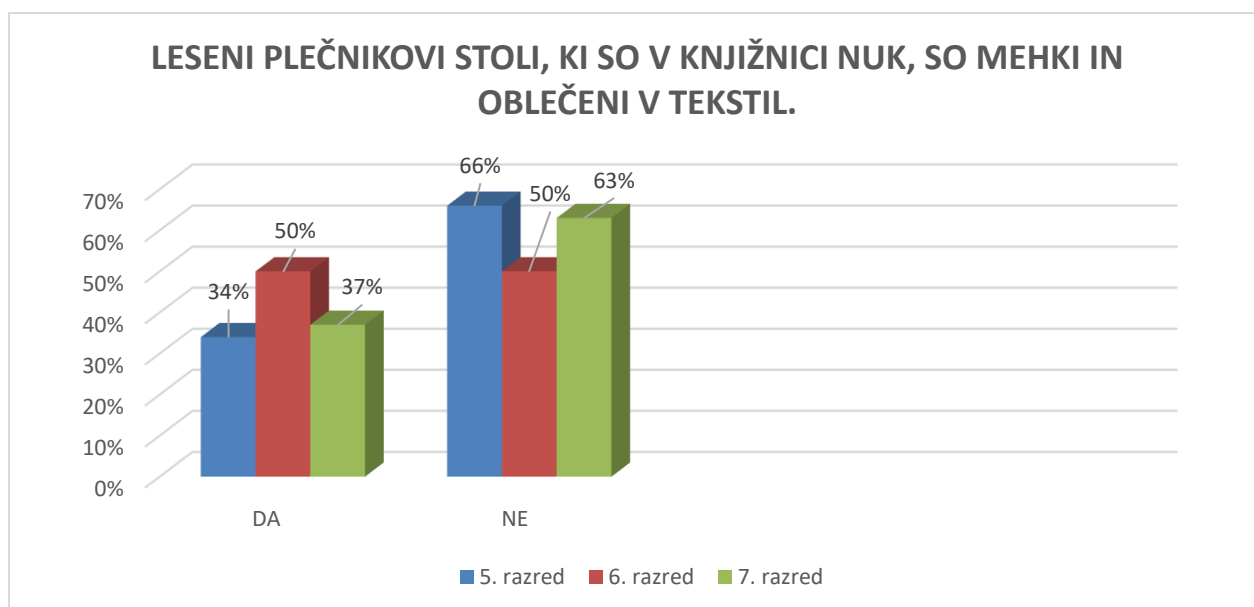
Grafikon 31: Češka prestolnica, kjer je Plečnik delal kot profesor in arhitekt, se imenuje Praga., vsi anketiranci

Češka prestolnica, kjer je Plečnik delal kot profesor in arhitekt, se imenuje

Praga – DA : 84 % (5. r.), 70 % (6. r.), 83 % (7. r.)

Češka prestolnica, kjer je Plečnik delal kot profesor in arhitekt, se imenuje

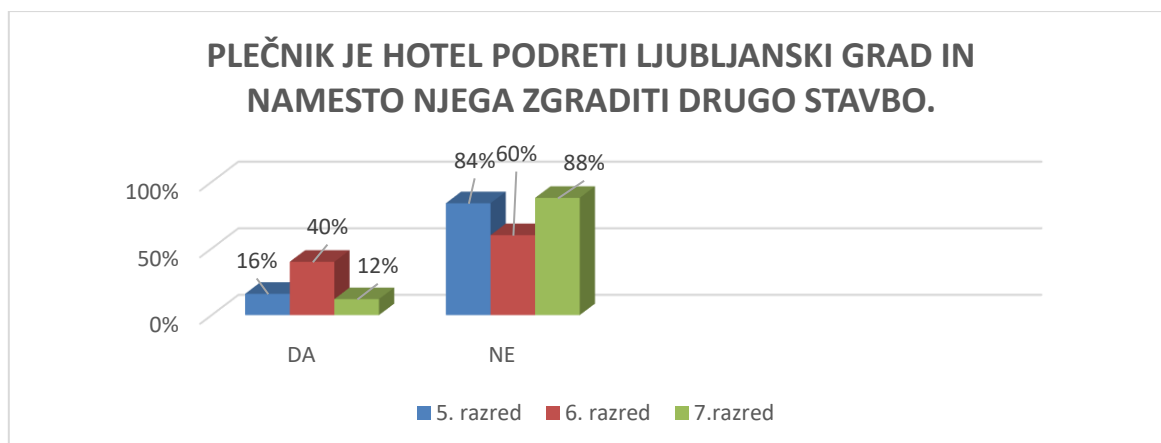
Praga – NE : 16 % (5. r.), 30 % (6. r.), 17 % (7. r.)

Grafikon 32: Leseni Plečnikovi stoli, ki so v knjižnici NUK, so mehki in oblečeni v tekstil., vsi anketiranci

Leseni Plečnikovi stoli, ki so v knjižnici NUK, so mehki in oblečeni v tekstil – DA : 34 % (5. r.), 50 % (6. r.), 37 % (7. r.)

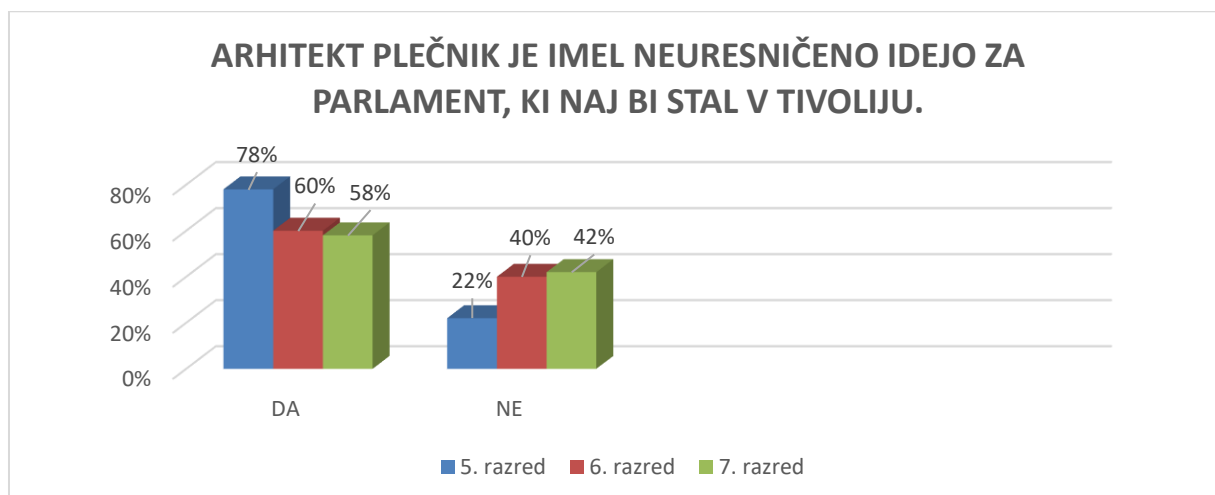
Leseni Plečnikovi stoli, ki so v knjižnici NUK, so mehki in oblečeni v tekstil – NE : 66 % (5. r.), 50 % (6. r.), 63 % (7. r.)

Grafikon 33: Plečnik je hotel podreti ljubljanski grad in namesto njega zgraditi drugo stavbo., vsi anketiranci

Plečnik je hotel **podreti LJUBLJANSKI GRAD** in namesto njega zgraditi drugo stavbo – **DA : 16 % (5. r.), 40 % (6. r.), 12 % (7. r.)**

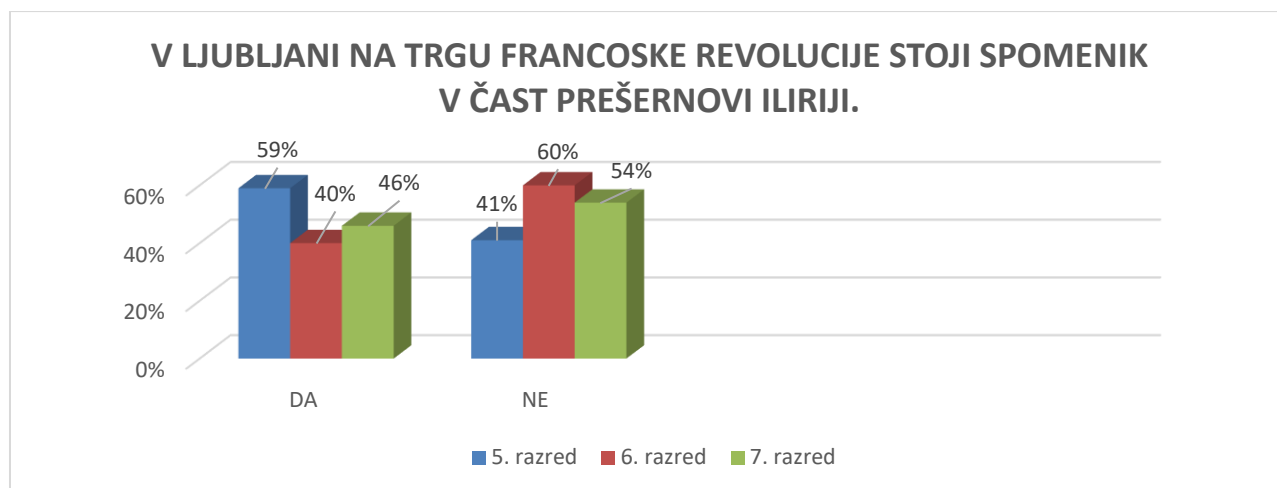
Plečnik je hotel **podreti LJUBLJANSKI GRAD** in namesto njega zgraditi drugo stavbo – **NE : 84 % (5. r.), 60 % (6. r.), 88 % (7. r.)**

Grafikon 34; Arhitekt Plečnik je imel neuresničeno idejo za Parlament, ki naj bi nastal v Tivoliju., vsi anketiranci

Arhitekt Plečnik je imel neuresničeno idejo za **PARLAMENT, ki naj bi stal v TIVOLIJU**
 – **DA : 78 % (5. r), 60 % (6. r), 58 % (7. r)**

Arhitekt Plečnik je imel neuresničeno idejo za **PARLAMENT, ki naj bi stal v TIVOLIJU**
 – **NE : 22 % (5. r.), 40 % (6. r.), 42 % (7. r.)**

Grafikon 35: V Ljubljani na Trgu francoske revolucije stoji spomenik v čast Prešernovi Iliriji., vsi anketiranci

V Ljubljani na Trgu francoske revolucije stoji spomenik v čast **Prešernovi Iliriji.**
 – **DA : 59 % (5. r.), 40 % (6. r.), 46 % (7. r.)**

V Ljubljani na Trgu francoske revolucije stoji spomenik v čast **Prešernovi Iliriji.**
 – **NE : 41 % (5. r.), 60 % (6. r.), 54 % (7. r.)**

Ugotovitve: Ugotavlja, da je večina anketirancev na večino vprašanj odgovorila pravilno, le pri eni trditvi je bil odgovor neodločen. Večina ve, da je bil Plečnik na bankovcu za 500 tolarjev, da je Praga glavno mesto Češke, vseeno naju je malo presenetilo, da so učenci vedeli, kakšni so stoli v NUK-u. Večini pa se ni zdelo mogoče, da bi Plečnik podrł Ljubljanski grad. Rezultat naju ni presenetil, saj si je kar težko predstavljati, da bi takšno idejo lahko uresničil. Tudi za trditev, da bi novi parlament stal v Tivoliju, se je večina odločila, da drži. Manj odločeni pa so bili anketiranci pri zadnjem vprašanju. Pričakovala sva, da bo večina izbrala trditev ne, saj se trg nahaja v naši soseski, v bližini Mestnega muzeja, ki smo ga tudi s šolo že obiskali.

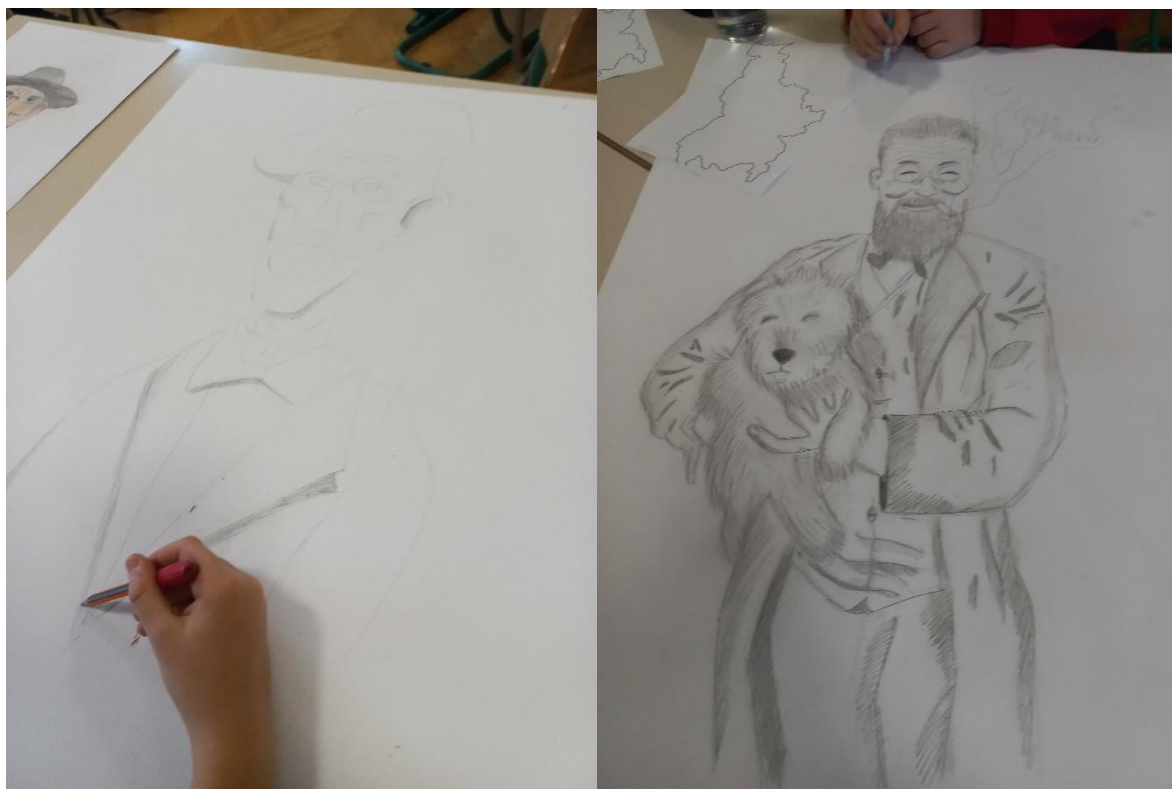
4.3 Ustvarjalna delavnica na OŠ Prule, Plečnik na majici in v sliki

V ponedeljek, 6. 12. 2021, smo na OŠ Prule izvedli delavnico Mojster Plečnik na majici in v risbi. Za delo smo potrebovali majico, šelešamer, nekaj znanja o Plečniku in veliko mero ustvarjalnosti. Po ogledu PowerPointa smo se lotili dela. Nastane so neverjetne mojstrovine.

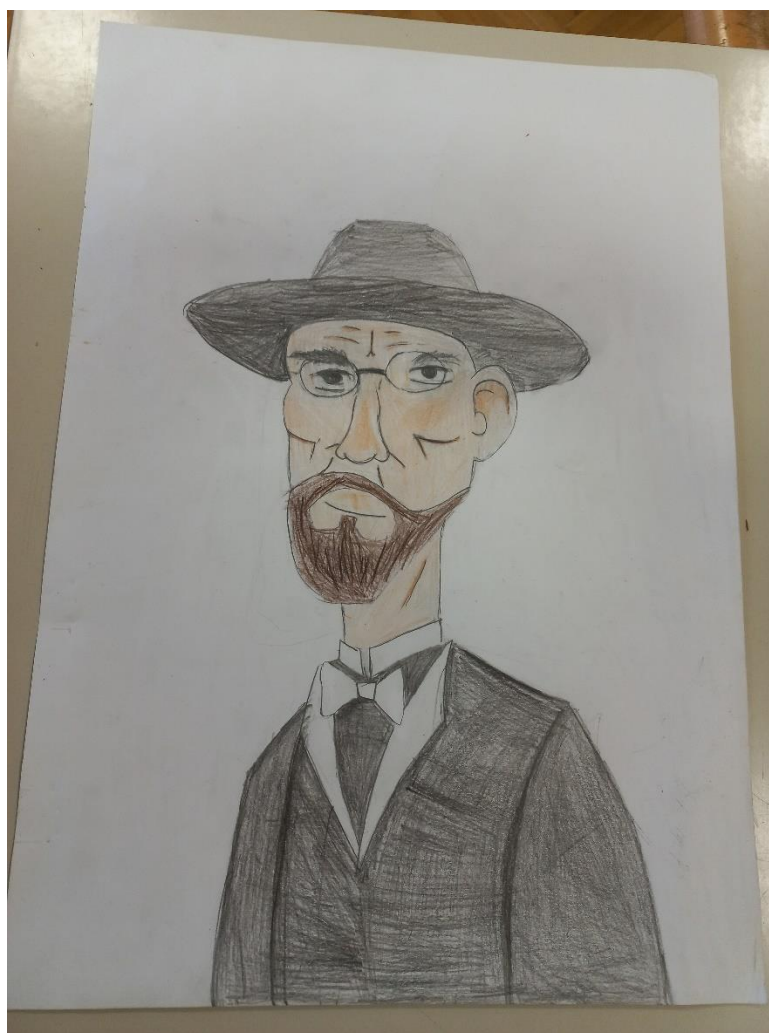
Slike 56, 57, 58: Ustvarjanje Plečnika

Slike 59, 60, 61: Plečnik in Sivko

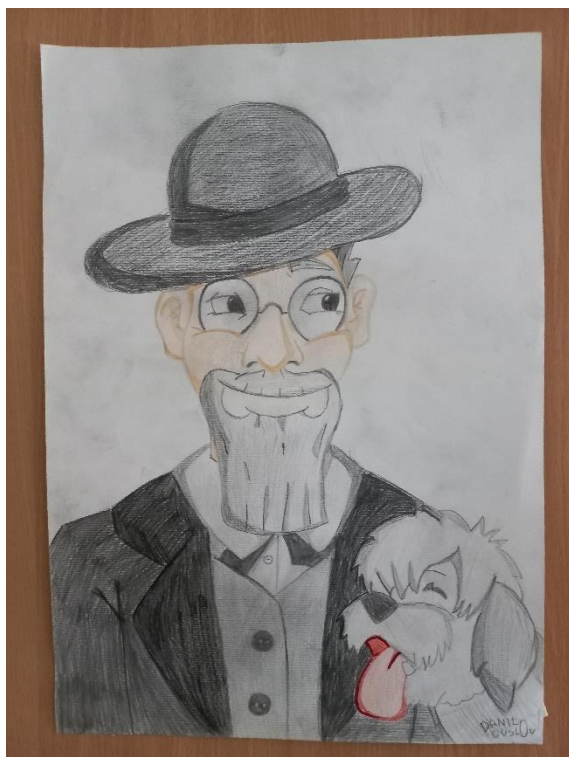

Slika 62: Plečnik

Sliki 63, 64: Sivko, Plečnikov podpis

Slike 65, 66, 67, 68: Sivko, Plečnik

Slike 69, 70, 71, 72, 73: Sivko, Plečnik

4.4 Razstava o Plečnikovem delu v Pragi

V začetku novembra sem obiskal (Luka) prav posebno razstavo o Plečnikovem delu v Pragi. Omogočili sta jo Mestna občina Ljubljana in Turizem Ljubljana v sodelovanju z Veleposlaništvom Češke republike v Ljubljani, Upravo praškega gradu in Kabinetom predsednika Češke republike.

Razstava so postavili ob priljubljeni sprehajalni promenadi v bližini Plečnikove hiše na Krakovskem nasipu – mestni galeriji na prostem. Pobuda zanjo sta dala Veleposlaništvo Češke republike in Uprava praškega gradu.

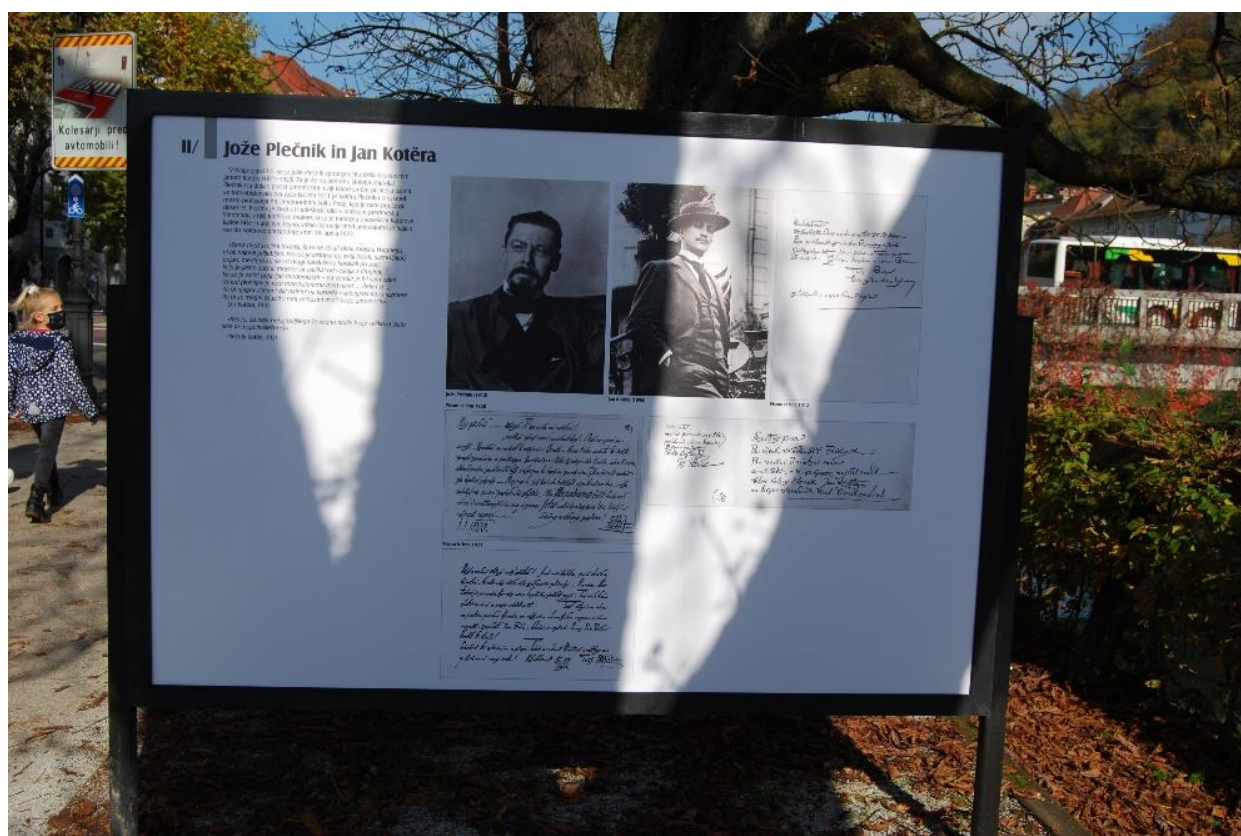

Slika 74: Predstavitveni pano o Plečnikovem delu v Pragi in raziskovalec Luka Lindič

»Če hočem delati dobro arhitekturo, moram biti dober človek,« je dejal naš največji arhitekt Jože Plečnik (1872–1957). To lahko preberemo na razstavi z naslovom Jože Plečnik in Praga, ki je bila na ogled na prostem na Krakovskem nasipu ob Ljublanici. Plečnik je pustil močan pečat v arhitekturi češke prestolnice, kjer je med letoma 1911 in 1921 deloval kot profesor na

Umetnostni šoli, po tem pa do leta 1935 kot arhitekt praškega gradu. V desetih letih profesorskega delovanja na Umetnoobrtni šoli v Pragi je Plečnik vzgojil več kot 50 arhitektov, ki so po njegovem zgledu vplivali na praško arhitekturo in pomembno prispevali k visoki ravni češke moderne arhitekture.

Na dvaindvajsetih panojih je lepo predstavljeno obdobje, ki ga je Plečnik preživel v Pragi.

Slika 75: Plečnik in Kotěra, sošolca in prijatelja, na sliki pa tudi pisma, ki sta si jih pisala.

Večina razstave je bila posvečena praškemu gradu, ki ima še danes velik pomen. Ob ogledu fotografij sem lahko še bolj podrobno spoznal notranjost praškega gradu z bogato knjižnico, notranjimi dvoranami in stopnišči, dvorišča in vrtove, kot so Rajski vrt in Vrt na Okopih, Malo razgledišče, Belleuve, vrt na Bastiji ...

Slika 76: Praški grad – Malo razgledišče in Bellevue

Slika 77: Praški grad – Stebriščna dvorana

Slika 78: Praški grad – knjižnica v Masarykovem stanovanju

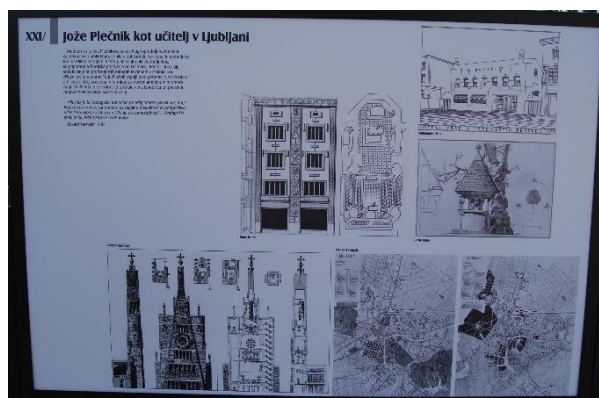

Slika 79: Cerkev sv. Srca Jezusovega

Slika 80: Dvorec Lánya

V zadnjem sklopu razstave sem izvedel še nekaj o Plečnikovem poučevanju v Pragi in Ljubljani.

Sliki 81, 82: Plečnik kot učitelj

Na zadnjem panoju muzeja na prostem sem si lahko ogledal zemljevid Ljubljane, na katerem so označena vsa Plečnikova dela.

Slika 83: Zemljevid Plečnikovih del v Ljubljani

Čeprav so Plečnika želeli na akademiji v Pragi zaposliti, je dal prednost rodni Ljubljani, kjer je leta 1921 na povabilo Ivana Vurnika sprejel mesto profesorja arhitekture na Univerzi v Ljubljani in tam ostal do leta 1956.

Ugotovil sem, da se velika večina Plečnikovih del nahaja v bližini naše osnovne šole.

Slika 84: OŠ Prule

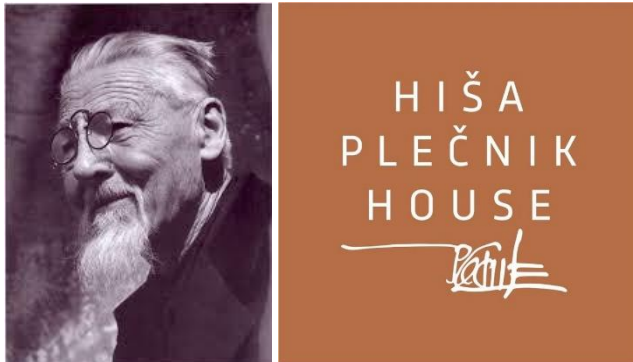
Sama razstava je bila zelo zanimiva, saj sem si lahko ogledal kar nekaj fotografij, ki jih še nisem videl, in tako izvedel še nekaj novega.

Ob Plečnikovi vrnitvi v Ljubljano se je mojster s svojimi ljubljanskimi študenti začel ukvarjati z urbanizmom in dopolnjevanju mesta, kjer je najprej dopolnjeval rimske osi, zlasti nekdanji *cardo*¹⁴ blizu svoje rojstne hiše. Posvetil se je parku Tivoli in Grajskemu griču in z različnimi arhitekturnimi posegi pripomogel k plemenitenju mesta. Pogosto je uporabil drevje in drugo rastlinje v svojih ureditvah. Pomanjkanje sredstev za gradnjo ni bila ovira zanj, ker je z domišljijo našel cenejše rešitve za tlakovanje trgov in ulic, beton za balustrade ali pa je uporabil odstranjeni kamen pri drugih projektih. Leta 1938 je postal član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Izvoljen je bil za častnega meščana mesta Ljubljana za kar je prejel odlikovanje Zasluge za narod, Prešernovo nagrado, promoviran pa je bil tudi za častnega doktorja Tehniške visoke šole na Dunaju in v Ljubljani leta 1952. Častili so ga mnogi učenci in veliko uglednih politikov. Umrli je 7. januarja 1957 na svojem domu v ljubljanskem Trnovem. Pokopan je v družinskem grobu na Žalah, ki ga je sam zasnoval.

¹⁴ Kardo (latinsko CARDO, CARDO MAXIMUS) je bila v rimskih mestih, vojaških taborih in kolonijah cesta, ki je potekala v smeri sever-jug. Glavni kardo (*cardo maximus*) se je na sredini pravokotno križal z glavnim dekumanom (*decumanus maximus*).

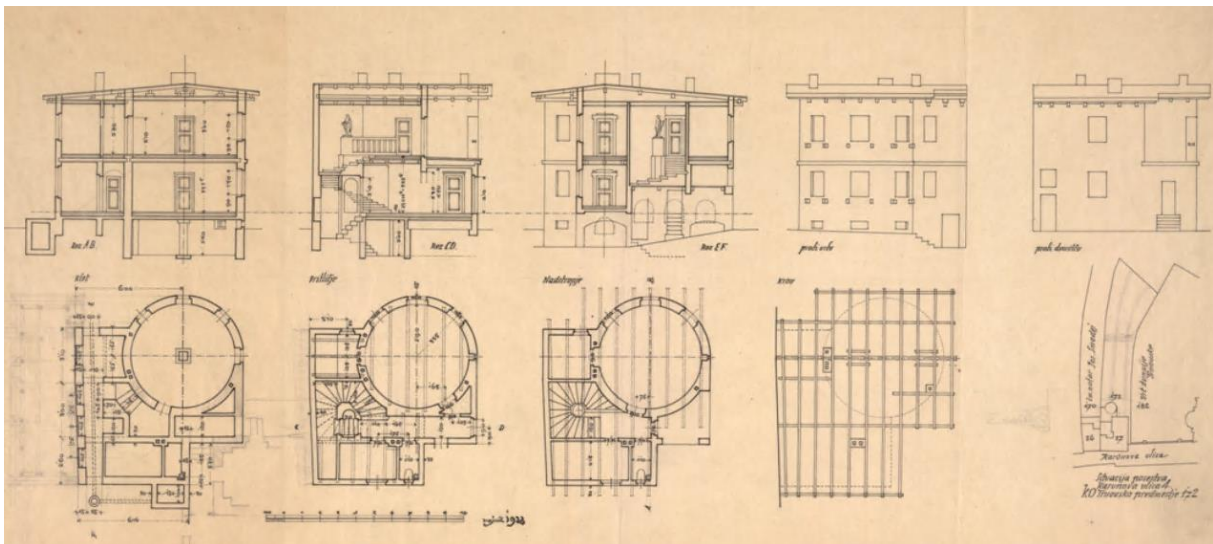
4.5 Plečnikova hiša – biser slovenske kulturne dediščine 20.stoletja, ogled stalne razstave, občasne razstave Plečnik in vodstvo po Plečnikovem domu

Karunova 4–6
1000 Ljubljana
T 01 24 12 506
E prijava@mgml.si

Datum: 9. 10. 2021 ob 10.00

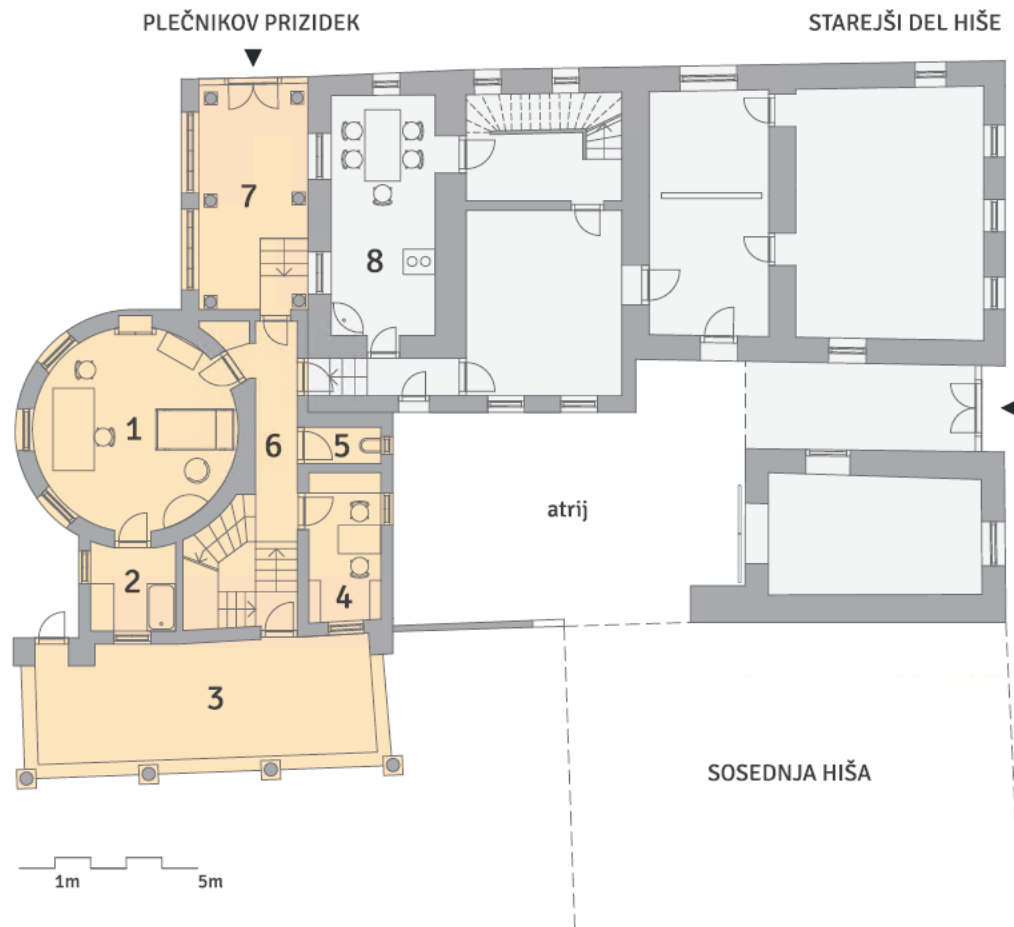
Plečnikova hiša, ki jo je arhitekt načrtoval in zgradil zase, je del arhitekturne dediščine. Številne nedokončane skice, nešteti svinčniki, očala, radirke in instrumenti za risanje arhitekturnih načrtov, odloženi na mizo, kakor da se bo mojster zdaj zdaj vrnil k delu, dajejo občutek, da smo se znašli v časovni kapsuli.

Slika 85: Skica

Arhitektura je avantura, ki je namenjena nam, osnovnošolcem.

Tloris Plečnikove hiše je izgledal takole:

Slika 86: Tloris Plečnikove hiše

- VHODNA VEŽA 7
- SPREJEMNICA 4
- DELOVNA SOBA IN SPALNICA 1
- KOPALNICA 2
- ZIMSKI VRT 3
- KUHINJA IN JEDILNICA 8
- STRANIŠČE 5
- HODNIK 6

V petek, 9. 10. 2020, sva se z mentorico odpravila v Plečnikovo hišo. Hišo, v kateri je živel in ustvarjal arhitekt in mojster Plečnik. Predstavili so nama njegovo hišo in življenje slavnega arhitekta. Hiša, v katero se je preselil, ko je leta 1921 prišel v Ljubljano, je bila najprej manjša, kasneje pa je dokupil še sosednjo hišo, da je imel mir pred nadležnimi obiskovalci.

Ko je hodil mladi Plečnik še v osnovno šolo v Ljubljani, je imel zelo slabe ocene, zato ga je oče izpisal, da mu je pomagal v delavnici. Takrat so videli, da je talentiran, zato so ga vpisali nazaj v šolo, ki jo je dokončal v Ljubljani, nato pa je šel študirat v tujino.

Plečnik je vedno želel živeti v stolpu; njegova želja se je izpolnila, saj si je kot prizidek k hiši naredil pravi okrogli stolp. Ker je v svoji hiši zelo nerad sprejemal goste, je imel v ta namen sprejemno sobo, v kateri je imel eno leseno klop, ki ni bila ravno udobna, zato so imeli njegovi gostje kmalu dovolj njegove družbe in so sami zapustili hišo. Plečnik je veliko ustvarjal, včasih tudi v banji, zato je imel ob banji omaro in mizico, da ideje slučajno ne bi pozabil ali da se ne bi izgubile. Plečnik ni maral spanca, saj je menil, da je treba že zgodaj vstati, da čim več narediš, kar veliko pove tudi o njegovi postelji in stoli. Mojster pa tudi ni metal karkoli med odpadke; doma je imel zelo majhne svinčnike, saj jih je porabil vedno čisto do konca. Arhitekt je želel podreti Ljubljanski grad in tam zgraditi parlament, vendar mu meščani tega niso dovolili. Ko je ustvarjal, je imel rad mir, saj je bil pri svojem delu zelo osredotočen in natančen.

Sama hiša ima veliko verskih simbolov, kar pove, da je bil Jože Plečnik zelo veren človek. Njegov prijatelj in sosed Fran Saleški Finžgar je delal v trnovski cerkvi in velikokrat je prišel k Plečniku na obisk. Bila sta dobra prijatelja. Slavni arhitekt je prejel darilo od Josipa Broza Tita, ker mu je naredil paviljon na Brionih.

Zelo rad je imel kavo, zlasti zjutraj jo je po navadi spil, medtem pa je že imel načrte in je delal. Je pa tudi veliko kadal najcenejše cigarete brez filtra.

Za hišna opravila je imel tudi svojo gospodinjko Urško. V hiši je imel veliko daril prijateljev, saj so mu veliko pomenila. V svojo delavnico je vabil svoje najuspešnejše študente, pri katerih je videl potencial, in z njimi delal različne projekte. Imel pa je tudi letni vrt, v katerega si prišel skozi zelo ozka vrata in si se moral skloniti, da si prišel vanj; vedno je hotel, da se rožam prikloniš. Na zunanjem vrtu je imel kanalizacijske cevi za označevanje poti, saj je mnogo materiala recikliral in ga povezal z naravo.

Slike 87, 88, 89, 90: Pročelje Plečnikove hiše

Slika 91: Luka Lindič pred Plečnikovo hišo

V Plečnikovi hiši naju je sprejela kustosinja Nika Damjanovič in bila navdušena, da nas mlade še vedno navdihujejo Plečnikove stvaritve.

Slika 92: Luka Lindič in kustosinja Nika Damjanovič

Slika 93: Maketa Plečnikove hiše

Sliki 94, 95: Voden ogled po Plečnikovi hiši

Jože Plečnik je bil v prvem letniku nižje gimnazije zelo neuspešen, zato je svoje šolanje tam kar hitro končal in začel delati v očetovi delavnici.

Kasneje je vseeno svoje šolanje nadaljeval, saj je dobil deželno štipendijo za Deželno šolo v Gradcu. Po končani šoli je postal umetnostni mizar in načrtovalec pohištva.

Arhitektura ga je navdušila, ko je videl načrte za prenovo berlinske katedrale, ki jih je narisal Otto Wagner.

Študij je potem nadaljeval v Gradcu, kjer je bil njegov učitelj Leopold Theyer, in na Dunaju, kjer ga je učil Otto Wagner.

Za svoje uspešno diplomsko delo je dobil za nagrado Rimsko štipendijo, ki mu je omogočila nekajmesečno potovanje po Italiji in Franciji.

Leta 1901 je odprl čisto svoj arhitekturni atelje. Od leta 1911 je bil profesor na Umetniško-obrtni šoli v Pragi, od leta 1921 pa na Tehniški fakulteti v Ljubljani.

Dobil je zelo veliko nagrad, med drugim je bil izvoljen tudi za častnega meščana mesta Ljubljana, prejel je odlikovanje Zasluge za narod, Prešernovo nagrado, bil je tudi častni doktor Tehniške visoke šole v Ljubljani in na Dunaju.

Umrli je 7. januarja 1957 na svojem domu v Trnovem.

DELO JOŽETA PLEČNIKA

Mojster Plečnik je znal dobro reševati urbanistične probleme. Načrtoval je javne in zasebne zgradbe na Dunaju, v Pragi in Ljubljani. Na Dunaju sta njegovo deli cerkev sv. Duha in Zacherlova hiša, v Pragi Hradčani, v Ljubljani pa Tromostovje, arkade osrednje mestne tržnice, zapornice na Ljubljani, stavba NUK, osrednje sprehajališče v Tivoliju, Čevljarški most, mestno pokopališče Žale ... Njegova dela pa se nahajajo tudi v drugih krajih po Sloveniji.

Ljubljana se je zaradi njegovih zamisli iz provincialnega habsburškega mesta spremenila v slovensko prestolnico. Za njegovo najpomembnejše delo velja Narodna in univerzitetna knjižnica ali na kratko NUK.

Njegovo delo pa niso bile le stavbe in mostovi, ampak tudi izdelki umetne obrti. Pri svojem delu je rad uporabljal različne materiale. Nekatere njegove ideje so bile popolnoma nerealne, zato so ostale neizvedene.

Delo Jožeta Plečnika je pomembno kar na dveh področjih – pri ustvarjanju podobe mest in pri poučevanju študentov.

Sliki 96, 97: Stoli in vhod v hišo

Slike 98, 99, 100, 101, 102: V sprejemnici

Slike 103, 104, 105, 106, 107: V kuhinji

Slika 108: Džezve

Slika 109: Spalnica

Sliki 110, 111: Očala, svinčniki

Slike 112, 113, 114, 115: Knjige, klobuk, drobnarije, postelja

Slika 116: Postelja

Slika 117: Soba

Slika 118: Pisalna miza

Plečnik je prebival v obiskani hiši med letoma 1921 in 1957. Kot MUZEJ pa je odprta od leta 1974 in omogoča intimni vpogled v Plečnikov ustvarjalni svet. V letih 2013–2015 je doživela hiša s pomočjo evropskih sredstev celovito konservatorsko, restavratorsko in arhitekturno prenovo. Marsikatera ideja se je Plečniku porodila prav v njegovem domu, v hiši v Trnovem, ki je danes urejena kot muzej in je bila leta 2009 razglašena za spomenik državnega pomena.

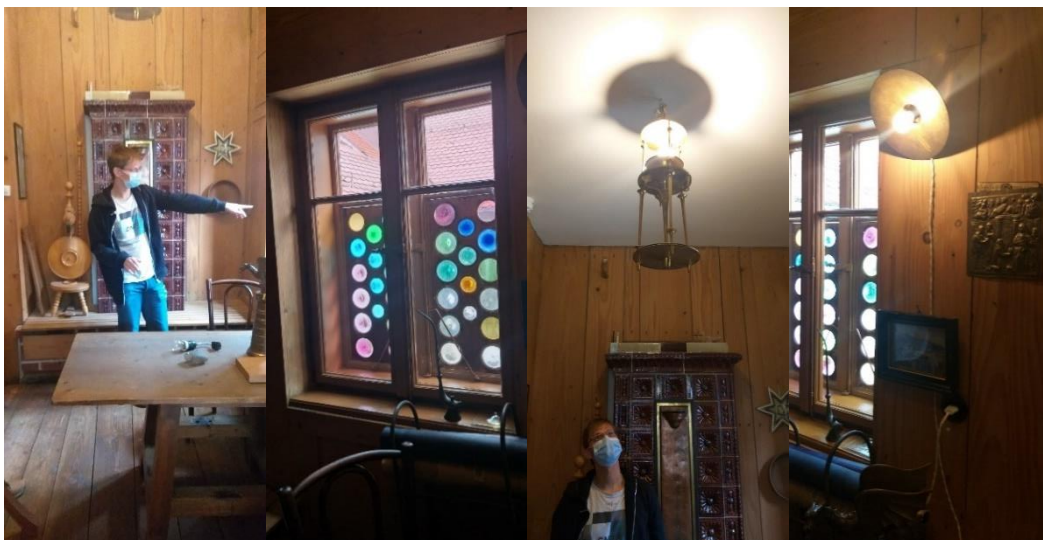

Slike 119, 120, 121: Kopalnica, banja, tuš

Slike 122, 123, 124: Pogled na spalnico

Slike 125, 126, 127, 128, 129: Soba za goste

Slika 130: Delovna soba

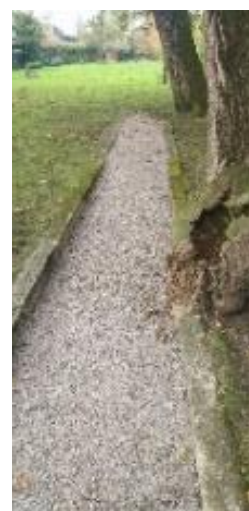
Slike 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138: Detajli delovne sobe

Slika 139: Omara

Slika 140: Plečnikova dela v miniaturi

Slike 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149: Zimski vrt

Slike 150, 151, 152: Plečnikov vrt, čebelnjak

Sprehod skozi Plečnikovo stavbo je bilo neverjetno popotovanje. Videl sem, da so v hiši, v kateri je Plečnik živel po vrnitvi v svojo domovino leta 1921, na ogled lepo ohranjeni bivalni prostori ter Plečnikovi osebni predmeti. Hišo in sosednjo starejšo predmestno stavbo je Plečnik preuredil in dozidal stolp na dvorišču. Pogosti so elementi, ki so ostali od njegovih projektov ali ostanki prezidav drugih stavb. Leta 1915 je staro hišo kupil arhitektov brat Andrej. Po arhitektovem prihodu v Ljubljano so sestra in brata sklenili, da bodo živeli skupaj, zato je arhitekt ob stavbi zgradil valjast prizidek (1925). Pozneje je dodal zastekljeno preddverje, po odkupu sosednje hiše pa še zimski vrt (1930). Z arhitektom je krajši čas živel le brat Janez. Po bratovem odhodu si je arhitekt dodatno preuredil hišo v skladu s svojimi potrebami.

Arhitekt Jože Plečnik je v svojem življenju prehodil dolgo pot od vajenca v mizarski delavnici svojega očeta Andreja do uglednega profesorja na Fakulteti za arhitekturo v Ljubljani ter prejemnika številnih državnih in mednarodnih priznanj. Že za časa svojega življenja so ga spoštovali in cenili njegovo umetnost in mojstrsko delo. Njegovo vizionarstvo ter izviren

pristop pa še danes navdihujeta strokovnjake in ljubitelje arhitekture po vsem svetu. Ljubljjančani smo ponosni na našega velikana, na našega mojstra, ki nam še dandanes določa korake. Tudi mi mladi se zavedamo, kaj nam je zapustil, kakšno neprecenljivo bogastvo, lepoto, umetnost, kulturo. Ponosen sem, da sem Ljubljjančan, saj se zelo rad sprehajam po naši Plečnikovi Ljubljani.

4.6 Intervju z dr. Petrom Krečičem

Intervju preko spleta, 8. 11. 2020

Draga mlada raziskovalca,

Veseli me, da želite kot mlada raziskovalca nadaljevati raziskave, ki so se začele že za Plečnikovega življenja, nadaljevale pa kmalu po njegovi smrti. Tako imata na voljo že lepo zbirko knjig o Plečniku in naj Vaju nič ne ustavi, da jih ne bi začela prebirati. V začetku bo šlo verjetno malo trdo, zaradi množice novih strokovnih izrazov, potem bo pa vse lažje. Bosta videla. In zdaj k odgovorom na Vajina vprašanja:

Plečnikovo delo je obsežno. Pa vendar nam lahko za začetek predstavite Plečnika kot arhitekta. Katere so njegove najvidnejše mojstrovine v Ljubljani?

No, saj jih ni tako težko najti in naštet: Cerkev sv. Frančiška v Šiški, Stadion za Bežigradom (žal v zelo slabem stanju), stavba Narodne in univerzitetna knjižnice, Tržnice, Baragovo semenišče (žal nedokončano), Poslovitveni kompleks Žale, ob tem pa izjemne mestne ureditve, kot je Vegova cesta, Kongresni trg, zapornica na Ljubljani, ureditev Rimskega zidu ..., če se omejim na res najvidnejše.

2. Hišo v Trnovem so leta 1915 kupili bratje Andrej, Jože in Janez Plečnik. Kaj je Plečnik zasnoval in zgradil, da je danes to velik Plečnikov kompleks?

Vajina trditev ni čisto točna. Staro hišo ob Karunovi 4 tik za trnovsko cerkvijo je kupil Plečnikov brat Andrej Plečnik na skrivaj in tako Jožeta kot ostale člane družine zelo presenetil. Jože je bil navdušen in je takoj začel risati, kako bi hišo povečal in polepšal. Potem, ko se je Jože l. 1921 vrnil za stalno iz tujine, se je vsa družina odločila, da bodo hiši dozidali prizidek, tako da bi lahko vsi štirje (tudi sestra Marija) v miru živeli tam na stara leta. Plečnik je zasnoval valjasti prizidek, a se je na koncu izšlo tako, da sta ostala hiša in prizidek le Jožetu. Za pomoč v gospodinjstvu se je zvrstilo nekaj gospodinj. Prostore, ki jih ni uporabljal, je dajal v najem. Jože je živel v prizidku, spodaj je imel spalnico, v zgodnjem nadstropju pa atelje. Kmalu je na severni strani prizidal vhodno vežo, za tem na južni strani, potem ko je dokupil še sosednjo hišo na Karunovi 6, še zimski vrt (cvetličnjak). Obema hišama je pripadal še dolg vrt; no, in vse to skupaj predstavlja kompleks Plečnikove posesti. Bistveno spoznanje ob Andrejevem nakupu stare trnovske hiše pa je, da je s tem Jožetu signaliziral, da se lahko vrne v domovino, kar se je po

prvi svetovni vojni tudi zgodilo. Jože Plečnik je tako lahko svoji domovini, ki ji je bil neskončno vdan, razdal vse svoje izjemne umetniške darove.

3. Plečnik je med leti 1928 in 1940 urejal Kongresni trg in park Zvezda. Kakšno zgodovino ima Kongresni trg? S čim so obrobili in tlakovali trg po njegovih načrtih? Katera drevesa so nadomestila stara kostanjeva drevesa?

Po mojih podatkih je bil trg urejen že jeseni 1927, Zvezda pa končana leta 1940, ko so odkrili spomenik jugoslovanskemu kralju Aleksandru znotraj po Plečniku urejene Zvezde. Kongresni trg je nastal l. 1821, ko so ga ob ljubljanskem kongresu uredili za vojaške parade. Za to so podrli kapucinsko cerkev s samostanom, samostanski vrt pa uredili v park Zvezdo. Prvotno so stale tam urejene vrste kostanjev, ki pa Plečniku niso ugajali in jih je zamenjal s platanami. Ureditev Kongresnega trga je preprosta, stroga, a učinkovita. V kvadratno mrežo, izvedeno v temno obarvanem betonu, je dal uliti svetla betonska polnila, dodatno pa vpeljal v optično igro dve simetriji: simetrijo, ki jo določa os fasade uršulinske cerkve z znamenjem sv. Trojice pred njo, in os trga, ki jo označuje vrsta visokih svetilk. Trg razmejuje od Zvezde betonska obroba, na kateri so razmeščeni po Plečniku izoblikovani stebriči, ki sicer obrobijo celotno Zvezdo, torej sta oba odprta prostora mišljena kot dve ločeni prostorski enoti.

4. Ljubljana je ena redkih prestolnic, ki še danes slavi Napoleona. Kje in kakšen steber je Plečnik postavil leta 1929 ob 120. obletnici ustanovitve Ilirskih provinc? Kakšni verzi so zapisani na spomeniku, iz katere pesmi?

Da, res je. Slovenci so ga postavili Napoleonu iz hvaležnosti, ker je v del visokega šolstva vpeljal slovenski jezik in iz Ljubljane naredi prestolnico Ilirskih provinc. Spomenik stoji v osi Vegove ceste. Sestavljen je iz blokov hvarskega belega kamna. Na vrhu ga krasi grb Ilirije, na severni strani Napoleonov portret, na južni ženska glava kot personifikacija Ilirije. Zlate palme je prispevala Francoska republika. Slovenske verze so vzeli iz hvalnice Valentina Vodnika (Napoleon reče: Ilirija vstan'!), francoske pa je napisal pesnik Oton Župančič. Še zanimivost: slovesno odprtje so tedaj neposredno prenašali po radiu Ljubljana, ki je bil ustanovljen leto prej.

5. Sredi Ljubljanice stoji Tromostovje (1933.) Pred Plečnikovo prenovo je tukaj stal en sam današnji most, današnji srednji most. Po kom je dobil ime? Kaj je Plečnik dodal mostu? Umestil

je 642 stebričkov. Kako se imenujejo in zakaj? Zakaj se je Plečnik odločil za gradnjo dveh stranskih mostov? Zakaj so stopnice, ki vodijo nadstropje nižje, pomembne?

Plečnik je imel pred sabo zelo lep kamnit most. Po nadvojvodi Karlu Habsburškem so mu Ljubljančani nadeli ime Francov most. Ta je sredi 19. stoletja zamenjal stari, še leseni most, ki so ga postavili še v srednjem veku. Idejo, da bi osrednjemu mostu dodal še dve brvi za pešce, je dal reševati svojim študentom. Šlo je za to, da se promet pešcev loči od voznega, pa hkrati za lepotni poseg, ki v bistvu razširja prostor Prešernovega trga in daje hkrati s pogledom v ožine med mostovi dramatične učinke. Z obliko stebričev (s tujko balustrov) v ograjah in s spuščnimi stopnišči na spodnje nadstropje se je oprl na motive beneških mostov, ker je hotel dati Ljubljani z njimi mediteranski nadih. Močno povečane zgodnjerenesane stebriče pa je uporabil za svetilke na mostu, ki delujejo v dinamiki gibanja oblik in ljudi na mostu v videzu plamenov.

6. Pravijo, da je najznamenitejši izmed vseh Plečnikovih stavb NUK. Zakaj? Katere materiale je mojster uporabil pri izgradnji fasade?

Seveda, brez vsakega dvoma. To je hiša muz¹⁵. Ko vstopate, primete za rep Pegaza, antičnega konja, simbol pesništva in pesniškega navdiha. To je spomenik knjigi, jeziku, znanju in kulturi, ki nas povezuje s staro Grčijo in antično kulturo, kar simbolizirata jonska stebra pred velikima oknoma velike čitalnice. Motiv za fasado, deljeno na podstavek, obdelan v sivi rustiki (kompoziciji sivih različno obdelanih kamnov) in nadstavbo, v katero je ob različno obdelanih kamnih vpeljal še opeko, je na svojem znamenitem italijanskem potovanju (1898/1899) našel v hiši Federiga Zuccarija v Firencah, kjer je ta poznorenesančni mojster prav tako "razmetal" kamne po fasadi, le da je Plečnik iz tega motiva naredil veliko umetnino, razvpito po vsem svetu. Ob tem nikakor ne gre spregledati sporočila, ki ga je Plečnik vnesel v svoje znamenito stopnišče. Vstopna veža je presenetljivo majhna in temna, a se da v hipu, ko vstopiš vanjo, ujeti žarek svetlobe, ki pade iz vrhnjega okna velike čitalnice. Plečnik torej sporoča: iz teme neznanja se človek vzpenja po dolgem stopnišču k svetlobi znanja, spoznanja in navdiha.

---

¹⁵ Muze (starogrško *Μοῦσαι*) so bile v grški mitologiji boginje umetnosti in znanosti.

7. Žal si knjižnice NUK (1941) nismo mogli ogledati (covid-19.) Prebrali smo, da ko vstopiš v njeno notranjost in se sprehodiš vse do vrha stopnišča, opaziš, da je spodaj temno, zgoraj pa v sončnem vremenu skozi okna posije sonce. Ima to kakšen pomen?

Sem pravkar razložil. Samo nasvet: takoj ko bo mogoče, pohitita in si vse opisano natančno oglejta. In če se bosta vprašala, kako je Plečniku uspelo na fasadi narediti tako popolno kompozicijo opeke, različnih kamnov, oken idr. v času, ko ni bilo mogoče tega reševati z računalnikom, pa se mi spet oglasita.

8. NUK ima obliko nepravilnega trapeza z dvoriščem na sredi. Kakšno vrzel je želel Plečnik zapolniti z izgradnjo NUK-a?

Plečnik je idealno poenostavil tloris na področju nekdanjega knežjega dvorca, ki so ga kmalu po sredi 17. stoletja pozidali knezi Turjačani. Stavba je stoletja veljala za eno najlepših zgradb v Ljubljani, slogovno pa sodi v zgodnji barok. Po ljubljanskem potresu l. 1895 so jo po mnenju mnogih poznavalcev brez potrebe podrli. A kakorkoli, Plečnik je izkoristil lokacijo za stavbo, ki prvotni nikakor ne dela sramote.

9. Zakaj je Jože Plečnik NUK poimenoval »hram učenosti«?

Ali ni to razumljivo samo po sebi? V knjižnici se hranijo domala vsi knjižni zakladi, kar se jih je ohranilo na Slovenskem, zraven pa še vsa potrebna znanstvena dela, revije, digitalne informacije itd., ki jih potrebujejo študentje in profesorji za svoje raziskovalno delo.

10. Zakaj so čitalniški stoli trdi in neudobni?

Kdo to pravi? Jaz sem presedel tam najmanj dve leti svojega študija, pa se mi niso nikoli zdeli neudobni. Ni vse v tapeciranju in oblazinjenju, pravi arhitekt zna dati tudi lesenemu stolu udobno obliko.

11. Leta 1941 je nastalo še eno znamenito Plečnikovo delo – TRŽNICE. Kaj nam lahko poveste o tej mojstrovini?

Tržnice so nastale iz potrebe, saj so do tedaj prodajali meso na obrežju Ljubljanice v lesenih utah, prav nehigiensko. Plečnik je dal prostor predvsem mesnicam, ki jih je razmestil v dve

dolgi liniji tržnic. Te je nekako v sredi razdelil z monumentalnim¹⁶ Mesarskim mostom (ta je ostal neizveden, pred leti so tam uredili mostno ploščad, okrašeno s kipi Jakova Brdarja), v sam potek linij lokalov pa umestil veliki odprti loggi. Tržnice so končali šele proti koncu vojne leta 1944. V devetdesetih letih kmalu po osamosvojitvi jih je izvrstno prenovila arhitektka Barbara Rot.

12. Križanke so bile zadnji mojstrov projekt (leta 1956). Obnavljati jih je začel pri 80 letih. Po njegovi smrti je delo nadaljeval njegov učenec Anton Bitenc. Kaj je bilo na ozemlju današnjih Križank v srednjem veku? Kaj je pravzaprav Plečnik preuredil? S čim je okrasil pročelje? Kako se imenuje tehnika in kakšen napis se skriva v njih?

Bodimo natančni. Križanke je Plečnik začel preurejati leta 1952, končal pa jih je njegov asistent Anton Bitenc z opremo Plečnikovega hrama. Križanke so dobile ime po križevnikih, menihih in vojaki, ki so se v srednjem veku borili v sveti deželi, da bi Jeruzalem in druge svete kraje iztrgali iz rok muslimanov. Natančno so cerkev in samostan pozidali okrog leta 1260 menihi Nemškega viteškega reda. Samostan so prenovili po sredi 16. stoletja, cerkev, imenitno delo beneškega arhitekta Domecica Rossija, pa v začetku 18. stoletja. Plečnik je s prizidavo arkad na dvorišču z ene strani in na drugi z vrsto svetilk in pergolo ustvaril nov ritem, ki ga je na stavbi še obogatil z grafitom (tehnika nanašanja ometa na barvno osnovo, ki s previdnim luščenjem plasti ometa dobi prefinjene barvne učinke), hkrati pa je dal dvorišče tudi tlakovati. Dal je prebiti južni trakt samostana na odprto gledališče (načrtoval ga je njegov učenec Viktor Molka), v prostoru med trakti za cerkvijo pa znamenito peklensko dvorišče.

13. Arhitekt pa ne načrtuje samo zgradbe, temveč tudi ulice, trge in parke. Katere znamenitosti so še Plečnikovo delo?

Da, to je gotovo izjemno umetniško delo, izvirno tudi v svetovnem merilu. Plečnik ja namreč gradil svoje mesto od svoje hiše. Šel je pred cerkev in uredil kopno os od trnovskega mostu vzdolž Emonske in Vegove naravnost v srce mesta na Kongresni trg. Druga "vzporednica" tej osi je vodna os, ki jo je Plečnik oblikoval od Špice vzdolž obeh nabrežij mimo Čevljarskega mostu, Tromostovja in Tržnic vse do zapornice. Na ti dve osi je položil nekaj pravokotnic: porečje Gradaščice v spodnjem toku, Zoisovo cesto z iztekom na Šentjakovski trg in še

---

¹⁶ Ki ima velike razsežnosti in lep videz.

najpomembnejšo – Jakopičevo sprehajališče, ki ga je prek obstoječe Cankarjeve, Čopove in prek Prešernovega trga povezal z Ljubljanskim gradom, krono mesta in močan višinski poudarek v mestni sliki. Plečnik je zaslovel sicer že s Zacherlovo hišo in cerkvijo sv. Duha na Dunaju, z ureditvijo notranjščin in vrtov Praškega gradu za potrebe političnega središča Češkoslovaške republike, v nekdanji Jugoslaviji pa izstopa njegova cerkev sv. Antona Padovanskega v Beogradu.

14. Prulčani smo v neposredni bližini Trnovskega mostu. Kako si je arhitekt zamislil trnovski most? Kako je nabrežje urejeno? Kaj pa drevesa?

Trnovski most je znamenit po tem, da je Plečnik na njem uredil drevoreda brez, kar je brez primere v svetovnem merilu. S to potezo je povezal drevoreda kostanjev na obeh bregovih Gradaščice, ki spremljajo ureditev spuščajočih in dvigajočih poti proti Petelinjemu mostu in podobno proti periščema in izlivu Gradaščice. V nasprotju z urejanjem bregov Ljubljanice je ta ureditev skoraj povsem simetrična.

15. Ob obisku Plečnikove hiše smo izvedeli, da je bil Plečnik velik ljubitelj narave in sprehodov. Se je to pogosto odražalo tudi v njegov delu? Kje?

Da, seveda, v oblikovanju mestnih osi, ki si jih je leta z dolgimi sprehodi ogledoval, preden se je lotil njihovega preurejanja.

16. Vaša knjiga Plečnik - Živeti za popolnost, ki je izšla pri založbi Beletrina leta 2018, je veliko delo, ki spremlja in razkriva življenjsko pot arhitekta, mojstra z vidika tako osebnega življenja, po umetniški in strokovni plati. Zanima naju, ali ste, kot vrhunski »plečnikolog« in nekdanji direktor Arhitekturnega muzeja, začutili, da napišete zgodbo tudi o Plečniku, kakor ga vi vidite in doživljate?

V nasprotju z vsem, kar sem pisal v svojem življenju, to je znanstvena in strokovna dela, sem se prvič srečal z idejo o literarnem prikazu izjemno bogate Plečnikove umetniške osebnosti in hkrati kot živega človeka tudi z napakami, upanji, omahovanji in strahovi. Ob javnih predstavitvah knjige sem dostikrat ponovil stavek: v knjigi je vse res ali pa bi bilo lahko res. Ves čas sem imel pred očmi, kako bi se dalo iz njegove povsem izjemne življenjske usode narediti dober film.

17. V knjigi je ogromno podatkov, pisem, spominov in anekdot. Plečnika ste predstavili zelo podrobno in celostno. Imate zdaj drugačen pogled nanj kot nekoč?

Ne, prav nič, vedno se mi je prikazoval kot izjemna postava slovenske umetnosti in kulture in kljub podrobnemu študiju njegovih del in osebnostnih potez je zame še vedno velikanska človeška in umetnostna uganka.

18. Je Plečnik osebno ali umetniško na kakšne način povezan z vami?

Je, tudi družinsko. Moj stari oče Anton Suhadolc, gradbeni inženir, je bil prva leta po prihodu Plečnika v domovino njegova desna roka. Njegov vpliv se je videl v hiši, kjer smo stanovali skupaj s starimi starši, na vsakem koraku. Plečnik je umrl 7. januarja 1957. Dan po njegovi smrti sva šla z mamo mimo Kongresnega trga, pa se je ustavila in mi rekla: "Glej, tu na Univerzi leži Plečnik na parah, pojdiva ga pogledat." In sva šla. Še danes imam pred očmi oder, na katerem je v odprti krsti ležal Plečnik, popolnoma bel v obraz, ob njem pa častna straža šestih študentov v črnih oblekah s črnimi kravatami ...

19. Pri ustvarjanju raziskovalne naloge smo spoznali, kako velik človek je bil Plečnik. Pri tem se nam poraja vprašanje kako, da Ljubljana nima njegovega spomenika?

Saj ni čisto brez. Njegov doprsni kip krasi vstopno dvorišče pred palačo univerze, vežo Fakultete za arhitekturo, preddverje Plečnikove gimnazije, morda še kje. Se pa strinjam, da bi moral imeti Plečnik v Ljubljani vsaj tak spomenik kot Prešeren. Imamo tudi kiparja, ki bi bil nalogi kos, Jakova Brdarja, in se čudim, da ga odgovorni še niso vprašali, ali bi ga hotel postaviti.

20. Prebrali smo, da je bil Plečnik prava zakladnica idej, a mnoge se niso nikoli uresničile. Kaj vse nam je želel še ponuditi, pa, žal, ni prišlo do uresničitve iz različnih razlogov? Je res, da je hotel podreti Ljubljanski grad in namesto njega zgraditi drugo zgradbo?

Da, res je, Ljubljanski grad bi dal leta 1947 podreti in bi tam namesto njega dal postaviti slovenski parlament, kar pa so oblasti odklonile. Potem pa je zasnoval novo zgradbo parlamenta v osi Šubičeve ulice na robu Tivolija. In o možnosti, da bi ga tam v resnici tudi postavili, se razpravlja že leta. Osebnostno se zavzemam za Plečnikovo ureditev tako imenovanega Južnega trga (prostor med Kasino in spodnjim blokom hiš) z vsebino predsedniške palače in še nekaj načrtovanih potez v tem duhu, če bi jih le zares hoteli uresničiti.

21. Kakšna je bila ideja o Parlamentu, ki naj bi stal v Tivoliju?

Sem že povedal v prejšnjem vprašanju. Osrednja zamisel nove stavbe "Katedrale svobode", kot jo je imenoval Plečnik, bi bil kvadrasti podstavek, iz katerega bi se dvigal 120 m visok stožec, ki bi v notranjosti skrival kupolo, podprto s poševnimi stebri (torej, ki bi na videz "padali" v notranjost).

22. Katera Plečnikova stvaritev vam je najbolj pri srcu? Zakaj?

Takega vprašanja se raziskovalcu, zgodovinarju in piscu ne sme postaviti, ker ga spravlja v velikansko zadrego. Mislim, da se skozi moje odgovore na Vajina vprašanja dobro vidi, katera dela so mi zares blizu in zakaj.

Lep pozdrav obema in gospe Babnik,

Peter Krečič

4.7 ŽIVI KIP JOŽETA PLEČNIKA

Ob nastajanju raziskovalne naloge o Jožetu Plečniku se je obudila ideja o živem kipu mojstra Plečnika. Leta 2017 jo je dala ob Plečnikovem letu gospa **Bojana Planina** iz studia Mozaik, ki je skupaj z ekipo maskerk in kostumografinjo **Ireno Tozon Mrhar** izdelala izvirna oblačila, kot jih je nosil Plečnik za časa svojega življenja. Leta 2022 smo projekt ponovili z namenom, da se raziskovalca čimbolj vživiva v njegovo vlogo. V mojstrove čevlje je stopil Filip Podobnik, vse pa je moralo izgledati, kot da je bronast kip.

Filip: »V čevlje mojstra Plečnika sem stopil kar sam. Da sem se lahko spremenil v živi kip, sta maskerki potrebovali skoraj tri ure. Oblačila sta obdelali s pomočjo gume in akrila, da sem bil čim bolj podoben bronastemu kipu. Tudi moja drža je bila preiščljena – z rokami, sklenjenimi na hrbtu, in s širokim klobukom na glavi.«

Luka: »Tudi v poletnih mesecih leta 2017 je živi kip mojstra Plečnika nekajkrat tedensko na Novem trgu v svoji značilni drži s pogledom, uprtim v mestne stavbe, razveseljeval Ljubljance in turiste, saj je tega leta minilo 60 let odkar je umrl največji slovenski arhitekt, Jože Plečnik«

Na OŠ Prule smo praznovali državni praznik dan samostojnosti in enotnosti s Plečnikom 24. 12. 2021.

December je poln dogajanj in proslav, ki nas vabijo iz zavetja toplih domov, 26. december pa je dan, ki prinaša dober razlog, da ostanemo doma in se v krogu družine spominjamo preteklosti. Takrat obeležujemo razglasitev izidov plebiscita o samostojnosti naše države iz leta 1990. Na plebiscitu, ki je potekal 23. 12. 1990, je večina volivcev na vprašanje, ali naj postane Slovenija samostojna in neodvisna država, odgovorila pritrdilno.

In prav zato smo se na OŠ PRULE odločili, da bomo pripravili **delavnico**, kjer bomo učenca Filipa Podobnika preobrazili v JOŽETA PLEČNIKA. Zakaj? Arhitekt Jože Plečnik je tisti človek, ki je ustvaril Ljubljano, naše glavno mesto, in prav zato je tudi on pomembna oseba v našem življenju, saj mnogo njegovih del krasi Ljubljano, od Tromostovja, NUK-a, Trnovskega mostu, Čevljarskega mostu, Tržnice, Žal, Križank in še bi lahko naštevati.

Slike 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160: Transformacija Filipa Podobnika v Plečnika

Sliki 161, 162: Preobrazba

Sliki 163, 164: Živi kip Plečnika na OŠ Prule

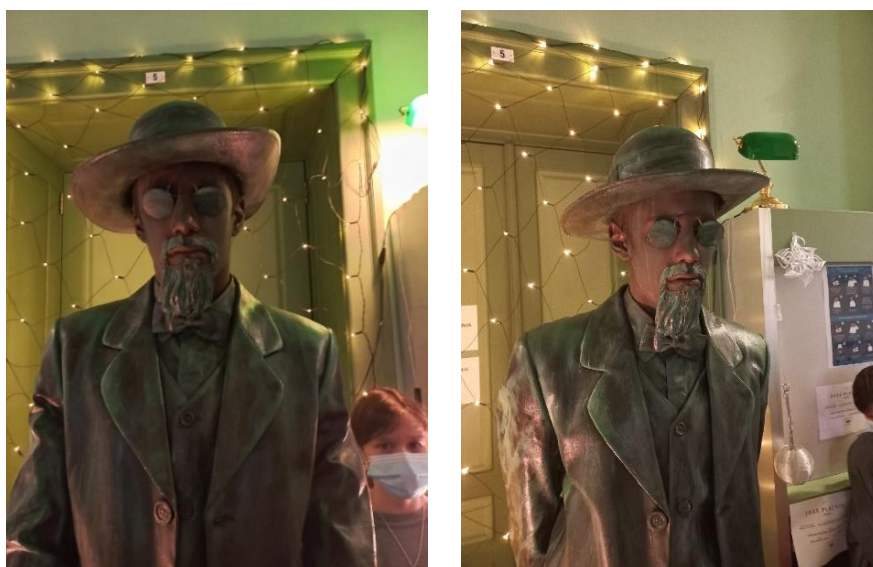
Idejno zasnovo živega kipa Plečnika je prispevala gospa Bojana Planina iz Studia Mozaik, izvedbo pa kostumografka in maskerka Irena Tozon Mrhar. Celoten kostum je narejen po osebnih oblačilih mojstra Plečnika, ki so razstavljeni v Plečnikovi hiši. Tkanine so obdelane z različnimi materiali (gumami, akrili in drugimi barvami) in na koncu bronzirane, prav tako je obdelana maska z brki-brado, očali in palico.

Po končani delavnici so se učenci predstavili s **proslavo in obeležili dan samostojnosti in enotnosti** na secesijskem stopnišču OŠ Prule pod vodstvom Luka Lindiča, Filipa Demšarja in Tima Puhka. Nastopajoči učenci OŠ Prule so suvereno in zaokroženo predstavili dan samostojnosti in enotnosti ob živem kipu, v vlogi Filipa Podobnika, ter se poslovili s plesom in ravnateljčinim voščilom.

Slike 165, 166, 167 168, 169: Živi kip Plečnika na podstavku

Sliki 170, 171: Filip Podobnik kot Jože Plečnik

Slika 172: Filip Podobnik kot Jože Plečnik na OŠ Prule

FILIPOVI OBČUTKI OB PREOBRAZBI V PLEČNIKA

Ideja o preobrazbi v živi kip Jožeta Plečnika se mi je zdela neverjetna in domiselna, saj smo tako na drugačen in zanimiv način vsem učencem na kratko predstavili arhitekta. Po dogovoru z mentorico in umetnicama, da se v živi kip prelevim jaz, sem se začel počasi zavedati, kako velika čast je to, saj bom imel navsezadnje priložnost doživeti nekaj, kar je omogočeno le redkim srečnejšem. Kljub vsemu sem se vedno bolj zavedal, da bo to vse prej kot lahka naloga. Kot živi kip bom moral kar nekaj časa stati popolnoma pri miru, česar nisem navajen. Tik preden so me spremenili v kip, so me prevevali mešani občutki. Komaj sem čakal, da se projekt začne, obenem pa sem občutil tudi nekaj treme, saj si nisem mogel predstavljati, kako bo preobrazba potekala in kako se bom počutil pod kostumom.

Izkazalo se je, da so bili moji strahovi povsem odveč, saj je potekala poslikava obraza hitro in neboleče. Veliko učencev nižjih razredov je z velikim začudenjem strmelo vame, kar je bilo povsem razumljivo, saj sta mojstrici odlično opravljali svoje delo. Nisem si mogel predstavljati, kako izgledam, zato sem bil, ko sem se pogledal v ogledalo, nadvse presenečen. Komajda sem prepoznal samega sebe, saj so moj obraz prekrivale najrazličnejše barve in premazi, ki so povsem zakrili moje obrazne poteze. V nadaljevanju so mi pobarvali tudi dlani, zato sem imel čuden občutek, saj se nisem smel ničesar dotikati, da ne bi pokvaril barve. Nazadnje, ko so mi na obraz nalepili brado in nisem mogel govoriti, sem se počutil nekako odrezanega od ostalih ljudi, saj sem težko izražal svoje misli in občutke. Ko sem bil dokončno preobražen, sem se počutil veličastno, saj sem vedel, da izgledam zelo zanimivo.

Pred proslavo, pri kateri sem sodeloval kot preobražen v kip Plečnika, nisem občutil nikakršne treme ali strahu, saj sem se pod kostumom počutil neprepoznavnega in oddaljenega od vsega dogajanja. Ker sem nosil tudi posebna očala, ki so mi skoraj povsem zakrivala pogled, nisem mogel razločno opazovati okolice, zato sem imel občutek, da me tudi ostali okoli mene ne prepoznajo. Mislim, da je bil najbolj neverjeten občutek, ko so se mi ob vstopu na oder vsi na glas čudili in me previdno opazovali. Bil sem sproščen in zadovoljen, da sem pritegnil toliko začudenja. Med samo proslavo sem imel občutek, da je vame ves čas uprtih več pogledov, kar pa me sploh ni motilo, saj sem si mislil, da me ne prepoznajo.

V skladu z mojimi pričakovanji je bilo mirovanje na podstavku kipa kljub vsemu vzhičenju in adrenalinu precej težko. V določenih pozah so me, ko smo proslavo večkrat ponovili, bolele roke, tako da sem si oddahnil, ko je bil čas, da položaj spremenim. Na koncu vsake proslave, ko so lahko učenci pristopili in si me pobližje ogledali, sem neizmerno užival, ko sem se jim priklanjal, jim podajal roko ali pa se le vljudno prijel za klobuk, oni pa so se ob vsakem mojem gibu zasmejali in se še bolj začudili.

Po celotnem dnevu sem bil precej utrujen, saj je igranje živega kipa v resnici precej težje, kot izgleda. Med stanjem pri miru sem pogosto razmišljal, da imajo igralci zelo zahteven poklic – zbrano in natančno morajo opraviti nalogo, ki jim je bila dana. Ko sem sem s kar precejšnjim naporom z obraza in rok spral vso barvo, sem bil hvaležen in zadovoljen, da smo tako dobro izpeljali načrt.

Kasneje, ob gledanju slik, se nisem mogel dovolj načuditi mojemu izgledu, saj se nisem prepoznal. Ko sem zadevo večkrat premislil, sem se zavedel, da sem lahko srečen, ker sem doživel nekaj tako zanimivega in drugačnega. Če bi se mi še kdaj v življenju ponudila priložnost, da se prelevim v živi kip, bi jo takoj pograbil, saj je to res nekaj neverjetnega.

5 RAZPRAVA in ZAKLJUČEK

Ob prebiranju različne literature, predvsem spletnih strani, izvedbi anketnega vprašalnika in intervjuja z dr. Petrom Krečičem sva pridobila širši vpogled v Plečnikov neverjeten opus umetniških stvaritev. Za temo o Plečniku, o njegovih idejah in zamislih, ki nam še zdaj, ko ga ni več med nami, določajo korake in urejajo mesto Ljubljano, sva se odločila iz radovednosti. Zanimalo naju je, kdo je to veliko ime, ki je ustvarilo našo lepo Ljubljano.

Anketni vprašalnik oz. analiza odgovorov na postavljena vprašanja nama je potrdila hipoteze, ki sva si jih zastavila na začetku najine raziskovalne naloge.

Naloge ne moreva končati brez zaključka in sanj. Plečnika sva preučila iz mnogih aspektov: ob prebiranju literature, brskanju po spletu, risanju na majice, slikanju, ogledu njegove rojstne hiše, ogledu razstave po Ljubljani, pogovoru s kustosinjo v Plečnikovi hiši, intervjuju z dr. Petrom Krečičem, ob transformaciji Filipa Podobnika v živ Plečnikov kip ob pomoči dveh vrhunskih umetnic, Bojane Planina in Irene Tozon Mrhar.

Vse podatke, ki sva jih srečala na najini raziskovalni poti, sva beležila v nalogo in si spletla v najinih mislih marsikatero zgodbo.

Raziskovalca sva med raziskovanjem potrdila in ovrgla predpostavljene hipoteze.

1. Učenci vedo, da je arhitekt Jože Plečnik, ki se je rodil 23. januarja 1872 v Ljubljani, najprej pomagal očetu v njegovi mizarski delavnici, nato pa je postal oblikovalec pohištva in se izsolal za arhitekta. Učenci so seznanjeni, da arhitekti rišejo načrte za zgradbe. **HIPOTEZA je potrjena.**
2. Vedo, da je Plečnik bival na Karunovi ulici 4. Leta 1915 so hišo v Trnovem kupili bratje Andrej, Jože in Janez Plečnik. Plečnik je zasnoval in zgradil prizidek ter dokupil še stavbo na Karunovi 6. Predstavljane prostore na tlorisu prepoznajo. **HIPOTEZA je potrjena.**
3. Na fotografiji prepoznajo Jožeta Plečnika in vedo, da je najbolj prepoznaven po svoji bradici, temnih oblačilih, klobuku, cigaretah, psu Sivku. **HIPOTEZA je delno potrjena.**
4. Poznajo, da je arhitekt Plečnik mlade študente arhitekture učil risati načrte za zgradbe. Znajo utemeljiti, da je :
  - a) FASADA zunanost stavbe.
  - b) TLORIS je prerez stavbe s pogledom od zgoraj.
  - c) NARIS je prerez s pogledom s strani. **HIPOTEZA je potrjena.**

5. Zavedajo se, da je Plečnik izdelal mnogo stavb. Najimenoitnejša je NUK ali Narodna in univerzitetna knjižnica. **HIPOTEZA je potrjena.**
6. Seznanjeni so, da je mojster pri gradnji fasade NUK-a uporabljal naravne materiale: les, kovino, steklo, beton, kamen. **HIPOTEZA je potrjena.**
7. Pravilno razmišljajo in ugotavljajo, da se imenuje Plečnikova stvaritev, kjer lahko kupiš ribe, sadje, zelenjavo ..., TRŽNICA. **HIPOTEZA je potrjena.**
8. Učenci imajo informacijo, da je v Plečnikovi Ljubljani veliko Plečnikovih zgradb, mostov in parkovnih ureditev. Seveda poznajo Čevljarški ali Šuštarški most (1931), saj je v naši šolski bližini. Plečniku reka Ljubljanica ni bila preveč všeč, želel jo je prekriti s čim več mostovi. Naredil jih je zelo široke, da bi se ljudje na njih družili in trgovali. Plečnik ni uresničil strehe pri izgradnji mostu. **HIPOTEZA je potrjena.**
9. Slišali so že, da so bile Plečnikovo zadnje mojstrsko delo KRIŽANKE (1956). Plečnik je nekdanji samostan s svojimi učenci preuredil v prostor, kjer se odvijajo prireditve. Poleg zanimivih okraskov na pročelju je Plečnik dodal tudi napis: MINLJIV SI, LE TVOJA DELA SO TVOJI SPOMINI. **HIPOTEZA je potrjena.**
10. Učenci so seznanjeni, da je Plečnik načrtoval KONGRESNI TRG (1929–1940), PARK in ULICO ob njem. Prulčani smo že velikokrat obiskali Kongresni trg. V parku so stara kostanjeva drevesa nadomestili s platanami, ki nas spominjajo na obliko zvezde. **HIPOTEZA je potrjena.**
11. Učenci vedo, da so Tromostovju ali Francovemu mostu (1933) dodali še dva stranska mostova za pešce in kolesarje in tako je dobil ime TROMOSTOVJE. Na mostu je kar 642 stebričkov ulitih iz cementa in iz drobljenega kamna, ki se imenujejo balustri. **HIPOTEZA je potrjena.**
12. Učenci vedo, da je bil Plečnik arhitekt, mojster svetovnega kova, ki je po šolanju v Ljubljani izobraževanje nadaljeval v GRADCU, na DUNAJU, v PRAGI in ITALIJI. Po 33 letih se je vrnil v Ljubljano in želel Ljubljano preoblikovati v SLOVENSKO PRESTOLNICO. Vedo, da je Plečnikov portret na bankovcu za 500 tolarjev. Vedo, da je češka prestolnica, kjer je Plečnik delal kot profesor in arhitekt, Praga. Vedo, da so leseni Plečnikovi stoli, ki so v knjižnici NUK, neudobni za sedenje. Vedo, da je Plečnik hotel podreti LJUBLJANSKI GRAD. Vedo, da je arhitekt Plečnik imel neuresničeno idejo za PARLAMENT, ki naj bi stal v TIVOLIJU. **HIPOTEZA je potrjena.**

Zavedava se, da je bilo najino potovanje in raziskovanje Plečnika privilegij, saj je trajalo kar dve leti in nama je postreglo z mnogimi neprecenljivimi podatki. Hvala.

Najpomembnejše Plečnikove stavbe v Ljubljani so:

- domovanje NARODNE IN UNIVERZITETNE KNJIŽNICE, s katero je ustvaril prostor DUHOVNE KULTURE;
- KRIŽANKE so prostor UMETNOSTI;
- STADION za BEŽIGRADOM je prostor za ŠPORTNE DEJAVNOSTI;
- KONGRESNI TRG je namenjen POLITIČNIM SHODOM;
- NABREŽJE Ljubljance je za MLADE ZALJUBLJENCE;
- Park TIVOLI pa za MESTNE SPREHAJALCE ...

In prav vsi ti in še drugi objekti so dokaz, da je Plečnik **mojster**, ki še danes živi s svojimi deli, **ki nam določa korake**. Njegove stavbe, mestne poteze, polne velikih in majhnih detajlov, so plod želje ustvariti mesto po meri človeka, je zapisal Blaž Peršin, direktor Muzeja in galerij mesta Ljubljane.

Najino nastalo raziskovalno zgodbo želiva deliti z najinimi sošolci, jo posredovati tudi učencem, ki prihajajo za nama, saj meniva da Ljubljančani, Slovenci, moramo poznati velikega mojstra vseh časov, ki nam je ustvaril in še dandanes vpliva na ustvarjanje podobo brezčasne in lepe Ljubljane. Meniva da bi bilo potrebno osebnost in dela mojstra Plečnika vnesti tudi v načrt osnovne šole, saj bo le na ta način mladina ozaveščena, kdo je bil Plečnik in katera njegova umetniška dela nas spremljajo na vsakem koraku. Le kako naj drugače pričakujemo, da bodo odraščajoči otroci vedeli kdo je mojster, ki nam določa korake?

»Ljubljana je Plečnikovo mesto, njegovo igrišče, kjer se je igral in eksperimentiral.« (B. Vuga)

6 ZAHVALA

Pri pisanju in ustvarjanju najine raziskovalne naloge *Mojster, ki nam določa korake* je sodelovalo poleg naju kar nekaj udeležencev. Raziskovalca sva kar nekaj mesecev sledila različnim spletnim stranem in literaturi, jih prebirala in si izpisovala podatke, ki so bili osnova za najino raziskovalno nalogo. Zahvala gre v prvi vrsti najini mentorici Olgi Debeljak Babnik. Hvala vam za vso podporo, pomoč, usmerjanja in ideje pri kreiranju najine naloge.

Zahvala gre gospodu knjižničarju v NUK-u, Gregorju Škrlju, ki nama je pomagal in svetoval pri izbiri spletnih naslovov ter nama uredil literaturo. Prav tako hvala gospodu dr. Petru Krečiču, ki nama je odgovoril na postavljena vprašanja, razkril zgodovino našega velikana, razložil pojme, kot so arhitektura, nama omogočil, da sva bila tudi sama del Plečnikove zgodbe.

Iskrena hvala kustosinji Niki Damjanovič iz Plečnikove hiše za vsa nova spoznanja in namige ter gospe Bojani Planina iz studia Mozaik, ki je skupaj z maskerko in kostumografinjo Ireno Tozon Mrhar poskrbela za vrhunsko preobrazbo raziskovalca v Plečnika, mojstra, ki nam določa korake.

Pri raziskovalni nalogi so sodelovali tudi naši sošolci in učenci OŠ Prule ter njihove mentorice – učiteljice, ki so nama prijazno pisno odgovorili na anonimno anketo in sodelovali v naši likovni ustvarjalnici. Hvala.

Hvala tudi gospe Marinki Piletič Brsan, ki nama je nalogo pregledala in lektorirala.

Še enkrat hvala vsem.

7 LITERATURA

Bezjak, S. V Plečnikovi hiši v Trnovem. Pridobljeno 11. 11. 2020:

<https://www.letsgoslovenia.si/v-plecnikovi-hisi/>

Charney, N. (2008). Tat umetnin: roman. Ljubljana: Vale-Novak.

Jože Plečnik. Pridobljeno 11. 11. 2020: <https://mgml.si/sl/programi/programi-sole/ucno-gradivo-joze-plecnik/>

Krečič, P. (2017). Vodnik po Plečnikovi Ljubljani. Ljubljana: Turizem Ljubljana. Pridobljeno 11. 11. 2020: <https://www.visitljubljana.com/assets/Dokumenti-PDF/Tiskovine-SI/Plecnikova-Ljubljana-SLO-ANG-115x160-0117-Andraz-1.pdf>

Krečič, P. (2018). Živeti za popolnost. Ljubljana: Beletrina.

Križanke. Pridobljeno 11. 11. 2020: <https://www.ljubljana.si/sl/moja-ljubljana/ljubljana-zate/pregled-vseh-projektov/krizanke/>

Langer House. Pridobljeno 11. 11. 2020:

http://architectuul.com/architecture/view_image/langer-house

Ljubljana, Levstikov trg. Pridobljeno 11. 11. 2020:

https://kraj.eu/slovenija/ljubljana_levstikov_trg/slo

Navje (Ljubljana). Pridobljeno 11. 11. 2020:

<http://www.ciprianobortolato.it/styled/PLECNIK/page-56/>

Otto Wagner. Pridobljeno 11. 11. 2020: <https://www.famous-architects.org/otto-wagner/>

Palača Zavarovalnice Triglav – Ljubljana. Simbolična zgradba zavarovalnice. Pridobljeno 11. 11. 2020: <https://www.geago.si/sl/pois/8971/palaca-zavarovalnice-triglav-ljubljana>

Piškur, L. Z vlakom na Dunaj. Pridobljeno 11. 11. 2020:

<http://www.vselepoinprav.si/malo-dlje/dunaj/>

Plečnikova dela. Pridobljeno 11. 11. 2020:

<http://www.gremonapot.si/kolesarstvo/podrobnosti-trase.aspx?routeID=11>

Plečnikova Ljubljana. Pridobljeno 11. 11. 2020:

<https://www.visitljubljana.com/sl/obiskovalci/odkrivajte/dozivetja/znamenitosti/clanek/plecnikova-ljubljana/>

Plečnikova palača – dom Ustavnega sodišča Republike Slovenije. Pridobljeno 11. 11.

2020: <https://www.us-rs.si/o-sodiscu/plecnikova-palaca/>

Plečnikova zapornica na Ljubljani, Ljubljana. Pridobljeno 11. 11. 2020:

<https://mapio.net/pic/p-122382037/>

Pokopališče Žale skriva bogato kulturno dediščino, med 28.5. in 2.6.2018 si jo lahko ogledate v sklopu brezplačnih vodenj. Pridobljeno 11. 11. 2020:

<https://www.blog.uporabnastran.si/2021/12/29/huawei-p50-pocket-cena-6-9-incni-notranji-zaslon-snapdragon-888-4g-in-4-000-mah-baterija/>

Prague Castle – Lift by the Josip Plečnik. Pridobljeno 11. 11. 2020:

<http://www.triplex.cz/en/prazsky-hrad-vytah-od-arch-josipa-plecnika/>

Smiljanić, Z. in Vurnik, B. (2021). Plečnik .. Ljubljana: Muzej in galerije mesta Ljubljane: Forum.

Učne vsebine Mestnega muzeja Ljubljana na spletu. Pridobljeno 11. 11. 2020:

<https://mgml.si/sl/programi/programi-sole/ucne-vsebine-mestnega-muzeja-na-spletu/>

Učno gradivo Jože Plečnik, MGML. Pridobljeno 1.3.2020:

<https://mgml.si/sl/programi/programi-sole/ucno-gradivo-joze-plecnik/>

Zorko, A. (2017). Odprta vrata: dom arhitekta Jožeta Plečnika. Pridobljeno 11. 11. 2020:

<https://deloindom.delo.si/rustikalni/odprta-vrata-dom-arhitekta-jozeta-plecnika>

8 ZANIMIVOST – PLEČNIKOV ČAJ

Čaj je že tisočletja pijača, ki se uporablja za poživitev, pomiritev ali ob druženjih. Tudi za Plečnikovo mizo se je velikokrat pilo čaj.

Od leta 1932 je za Jožeta Plečnika, ki se je takrat vrnil iz Prage, skrbela Urška Luzar. Bila je mila in skrbna ženska, ki je skrbela, da so se mojster in njegovi gostje počutili domače in udobno. Pri Plečniku so se mnogokrat srečevali bližnji sosed, župnik in pisatelj Fran Saleški Finžgar, umetnostni zgodovinar dr. Franc Stele, ravnatelj mestnega gradbenega odbora inž. Matko Prelovšek in drugi ter modrovali o urbanističnih, arhitekturnih, poljudnih in osebnih življenjskih rečeh. Takrat jih je za mizo postregla gospodinja Urška, ki je glede na priložnost izbrala različne mešanice zelišč, nabrane na domačem vrtu. Kakšno mešanico bo izbrala, pa je bilo odvisno od priložnosti, letnega časa in od razpoloženja mojstra. Plečnik svojega čaja nikoli ni sladil, svojim gostom pa je poleg vedno ponudil med iz domačega čebelnjaka.

V podjetju družbe Herba Medica iz Radomelj so se odločili, da obudijo in ohranijo mešanico čaja, ki ga je pil mojster in njegova družba kar četrto stoletje. Leta 2012, ko smo praznovali 140. obletnico Plečnikovega rojstva, so mešanico prvič predstavili javnosti. Čaj so zapakirali v embalažo, ki varuje zelišča pred svetlobo, v njej pa lahko ohranijo vse svoje zdravilne učinkovine. Posebna pa ni le mešanica čaja, ampak so embalažo opremili tudi z Braillovo pisavo, da je dostopnejša slepim in slabovidnim uporabnikom. S to potezo je postal Plečnikov čaj prvo poživilo z Braillovo pisavo na tržišču pri nas.

Sestavine Plečnikovega čaja so:

1. meta,
2. janež,
3. dobra misel,
4. materina dušica,
5. žajbelj.

In kako mešanico čaja pripraviti? Čajno žličko mešanice prelijemo z 2 dcl vrele vode. Skodelico pokrijemo in po petih minutah precedimo. Po želji čaj lahko sladimo z medom ali s sladkorjem,

lahko pa mu dodamo tudi sok limone. Tako pripravljen čaj je primeren za otroke in odrasle, celo za nosečnice.

Slika 173: Grafika Matije Medveda

Grafika Matije Medveda, ki je bila leta 2017 na ogled v Plečnikovi hiši na razstavi s preprostim naslovom Jože. Medved je s spontano risarsko potezo upodobil Plečnikov vsakdanji sprehod, pri tem pa uporabil majhne detajle (klobuk, očala, palica), po katerih njegovo pojavo takoj spoznamo.